

Покрајински заштитник грађана
Омбудсман

ГОДИШЊИ ИЗВЕШТАЈ
ПОКРАЈИНСКОГ ЗАШТИТНИКА ГРАЂАНА – ОМБУДСМАНА
за 2022. годину

Нови Сад, 2023.

УВОД.....	11
ОБЛАСТ ЗАШТИТЕ ПРАВА НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА.....	13
УВОД.....	13
ПОПИС СТАНОВНИШТВА.....	14
ИЗБОРИ ЗА ЧЛАНОВЕ НАЦИОНАЛНИХ САВЕТА.....	15
ОБРАЗОВАЊЕ НА ЈЕЗИЦИМА НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА.....	17
КУЛТУРА.....	23
ИНФОРМИСАЊЕ.....	33
СЛУЖБЕНА УПОТРЕБА ЈЕЗИКА И ПИСАМА.....	37
КОНФЕРЕНЦИЈЕ И СТРУЧНИ СКУПОВИ.....	38
ПРАВА ДЕТЕТА.....	41
УВОД.....	41
ПОСТУПАЊЕ ПО ПРИТУЖБАМА ГРАЂАНА И ПО СОПСТВЕНОЈ ИНИЦИЈАТИВИ.....	41
ОБРАЗОВАЊЕ И ВАСПИТАЊЕ.....	42
ПОРОДИЧНОПРАВНА И СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА.....	46
ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА.....	51
ПРАЋЕЊЕ ПРОЦЕСА ДОНОШЕЊА ПОКРАЈИНСКИХ ПРОПИСА.....	52
ОСТАЛЕ АКТИВНОСТИ ПЗГО У 2022. ГОДИНИ.....	53
РАВНОПРАВНОСТ ПОЛОВА.....	57
УВОД.....	57
ПОСЕТЕ УДРУЖЕЊИМА ЖЕНА НА СЕЛУ.....	58
ОКРУГЛИ СТО „ВАКЦИНАЦИЈА – ЗНАЧАЈ ИМУНИЗАЦИЈЕ ПРОТИВ ХПВ-А У ПРЕВЕНЦИЈИ КАНЦЕРА“.....	58
СКУП „ДЕЧЈИ БРАКОВИ – СТАВ РОМСКЕ ЗАЈЕДНИЦЕ“.....	59
ИСТРАЖИВАЊЕ О МЕРАМА ПОДРШКЕ СТУДЕНТКИЊАМА ЗБОГ ТРУДНОЋЕ, ПОРОЂАЈА И НЕГЕ ДЕТЕТА.....	60
САСТАНЦИ СА ПРОФЕСИОНАЛЦИМА ПРОФЕСИОНАЛКАМА ИЗ ЦЕНТАРА ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД, ПРАВОСУЂА И ПОЛИЦИЈЕ О ПРЕВЕНЦИЈИ ФЕМИЦИДА.....	62
АКТИВНОСТИ МРЕЖЕ „ЖИВОТ БЕЗ НАСИЉА“.....	62
ОБУКА ЗАПОСЛЕНИХ У АП ВОЈВОДИНИ О РОДНОЈ РАВНОПРАВНОСТИ.....	64
ПРИМЕР ПОСТУПАЊА У СЛУЧАЈА НАСИЉА У ПОРОДИЦИ.....	64
АНАЛИЗА ПРЕДМЕТА ПО СОПСТВЕНОЈ ИНИЦИЈАТИВИ.....	65
ПРОМОЦИЈА МОНОГРАФИЈЕ „ЖЕНЕ У ПАРЛАМЕНТАРНОМ ЖИВОТУ ВОЈВОДИНЕ - ДРУГИ ВЕК“.....	66
САСТАНАК СА СЕКЦИЈОМ ЖЕНА САВЕЗА САМОСТАЛНИХ СИНДИКАТА ВОЈВОДИНЕ.....	67
ПРИМЕНА ПОКРАЈИНСКЕ СКУПШТИНСКЕ ОДЛУКЕ О РАВНОПРАВНОСТИ ПОЛОВА.....	67
ОСТАЛЕ АКТИВНОСТИ.....	72

РАД ОМБУДСМАНА У ДРУГИМ ОБЛАСТИМА ОСТВАРИВАЊА ЉУДСКИХ ПРАВА.....	75
ПОСЕТЕ У ОКВИРУ НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ	75
ПОСЕТА ОКРУЖНОМ ЗАТВОРУ У СУБОТИЦИ, ПОЛИЦИЈСКОЈ УПРАВИ СУБОТИЦА, БАЧКА ТОПОЛА И МАЛИ ИЂОШ	75
ПОСЕТА КАЗНЕНО-ПОПРАВНОМ ЗАВОДУ У СРЕМСКОЈ МИТРОВИЦИ, ПОЛИЦИЈСКОЈ УПРАВИ У СРЕМСКОЈ МИТРОВИЦИ И ПОЛИЦИЈСКОЈ СТАНИЦИ У ШИДУ	76
ПОСЕТА ОКРУЖНОМ ЗАТВОРУ ЗРЕЊАНИН	77
ПОСЕТА КАЗНЕНО-ПОПРАВНОМ ЗАВОДУ ПАНЧЕВО И ПОЛИЦИЈСКОЈ УПРАВИ ПАНЧЕВО	77
ПОСЕТЕ УСТАНОВАМА ЗА ДОМСКИ СМЕШТАЈ ДУШЕВНО БОЛЕЛИХ ЛИЦА	77
ПОСЕТА ГЕРОНТОЛОШКИМ ЦЕНТРИМА И ДОМОВИМА ЗА СТАРЕ	78
ПИЛОТ ИСТРАЖИВАЊЕ О НАСИЉУ НАД СТАРИЈИМ ОСОБАМА У УСТАНОВАМА СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ ЧИЈИ ЈЕ ОСНИВАЧ АПВ	79
ОРГАНИЗОВАЊЕ КОНФЕРЕНЦИЈА И СТРУЧНИХ СКУПОВА	83
ЉУДСКА ПРАВА ЛИЦА ЛИШЕНИХ СЛОБОДЕ	86
ПРАВО НА ЗДРАВСТВЕНУ ЗАШТИТУ	86
ЖИВОТНА СРЕДИНА	87
РАДНИ ОДНОСИ.....	88
ИНТЕРНЕТ НАСИЉЕ.....	88
ПОКРАЈИНСКИ ОРГАНИ УПРАВЕ	88
ПОСТУПАЊЕ ЈВП „ВОДЕ ВОЈВОДИНЕ“ У ВЕЗИ СА НАКНАДОМ ЗА ОДВОДЊАВАЊЕ.....	89
ПРИМЕНА ПРАВИЛА КОДЕКСА ПОНАШАЊА СЛУЖБЕНИКА И НАМЕШТЕНИКА У ПОКРАЈИНСКИМ ОРГАНИМА У 2022. ГОДИНИ	89
ШКОЛА ЉУДСКИХ ПРАВА – 2022.....	90
ОДНОСИ СА ЈАВНОШЋУ	91
ДРУШТВЕНЕ МРЕЖЕ	92
ИНТЕРНЕТ ПРЕЗЕНТАЦИЈА	92
СТАТИСТИКА.....	95
РЕЗУЛТАТИ РЕШЕНИХ ПРЕДМЕТА	100
ФИНАНСИРАЊЕ ПОКРАЈИНСКОГ ЗАШТИТНИКА ГРАЂАНА-ОМБУДСМАНА.....	101

УВОД

Током свог постојања, институција Покрајинског заштитника грађана-омбудсмана (у даљем тексту: ПЗГО) је активност заштите људских права обављала превентивно - пружањем правних савета у оквиру својих надлежности и поучавајући на тај начин грађане и грађанке начинима заштите њихових права, и репаративно - по сазнању о могућем угрожавању или прекршају одређених људских права и слобода, спроводила поступак надзора и утврђивања одговорности надлежних чинилаца, те давањем препорука покрајинским органима и установама којима се налаже другачије, боље и ефикасније поступање у раду са грађанима. Највиши степен репресије у виду предлагања кажњавања или разрешења функционера покрајинских органа власти ПЗГО никада није употребила, што говори о прихватању одговорности других институција за своје евентуалне погрешке у раду и тежњи да се исте такве погрешке не понављају у будућности. Такође, ово указује и на висок степен ауторитета који је институција ПЗГО изградила током свог постојања, јер је само својим надзором или другим активностима вршила једну озбиљну активност - освешћивање покрајинских органа и установа да где год су укључени људи као актери неких дешавања или поступака, грешке су могуће, те да прихватање одговорности и чињење извесних напора да се такве ситуације не понављају, представљају одлике зрелих, озбиљних и демократских институција.

Добра сарадња ПЗГО са осталим покрајинским органима и установама, али и институцијама на локалном, републичком и међународном нивоу указује и на висок степен одговорности запослених у институцији. Њихова воља да своја знања континуирано унапређују у циљу још бољег служења основном циљу - заштити права грађана у складу са позитивним правом и међународним стандардима, последица је развијеног схватања да процес учења никада не престаје и да унапређење у овом случају не остаје само капитал појединца, већ директно утиче на унапређење рада саме институције ПЗГО.

Извештајна година (2022. године) је и година значајног јубилеја: 20 година постојања ПЗГО. У тих 20 година су стале бројне активности, иницијативе и поступци покренути у циљу заштите људских права али и усмеравања грађана како да самостално заштићу своја права у свакодневном животу. Са тог аспекта се посматра и смањење броја обраћања грађана и грађанки институцији ПЗГО у току 2022. године. Верујемо да управо континуирана едукација грађана и грађанки од стране ПЗГО и многих других државних органа и невладиних организација доводи до тога да се све више препознају, односно боље разликују прекршаји или угрожавања права од ситуације у којој се неком лицу не свиђа поступање одређеног органа власти, јер не одговара његовим интерним доживљајима шта тај орган треба да ради. Такође, бројни извори информација, лакше и више доступни него икада раније, пуно су учинили за демократску културу информисања грађана о њиховим правима и начинима њихове реализације и заштите. Ценимо да смањен број притужби упућен ПЗГО на изјашњавање лежи и у овом разлогу, што указује на повећање самосталности грађана и грађанки у заштити сопствених права.

Ипак, то никако не значи да је институција ПЗГО превазишла потребу и циљ свог постојања. Заправо још више је потребна, због свих нових генерација које долазе као и због генерација које су у одласку, ради превазилажења старосног, културалног и сваког другог јаза који се неминовно ствара. Брз развој, посебно информационих технологија, које постају неопходне за добар део свакодневних активности, намећу настанак нових генерација људских права и још бржи развој механизма за препознавање

прекршаја или угрожавања тих права, као и њихову заштиту. ПЗГО се стално усавршава, у чему посебан значај имају контакти и сарадња са другим заштитницима грађана из региона, Европе и света.

Посао заштитника грађана, почев од установљавања ове институције пре више векова, увек је исти, без обзира на земљу у којој се обавља, независно од историјских, друштвених, културних и других околности: пружање могућности да сазнају, заштите и одбране своја права, и да да глас онима који мисле да то не могу или да не смеју, те да тражи решење за одређени проблем. Директни носиоци функције омбудсмана, као и његови/њени заменици/заменице због тога морају поседовати беспрекорно познавање права и имати морални и етички интегритет који ће им поред права бити најбоље средство и начин уверавања органа и установа које контролишу да њихов посао није да некога кажњавају и износе на „стуб срама“ већ више да опомену и, користећи медијациони приступ, помогну у решавању ситуације на начин да су обе укључене стране једнако задовољне.

Година 2022. је била богата различитим догађајима, манифестацијама, иницијативама и непоколебљивим радом свих запослених у овој институцији. Многе од њих су детаљније описане у самом извештају. Иако је у Републици Србији укинута ванредно стање, као и бројне друге превентивне мере заштите од ковида 19, постпандемијске околности производе своје одређене последице. Једна од тих последица може бити и донекле умањено генерално поверење у институције система, које је, даље, последица збуњености грађана свиме што се дешавало пре две године. Верујемо да ће се поверење у институције система све више повећавати, за шта је потребан континуиран и директнији рад институција са грађанима и грађанкама.

У овој години је дошло и до промене руководиоца институције: након завршетка мандата проф. др Зорана Павловића у новембру 2022. године, на функцију покрајинске заштитнице грађана - омбудсманке је именована доц. др Драгана Ћорић. Ова промена, бар до краја 2022. године није указивала на неку значајнију промену у раду институције.

Извештајем који ПЗГО подноси се жели указати на добре примере праксе и поступања одређених покрајинских органа и установа и упутити апел свима да свој рад унапреде и учине бољим целокупно друштвено окружење.

Извештај је подељен у седам целина:

- област заштите права националних мањина
- област заштите права детета
- област родне равноправности
- друге области заштите људских права
- односи са јавношћу
- статистика обраћања
- финансирање рада институције

ОБЛАСТ ЗАШТИТЕ ПРАВА НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА

УВОД

Међу најзначајније догађаје који су са аспекта заштите права националних мањина обележили 2022. годину треба уврстити попис становништва, домаћинстава и станова који је спроведен у октобру месецу, изборе за чланове националних савета националних мањина у новембру, као и припреме и почетак активности на изради новог акционог плана за остваривање права националних мањина за период 2022-2025. године с циљем да се унапреде решења из претходног акционог плана и да се кроз нове законске прописе побољша свакодневни живот националних мањина.

Извештајна година је била и година значајних јубилеја. Обележена је двадесета годишњица доношења Закона о заштити права и слобода националних мањина којим је употпуњена празнина која је постојала у уставноправном систему тадашње Савезне Републике Југославије и на правно ваљан начин омогућено да припадници националних мањина самостално или у заједници са осталим члановима своје националне групе уживају своја уставна права. Поред одређивања појма националне мањине, забране дискриминације, слободе националног опредељивања, права сарадње са сународницима у земљи и иностранству, заштите стечених права, права на избор и употребу личног имена, употребу националних симбола, корак даље је представљало увођење националних савета као тела која представљају националну мањину и одлучују или учествују у процесу одлучивања о питањима из области службене употребе језика, образовања и информисања на језику националне мањине и културе.

Други значајни јубилеј је двадесета годишњица доношења Одлуке о Покрајинском омбудсману, односно Покрајинске скупштинске одлуке о Покрајинском заштитнику грађана – омбудсману. У време оснивања, била је то прва специјализована независна институција у Републици Србији која се бавила заштитом права припадника националних мањина. Доношењем ове одлуке, Скупштина АП Војводине је препознала важност питања заштите права националних мањина и ову институцију уредила тако да се један од заменика омбудсмана бира за област права националних мањина, који штити права националних мањина и овлашћен је да контролише рад органа управе у областима остваривања и унапређења права националних мањина.

Трећи јубилеј тиче се издаваштва. Наиме, након двогодишње паузе због пандемије, у Београду је у октобру одржан 65. међународни сајам књига, на којем Покрајински секретаријат за културу, јавно информисање и односе са верским заједницама изнајмљује изложбени простор и тиме обезбеђује бесплатан наступ и могућност издавачима из АП Војводине који објављују књиге на језицима националних мањина да на заједничком штанду прикажу своја најновија издања.

У овом делу извештаја ПЗГО-а о стању људских права и права националних мањина навешће се основни подаци о спроведеном попису становништва, јер и поред прокламоване равноправности и једнакости свих грађана и грађанки, бројност припадника једне националне заједнице у многим сегментима утиче на начин и обим остваривања њихових права, па тако између осталог и на конституисање националних савета, те ће се на овом месту приказати и подаци о избору за чланове националних савета националних мањина у 2022. години. На основу праћења стања, сопствених сазнања и података који су захваљујући

доброј сарадњи прибављени од Покрајинског секретаријата за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице, Покрајинског секретаријата за културу, јавно информисање и односе са верским заједницама, Покрајинског секретаријата за високо образовање и научноистраживачку делатност, Службе за управљање људским ресурсима, завода за културу војвођанских Мађара, Румуна, Русина, Словака и Хрвата, те националних савета националних мањина, у поднасловима који следе приказаће се стање у области мањинског образовања, културе, информисања и службене употребе језика и писама националних мањина у 2022. години.

ПОПИС СТАНОВНИШТВА

Попис становништва, домаћинства и станова је, по садржају и обиму, најмасовније и најкомплексније статистичко истраживање које се, по правилу, спроводи на сваких десет година. Попис становништва требало је да буде одржан 2021. године, али је два пута одлаган због пандемије, да би на крају био спроведен током октобра месеца 2022. године (са извесним продужецима). Пописом се обезбеђују потпуни и квалитетни статистички подаци о становништву који су од изузетног значаја за оцену тренутног стања, као и за будуће планирање и доношење различитих стратегија, како на националном, тако и локалном нивоу. Све до пописа из 2011. године у целој нашој земљи, па тако и у покрајини, бележен је раст броја становништва, али тада долази до преокрета и негативних демографских кретања. Такав тренд су потврдили и подаци пописа из 2022. године, без обзира на то што његови резултати још нису коначни и нису у потпуности обрађени. Према прелиминарним подацима, у АП Војводини живи 1.749.356 становника, што је за 182.453 (око 10%) мање него пре једанаест година. Смањење броја становништва је подједнако карактеристично и за већинско (српско) и за мањинско становништво. Поред општеважећих фактора, разлози смањења броја припадника националних мањина су израженији негативан природни прираштај, одлазак млађе популације на школовање и рад у иностранство (како у матичне државе, тако и у државе Западне Европе).

Овом приликом су пописивачи први пут користили електронске обрасце – један за становништво, а други за домаћинство и стан. Законска обавеза сваког лица је да пописивачу да тачне одговоре, с тим да има Уставом загарантовано право, ако не жели не мора да се изјасни о три питања: о националној припадности, вероисповести и о матерњем језику. Законом о попису становништва¹ загарантована је тајност прикупљених података и они се узимају искључиво у статистичке сврхе, не могу да се користе за друге намене, да намећу неке обавезе било ком грађанину или одузимају нека права, нити се могу уступати другим лицима.

Пре пописа, Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог је у сарадњи са Републичким заводом за статистику и националним саветима националних мањина започело кампању ради информисања и подизања свести припадника националних мањина о слободном изјашњавању националне припадности. Циљ кампање је био да се пошаље јасна порука да је важно да се припадници националних мањина изјасне о свом националном идентитету и да су ти подаци потпуно заштићени, као и да од резултата пописа зависи даљи развој и планирање мањинских политика. Под слоганом „Сви ми заједно чинимо Србију“ и „Слободно се изјасни о својој националној припадности!“ у августу су организоване и информативне радионице за представнике свих 23 националних савета. Припремљен је и информативни материјал у виду флајера и постера (на 19 мањинских језика) и медијска кампања са видео-спотовима и радио-дингловима на језицима националних мањина. Министарство је додатно апеловало на штампане медије да подрже кампању охрабривања припадника националних мањина да учествују на попису. И представници мањинских националних заједница су озбиљно схватили попис и

¹ „Службени гласник РС“, бр. 9/2020. и 35/2021.

многи од њих су предузимали акције којима су анимирали своје сународнике и објашњавали им важност учешћа у попису.

Резултати пописа имају велике, некад и одлучујуће последице на друштвене процесе у мањинској заједници. У многим случајевима истиче се управо број или проценат припадника националне мањине као критеријум за примену одређеног права или могући обим његовог конзумирања. Тако, нпр. бројност директно условљава могућност службене употребе неког мањинског језика, односно обавезу јединице локалне самоуправе да мањински језик и писмо уведе у службену употребу (15% укупног становништва); постојање/доступност разних степена, врсте и облика образовања и васпитања на мањинском језику (минимални број ученика потребан за формирање одељења); издавање књига, излажење штампе и рад електронских медија условљен је постојањем заинтересоване читалачке и гледалачке публике; културно стваралаштво зависи од постојања аутора, извођача, али и критичног броја конзумента, што уједно утиче и на добијање буџетских субвенција и финансијске помоћи за установе културе и средства информисања. Број припадника одређене националне мањине условљава формирање и број чланова његовог националног савета, као и висину финансијских средстава за редовну и развојну делатност савета, јер се 70% републичких и покрајинских средстава додељује на основу укупног броја припадника одређене националне мањине и броја њених установа, с тим што се у АП Војводини примењује још и додатни критеријум територијалне резидентности.

ИЗБОРИ ЗА ЧЛАНОВЕ НАЦИОНАЛНИХ САВЕТА

Први национални савети националних мањина су конституисани 2002. године у складу са прелазним одредбама Закона о заштити права и слобода националних мањина и Упутства Министарства за људска и мањинска права, тј. чланови тих савета су бирани на електорским скупштинама. Изборни процес је регулисан тек доношењем Закона о националним саветима националних мањина 2009. године, који је увео могућност вођења посебних мањинских бирачких спискова и предвидео да се чланови савета бирају на непосредним или посредним изборима. Чланови националног савета се бирају на непосредним изборима када је у посебан бирачки списак националне мањине уписано више од 40% припадника националне мањине, а на посредним, односно путем електора, ако ови услови нису испуњени. У тим случајевима право гласа на скупштини електора имају само они гласачи који су се пријавили и испунили законске услове да буду електори (обезбедили потребан број потписа подршке, који зависи од укупног броја припадника дате националне мањине према резултатима последњег пописа становништва). Први избори за чланове савета према овим принципима су одржани 2010. године, када су припадници 16 националних мањина чланове својих националних савета бирали непосредно, а три (хрватске, македонске и словеначке) путем електора. Следили су избори 2014. па 2018. године. Тада је осамнаест националних мањина бирало свој савет непосредно, а четири (македонска, руска, хрватска и црногорска) на електорским скупштинама. Излазност бирача уписаних у посебан бирачки списак је са 54% (2010. године) на следећим изборима четири године касније пала на 37%, да би 2018. године забележила пораст на 44,6%.

Пошто се редовни избори за чланове националних савета националних мањина одржавају сваке четврте године, колико, према Закону о националним саветима националних мањина траје мандат једног сазива националног савета, Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог је 5. септембра донело Одлуку о расписивању избора за чланове националних савета националних мањина за 13. новембар 2022. године и позвало припаднике националних мањина који испуњавају опште услове за стицање бирачког права да се упишу у посебан бирачки списак, јер тиме стичу право да бирају и буду бирани на изборима националних савета националних мањина и да од броја уписаних у посебне бирачке спискове зависи да ли ће одређени национални савет бити биран на непосредним изборима или путем

електорске скупштине. На основу података из привремено закључених посебних бирачких спискова (који се воде за 23 националне мањине) утврђено је да је 19 националних мањина испунило услов за непосредне изборе: албанска, ашкалијска, бошњачка, бугарска, буњевачка, влашка, грчка, египатска, мађарска, немачка, пољска, ромска, румунска, русинска, руска, словачка, словеначка, украјинска и чешка, а четири за изборе путем електорске скупштине (горанска, македонска, црногорска и хрватска). Из Министарства је почетком септембра упућен јавни позив и свим електорима да благовремено поднесу потпуне писмене пријаве за учешће у електорској скупштини, са детаљним информацијама о праву да се буде електор, о садржини и начину подношења електорске пријаве, достављању оверених изјава бирача, списка бирача који подржавају кандидатуру и року за достављање пријава (13. октобар).

Деветнаест националних мањина које чланове својих националних савета бирају на непосредним изборима је у прописаном року предало укупно 50 изборних листа (на претходним изборима су биле проглашене 62 изборне листе). Од тих 50 листа, 30 су поднеле групе бирача уписаних у посебан бирачки списак, девет су поднела удружења чији се циљеви остварују у области заштите мањинских права, а 11 регистроване политичке странке националних мањина. У већини случајева, националне мањине су наступиле са више збирних изборних листа: Албанци, Бошњаци, Русини и Руси по 5, Ашкалије 4, Бугари, Буњевци, Египћани и Словаци по 3, Роми, Румуни, Украјинци и Чеси по 2, а на изборима су са једном листом наступили Власи, Грци, Мађари, Немци, Пољаци и Словаци. Од националних мањина чији савет има седиште на територији АПВ у односу на претходне изборе више листа су имали Ашкалије (4:3) и Буњевци (3:2), а мање Мађари (1:2), Немци (1:4), Роми (2:5), Румуни (2:4), Русини (5:7), Словаци (3:4), Украјинци (2:5) и Чеси (2:3). За изборе за чланове националних савета путем електорске скупштине, Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог је примило на потврђивање укупно 294 електорске пријаве, и то: 27 пријава Горанаца, 59 пријава Македонаца, 88 пријава Хрвата и 120 пријава Црногораца.

Коначан број бирача у Републици Србији за гласање на непосредним изборима за чланове националних савета националних мањина, расписаним за 13. новембар 2022. године, за све националне мањине, за све јединице локалне самоуправе и на свим бирачким местима био је 456.199 (за 11.346 мање него 2018. године). На непосредним изборима гласало је укупно 203.553 бирача, што представља 44,6% од коначног броја бирача. Највећа је била излазност Словака (58%) и Рома (57%), а најмања Грка (10%) и Ашкалија (17%).

Непосредни избори су спроведени у 191 јединици локалне самоуправе на укупно 949 бирачких места. Највише бирачких места је одређено за избор чланова Националног савета ромске националне мањине (598), затим мађарске (449), бошњачке (380) и румунске (323) националне мањине. Најмање бирачких места (49) стајало је на располагању пољској националној мањини.

Према званичним саопштењима државних институција, међу њима и Републичке изборне комисије, избори за националне савете националних мањина протекли су без проблема, односно без уочених неправилности. Током изборног процеса је РИК-у поднет један приговор због штампања и достављања обавештења о избору за чланове националних савета чији је садржај, према наводима из приговора, супротан Уставу и прописима о службеној употреби језика и писама. Одлучујући о приговору, РИК је решењем одбацио приговор као поднет од неовлашћеног лица. Након утврђивања коначних резултата избора, РИК је донела решења о додели мандата чланова националног савета. По окончању избора за чланове, започет је процес конституисања националних савета националних мањина у новом саставу.

Национална мањина	Број изборних листа	Издазност %	Број чланова националног савета	Број чланова према полу М-Ж
Ашкалије	4	16,8	15	11 – 4
Буњевци	3	42,5	19	12 – 7
Грци	1	10,2	15	10 – 5
Египћани	3	33,1	15	12 – 3
Мађари	1	36,7	35	22 -13
Македонци	1	*	23	15 – 8
Немци	1	29,1	15	10 – 5
Пољаци	1	37,8	15	6 – 9
Роми	2	57,6	35	24 – 11
Румуни	2	50,3	19	15 – 8
Русини	5	50,1	19	10 – 9
Руси	5	48,9	15	8 – 7
Словаци	3	58,1	29	19 – 10
Украјинци	2	40,3	15	9 – 6
Хрвати	1	*	29	15 – 14
Црногорци	1	*	23	15 – 8
Чеси	2	37,5	15	16 - 6

* избори чланова националног савета путем електорске скупштине

У 2022. години је за редовну делатност националних савета националних мањина који имају седиште на територији АП Војводине решењем покрајинског секретара за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице од 28. фебруара додељено укупно 30.800.000 динара и исти износ за њихове сталне трошкове, у складу са Покрајинском скупштинском одлуком о начину и критеријумима доделе буџетских средстава за националне савете националних мањина².

ОБРАЗОВАЊЕ НА ЈЕЗИЦИМА НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА

Делатност предшколског васпитања и образовања у 2022. години се остваривала у свакој од 45 јединица локалне самоуправе, у предшколским установама, основним школама (које реализују предшколски програм) и у приватним предшколским установама, у облику редовних, посебних и специјализованих (болничких и путујућих вртића) и припремних предшколских програма. Програми се остварују на српском, мађарском, словачком, румунском, русинском и хрватском језику, двојезички у национално мешовитим срединама и на страним језицима.

Предшколско васпитање и образовање на мађарском језику се реализује у Ади, Апатину, Бачкој Тополи, Бечеју, Врбасу, Житишту, Зрењанину, Кањижи, Кикинди, Ковачици, Кули, Малом Иђошу, Новој Црњи,

² „Службени лист АПВ2, број 8/2019.

Новом Бечеју, Новом Кнежевцу, Новом Саду, Оџацима, Сенти, Сечњу, Сомбору, Србобрану, Суботици, Темерину и Чоки) за укупно 3.976 деце, што је за 125 више него у претходној години. У двојезичким, српско-мађарским групама има укупно 1.547 деце (више за 135). У предшколској установи у Суботици је за 12 деце организован двојезички васпитно-образовни рад на мађарском и немачком језику. Васпитно-образовни рад на мађарском језику се изводи за 46 деце са сметњама у развоју и инвалидитетом, а на српском и мађарском за 11 деце (од тога највише са говорно-језичким сметњама). Припремним предшколским програмом у години пред полазак у основну школу на мађарском језику у 24 ЈЛС обухваћено је 1.346 деце.

Предшколско васпитање и образовање на словачком језику се реализује у Алибунару, Бачкој Паланци, Бачком Петровцу, Беочину, Зрењанину, Ковачици, Новом Саду, Оџацима и Старој Пазови за укупно 782 деце (за 35 више). У двојезичким, српско-словачким групама има укупно 146 деце (више за 4). Васпитно-образовни рад на словачком језику се изводи за 17 деце са сметњама у развоју и инвалидитетом, а на српском и словачком језику за 21 дете. Припремним предшколским програмом на словачком језику у 9 ЈЛС обухваћено је 254 деце.

Предшколско васпитање и образовање на румунском језику се реализује у Алибунару, Белој Цркви, Вршцу, Житишту, Зрењанину, Ковачици, Панчеву и Пландишту за укупно 149 деце (за 55 више). У двојезичким, српско-румунским групама има укупно 89 деце (више за 3). Васпитно-образовни рад на румунском језику се изводи за 1 дете са сметњама у развоју и инвалидитетом, а на српском и румунском за троје деце. Припремним предшколским програмом на румунском језику у осам ЈЛС обухваћено је 89 деце.

Предшколско васпитање и образовање на русинском језику се реализује у Кули за исти број деце као и у претходној години, а двојезички програм на српском и русинском језику се реализује у Врбасу за укупно 187 деце (за 21 мање). Програм на русинском језику се реализује за једно дете са сметњама у развоју. Припремним предшколским програмом на русинском језику у Кули обухваћено је 48 деце. Број деце обухваћене васпитно-образовним програмом на русинском језику повећао се за 19.

Предшколско васпитање и образовање на хрватском језику се реализује у Суботици за укупно 130 деце (за 13 више). У двојезичким, српско-хрватским групама има укупно 37 деце (више за 17). Програм на хрватском језику се изводи за једно, а на српском и хрватском за троје деце са сметњама у развоју. Припремним предшколским програмом на хрватском језику у Суботици обухваћено је 27 деце, а на српском и хрватском језику за 17 деце.

Делатност образовања и васпитања у основном образовању и васпитању обављају основна школа, основна школа за образовање одраслих, основна музичка школа, основна балетска школа и основна школа за ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом. Образовно- васпитни рад се – без промена у односу на претходну школску годину - остварује у 385 основних школа на српском језику, а за припаднике националних мањина на језику, односно говору националне мањине мађарском, словачком, румунском, русинском и хрватском), а изузетно и двојезички: на језику националне мањине и на српском језику. За припаднике националних мањина који наставу похађају на српском језику, организује се настава језика националне мањине са елементима националне културе, као изборни програм.

Редовне основне школе на мађарском наставном језику у оквиру 74 школа на територији 28 јединица локалне самоуправе похађа укупно 10.267 ученика, што је за 142 више него претходне године. Број ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом је 270, од тога њих 81 похађа наставу у четири посебне основне школе за ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом. Школе за основно образовање одраслих на мађарском језику похађа 116 полазника, што је за 28 мање него претходне године. Учење

мађарског језика са елементима националне културе је организовано у 89 редовних основних школа у 30 јединици локалне самоуправе за укупно 3.305 ученика. У односу на прошлу школску годину, број ученика је већи за 64.

Редовне основне школе на словачком наставном језику у оквиру 17 школа на територији 12 јединица локалне самоуправе похађа укупно 2.088 ученика. Број одељења је мањи за 17, а број ученика за 80 у односу на претходну годину. Број ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом је 17, од тога њих 3 похађа наставу у једном издвојеном одељењу посебне основне школе за ученике са сметњама у развоју у Кисачу. Учење словачког језика са елементима националне културе је организовано у 36 редовних основних школа у 12 јединици локалне самоуправе за укупно 1.016 ученика. У односу на прошлу школску годину, број школа је смањен за једну, а број ученика повећан за 159.

Редовне основне школе на румунском наставном језику у оквиру 16 школа на територији девет јединица локалне самоуправе похађа укупно 724 ученика. Број одељења је већи за једно, а број ученика обухваћених наставом на румунском језику је за 26 мањи него претходне године. Учење румунског језика са елементима националне културе је организовано у 17 редовних основних школа у десет јединица локалне самоуправе за укупно 640 ученика. У односу на прошлу школску годину, број локалних самоуправа је остао исти, број школа мањи за три, а број ученика мањи за 4.

Редовне основне школе на русинском наставном језику у оквиру 3 школе на територији 3 јединице локалне самоуправе похађа укупно 323 ученика, што је за седам више него претходне године. Број ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом је 2, у једном посебном одељењу при редовној основној школи. Учење русинског језика са елементима националне културе је организовано у 23 редовне основне школе у седам јединица локалне самоуправе за укупно 304 ученика. У односу на прошлу школску годину, број локалних самоуправа је остао исти, број школа је мањи за две, а број ученика за 33.

Редовне основне школе на хрватском наставном језику у оквиру пет школа на територији Суботице и Сомбора похађа укупно 214 ученика, што је за 1 мање него претходне године. Учење хрватског језика са елементима националне културе је организовано у 12 редовних основних школа у шест локалних самоуправа за укупно 412 ученика. У односу на прошлу школску годину, за два је смањен број школа, број локалних самоуправа је остао исти, а број ученика је мањи за 31.

Поред поменутих, ученици имају могућност да похађају и наставу матерњег језика са елементима националне културе на украјинском (три ОШ, две ЈЛС), буњевачком (десет ОШ, Суботица), бугарском (једна ОШ, Панчево), чешком (четири ОШ, две ЈЛС), македонском (осам ОШ, четири ЈЛС), ромском (23 ОШ, 12 ЈЛС) и немачком (14 ОШ, осам ЈЛС) језику.

Делатност образовања и васпитања у средњем образовању и васпитању обављају гимназије, стручне школе, мешовите школе, уметничке школе и школе за ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом. Образовно-васпитни рад се остварује на српском језику, а за припаднике националних мањина на језицима националних мањина и двојезички: на језику националне мањине и на српском језику (у складу са посебним законом), ако се приликом уписа у први разред за то определи најмање петнаест ученика. Школа може да остварује наставни план и програм на језику националне мањине и за мање од петнаест ученика уз сагласност Покрајинског секретаријата за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице. Када се средњошколска настава одвија на српском језику, за припаднике националне мањине се организује настава матерњег језика са елементима националне културе. Средњошколска настава се остварује на шест наставних језика: српском, мађарском, словачком, румунском, русинском и хрватском језику.

Средњошколска настава на мађарском језику се реализује у 35 средњих школа у дванаест јединица локалне самоуправе за 4.332 ученика. Број ученика је мањи за 351. Настава се изводи у седам гимназија, двадесет две стручне школе, четири мешовите и две уметничке школе. У односу на претходну школску годину, Број ученика је мањи, али за разлику од претходне школске године када је обухват ученика који стичу стручно образовање био већи, сада се бележи нешто већи обухват ученика који стичу гимназијско образовање. Настава се у целини реализује на мађарском језику у школама у Ади, Кањижи, Сенти и Новом Кнежевцу, а у осталим школама се настава из неких предмета изводи на српском (социологија, психологија, физичко васпитање, латински језик итд.). Настава по дуалном принципу је организована у четири средње школе у Суботици и Темерину за укупно 95 ученика за пет образовних профила у трогодишњем трајању и два у четворогодишњем трајању. Учење мађарског језика са елементима националне културе већ две године заредом није организовано ни у једној средњој школи на територији покрајине.

Средњошколска настава на словачком језику се изводи у гимназијама у Бачком Петровцу и Ковачици, те у Медицинској школи у Новом Саду за 344 ученика (303 ученика на четворогодишњем и 41 ученик на трогодишњем образовању), што је за 17 ученика мање у односу на претходну годину. Настава се изводи на српском језику у Ковачици из предмета Латински језик, у Бачком Петровцу из предмета Руски језик и стручних предмета из области кулинарства. Учење словачког језика са елементима националне културе је организовано за 53 ученика у средњим школама у Старој Пазови, Ковачици и Новом Саду.

Средњошколска настава на румунском језику се изводи у економско-трговинској школи у Алибунару и у гимназији у Вршцу за 110, тј. за четири ученика мање него претходне године. У економско-трговинској школи се настава из општег наставног предмета Српски језик као нематерњи изводи на српском језику. Учење румунског језика са елементима националне културе није организовано ни у једној средњој школи, као ни у претходној школској години.

Настава на русинском језику се изводи у Основној и средњој школи са домом ученика „Петро Кузмјак“ у Руском Крстуру за 36 ученика распоређених у четири одељења гимназије општег типа. Број ученика је мањи за четири. Настава се изводи на српском језику из наставног предмета Латински језик. Учење русинског језика са елементима националне културе није организовано ни у једној средњој школи на територији АП Војводине.

Средњошколска настава на хрватском језику за 203 ученика се изводи у гимназији (43), политехничкој школи (52) и средњој медицинској школи (108) у Суботици. Број ученика је мањи за петнаест. У политехничкој школи у Суботици је уписано и једно дуално одељење са 14 ученика за образовни профил техничар штампе. Учење хрватског језика са елементима националне културе није организовано.

Према Закону о високом образовању³, високошколска установа организује и изводи студије на српском језику, а може организовати полагање испита и изводити поједине делове студија, као и организовати израду и одбрану завршног, мастер и специјалистичког рада и докторске дисертације на језику националне мањине и на страном језику, у складу са статутом. Високошколска установа може остваривати студијски програм на језику националне мањине и страном језику уколико је такав програм одобрен, односно акредитован. Тако се настава на српском и мађарском језику реализује у три високе школе струковних студија: Високој техничкој школи струковних студија у Суботици (од укупно 344 изјашњених Мађара наставу на мађарском језику слуша њих 330), Високој школи струковних студија за

³ „Службени гласник РС“, бр. 88/17, 27/18 – др. закон, 73/18 и 67/19.

образовање васпитача и тренера у Суботици (8 од 31 изјашњених Мађара) и Високој школи струковних студија за образовање васпитача у Новом Саду (10).

На Високој школи струковних студија за васпитаче у Вршцу се настава изводи на српском, ромском и румунском језику. Од 12 студената изјашњених као Румуни наставу а румунском слуша 8 студената, а од 25 изјашњених Рома наставу на ромском наставном језику слуша 23 студента. Наставу на словачком језику на Високој школи за образовање васпитача у Новом Саду слуша 10 студената.

Високо образовање на академским студијама у Аутономној покрајини Војводини остварује се првенствено у четрнаест високошколских установа, односно уметничких академија, који су у саставу Универзитета у Новом Саду. У погледу наставних језика, на српском и мађарском наставном језику настава се реализује на Академији уметности у Новом Саду и Природно-математичком факултету у Новом Саду (за курсеве на мађарском наставном језику, за које постоји веће интересовање, који се могу организовати на Филозофском факултету), на Филозофском факултету раде одсеци за хунгарологију, румунистику, словакистику и русински језик, а од 2018. године и лекторат за хрватски језик. У оквиру прославе Европског дана језика, крајем септембра 2022. године на Филозофском факултету свечано је отворен Лекторат за чешки језик, чиме је реализован споразум са Јужноморавским центром за међународну мобилност из Брна. На Учитељском факултету у Суботици се настава реализује на мађарском језику. Број студената припадника националних мањина на факултетима није познат, јер Покрајински секретаријат за високо образовање и научноистраживачку делатност такве податке не прикупља од високошколских установа, позивајући се на то да такво изјашњавање није обавезно, мада на другом месту, код студената високих школа струковних студија констатује да је највећи проценат студената (преко 81%) навео своју националну припадност.

Покрајинском скупштинском одлуком о полагању пријемног испита односно испита за проверу склоности и способности за упис у високошколску установу чији је оснивач Аутономна покрајина Војводина на језицима националних мањина – националних заједница⁴ утврђено је право кандидата на полагање пријемног испита односно испита за проверу склоности и способности на језицима националних мањина – националних заједница за упис на факултет односно уметничку академију у саставу универзитета, академију струковних студија, високу школу и високу школу струковних студија чији је оснивач покрајина. Тиме је омогућено кандидатима који су своје средњошколско образовање стекли на неком од језика националних мањина да равноправно с другим кандидатима који су средње образовање и васпитање стицали на српском наставном језику – то јест на језику на ком се пријемни испит полаже, приступе полагању пријемног испита.

Од девет високих школа струковних студија чији је оснивач АП Војводина пријемни испит за упис организован је на језицима националних мањина на Високој техничкој школи струковних студија у Суботици (125 кандидата на мађарском), Високој школи струковних студија за образовање васпитача у Новом Саду (4 на мађарском), Високој школи струковних студија за васпитаче „Михаило Палов“ у Вршцу (4 на ромском и 4 на румунском), Високој школи струковних студија за образовање васпитача и тренера у Суботици (8 на мађарском) и Високој школи струковних студија у Новом Саду (1 на мађарском). Пријемне испите на језику националне мањине полагало је укупно 146 кандидата, од тога 138 на мађарском, 4 на ромском и 4 на румунском језику. На осталим високим школама струковних студија није било захтева за полагање пријемног испита на језицима националних мањина.

⁴ „Службени лист АПВ“, бр. 14/15.

Од четрнаест факултета чији је оснивач АП Војводина, на једанаест факултета је организован пријемни испит на језицима националних мањина, и то на Пољопривредном факултету (5 кандидата на мађарском), Филозофском факултету⁵ (3 на мађарском, 3 на словачком), Технолошком факултету (1 на мађарском), Медицинском факултету (16 на мађарском), Факултету техничких наука (9 на мађарском, 2 на хрватском), Економском факултету (23 на мађарском, 3 на словачком, 20 на албанском), Природно-математичком факултету (17 на мађарском), Грађевинском факултету (13 на мађарском), Техничком факултету „Михајло Пупин“ (3 на мађарском), Факултету спорта и физичког васпитања (1 на мађарском) и Учитељском факултету на мађарском наставном језику (59 на мађарском). Пријемне испите на језику националне мањине на факултетима полагало је укупно 178 кандидата, од тога 150 на мађарском, 20 на албанском, шест на словачком и 2 на хрватском језику. На осталим факултетима није било захтева за полагање пријемног испита на језицима националних мањина.

У складу са својим овлашћењима, ПЗГО је контролисао примену покрајинских прописа који се односе на област образовања, тачније којима је регулисан начин доделе буџетских средстава покрајинских органа управе. Осим конкурса који су усмерени на све образовне пројекте независно од језика наставе (реконструкција, санација, инвестиционо одржавање школских објеката, регресирање превоза ученика итд.), Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице је 14. септембра расписао и Конкурс за финансирање и суфинансирање активности, програма и пројеката националних савета националних мањина у области основног и средњег образовања у АП Војводини за 2022. годину – дотирање припреме и израде тестова и задатака на мањинским језицима, који се односио на доделу буџетских средстава у укупном износу од 1.000.000 динара (700.000 динара у области основног и 300.000 у области средњег образовања) за превођење тестова и задатака за такмичења на свим нивоима, од општинског, преко регионалног до републичког која организује Министарство просвете, науке и технолошког развоја за ученике основних и средњих школа. Рок за подношење пријава је био до 28. септембра. Поднете пријаве на конкурс разматрала је комисија коју је образовао покрајински секретар. У складу са Правилником, решење о додели средстава доноси покрајински секретар на основу предлога комисије и то решење је коначно, без могућности улагања правног лека, при чему Секретаријат није у обавези да образложи своје одлуке. У извештајној години Конкурс за финансирање и суфинансирање активности, програма и пројеката националних савета националних мањина у области основног и средњег образовања ради доделе средстава националним саветима за програме који служе унапређењу лингвистичких компетенција наставника основних и средњих школа који реализују наставу на мађарском, румунском, русинском, словачком, односно хрватском језику није расписан.

У области високог образовања, Покрајински секретаријат за високо образовање и научноистраживачку делатност је 10. фебруара објавио Јавни конкурс за финансирање научноистраживачких и развојноистраживачких пројеката националних мањина – националних заједница у Аутономној покрајини Војводини у 2022. години ради доделе 7.000.000 динара (максималан износ по пројекту је 500.000 динара). Циљ овог конкурса је научноистраживачки развој и афирмација научних заједница на језицима националних мањина, а намењен је акредитованим научноистраживачким и развојноистраживачким организацијама са седиштем на територији покрајине на којима се изводе академски студијски програми у складу са Законом о високом образовању, уз сагласност наставно-научног већа и потврдом националног савета за одређену националну мањину. Оцену предлога пројекта даје стручни савет из научне области којој припада тема пројекта, а коначну одлуку о приhvатању предлога пројекта доноси покрајински секретар. На конкурс који је био отворен до 7. марта, пристигло је укупно 25 пријава, две нису испуњавале конкурсне услове, седам пријава је одбијено, а подржано 16

⁵ Не рачунајући одсеке за хунгарологију, румунистику, словакистику и русински језик

пројеката (6 пројеката мађарске заједнице, 2 ромске, 2 румунске, 2 словачке и по један хрватске, русинске, буњевачке и јеврејске заједнице. Конкурсни поступак је спроведен у складу са правилима и нико од учесника конкурса није доставио приговор на резултате конкурса, нити је против коначног решења о додели средстава покренут управни спор.

КУЛТУРА

Ублажавањем епидемиолошке ситуације која је обележила претходне две године и у великој мери утицала је на одвијање културног живота националних мањина коначно су створени услови да се раније отказане и одложене бројне манифестације одрже у редовним форматима и да се културно стваралаштво врати у уобичајене токове.

Након двогодишње паузе, крајем октобра 2022. године је у халама Београдског сајма поново одржан Међународни сајам књига под слоганом „Повратак написаних“. Још пре четврт века је тадашњи Покрајински секретаријат за остваривање права националних мањина, управу и прописе препознао значај ове манифестације и сваке године закупљивао штанд и ставио га на располагање издавачким кућама из АП Војводине које објављују књиге и часописе на језицима националних мањина како би им на тај начин омогућио да на обједињеном изложбеном простору представе своју продукцију. Ту праксу је пре неколико година успешно наставио Покрајински секретаријат за културу, јавно информисање и односе са верским заједницама. На штанду издаваштва на језицима националних мањина Војводине је и ове године приређен богат програм. Представљена је књига Завода за културу војвођанских Румуна „Питања без одговора“ Васе Барбуа, превод романа Љубомира Ковачевића на румунски, антологија о музици и фолклору банатских Румуна, одржана је промоција књига Завода за културу војвођанских Русина „Правопис русинског језика са правописним речником“, „Руски Крстур – живот и обичаји Русина“, Зборника радова са пете русинске научне конференције, Енглеско-русинског речника, те седам нових издања НИУ „Руске слово“. Представљена су и издања Завода за културу војвођанских Хрвата и НИУ „Хрватска ријеч“, као и едиција „ТраНС(С)акција“, збирка превода са јужнословенских језика на мађарски језик и електронско издање спрско-мађарског речника Издавачког завода „Форум“ из Новог Сада.

Почетком марта је у Новом Саду одржан традиционални Међународни салон књига, на којем, слично као и на београдском сајму књига, Покрајински секретаријат за културу, јавно информисање и односе са верским заједницама обезбеђује издавачима који објављују књиге на језицима националних мањина бесплатан изложбени простор за представљање њихових најновијих издања. Биле су запажене презентације Завода за културу војвођанских Румуна (периодични часопис „Пирамида“ који доноси савремене књижевне текстове, али и занимљивости, дешавања и актуелности из живота војвођанских Румуна, затим румунско-српска двојезична књига прича и поезије, монографија „Уздин“), као и Завода за културу војвођанских Хрвата (двоброј часописа „Нова ријеч“ који прати активну књижевну продукцију не само војвођанских Хрвата, већ и представника других националних мањина чија се дела преводе на хрватски језик). Завод за културу војвођанских Словака представио је два зборника радова са конференције музиколога и музичких стручњака и две библиографије, те издање о народним обичајима, обредима и сујеверју Словака.

Најзначајнија културна манифестација Мађара почетком сваке године је 22. јануар, Дан мађарске културе који се обележава низом културних дешавања свуда где живе Мађари, па тако и у више места широм наше покрајине. Највећа и најмасовнија фолклорна приредба војвођанских Мађара, LVII „Дуриндо“ и XLV „Ђенђешбокрета“ одржана је у јуну на Палићу под покровитељством и уз стручно партнерство Мађарског културно-уметничког друштва са Палића, Локалне самоуправе града Суботице, МЗ Палић, Културног савеза војвођанских Мађара и Завода за културу војвођанских Мађара. За разлику

од претходне две године, када су због пандемије неке манифестације отказане или су се одвијале у онлајн формату, коначно су редовно одржани и следећи програми: Уметничка радионица ТАКТ у Темерину, стручни камп аматерских и ђачких глумаца војвођанских Мађара МАдТ, „Mutogató”, Култивал, „На пут, Млади!”, Књижевни караван, Уметнички Караван, Сусрет аматерских позоришних трупа Мађара у Војводини, „Домбошфест“ у Малом Иђошу, Жирирање народних занатских радова и стручни дан ценћанских везиља, Сенћански фестивал опеване поезије, Међународна импровизациона музичка радионица, камп Уметност и заштита споменика културе, Меморијал „Јожеф Подолски“, „Сентелекијеви дани“ у Сивцу, Лингвистички дани „Сарваш Габор“ у Ади, Квиз преко пет границе, јубиларно 55. уметничко такмичење средњошколаца у Бечеју, Зимски камп народне музике, Магична корпа, Аутентична методологија народне традиције у вртићима, Хероји свакодневнице, 27. „Златна цитра“ такмичење цитраша ученика основних и средњих школа итд. Захваљујући напорима Завода за културу војвођанских Мађара обogaћене су збирке књига, слика, филмова и архивских материјала, дигитални садржаји су повећани не само дигиталном обрадом материјала из јавних збирки, него су настали и нови садржаји у оквиру пројекта базе података о вредностима, а у вези са заштитом споменика културе, организоване су акредитоване обуке за педагоге и обука из области фолклорне традиције, обезбеђивана је методолошка помоћ институцијама и организацијама од посебног националног интереса за послове јавних збирки, по потреби пружана стручна помоћ на пољу дигиталног чувања и обраде података, остваривана сарадња са градским библиотекама у Сенти и Суботици, током издавања књига је пружана помоћ ауторима и истраживачима локалне историје обезбеђујући им стручне лекторе и припрему за штампу, издато је десетак нових књига (бајке, народна уметност историја). Завод је редовно вршио дужности стручног менторства за уметничке групе (фолклор, аматерско позориште, рецитовање). Наставила је са радом Мрежа Дома традиције – Војводина, креирани су квалитетни, сложени допунски васпитни програми базирани на народној традицији из разних области ради преношења знања деци, који су обишли Војводину. Завод је дигитализовао преко 117 хиљада страница различитих штампаних издања, 484 фотографија и 560 минута видео-снимака. Редовно је вршено метадатирање материјала (преко 50 хиљада периодике, 50 хиљада фотографија и 6.500 књига) у архиву Завода, реорганизација евиденције архивираних података, израда и интегрисање каталогског система.

Двапут одлаган, Фолклорни фестивал „Танцуј, Танцуј...“ се ове године одржао 18. јуна у амфитеатру у Гложану и обележио 50. годишњицу од свог оснивања. Овај највећи фолклорни догађај војвођанских Словака пружа широку палету разноврсности словачких традиција и обичаја са ових простора кроз музику, песму и игру. Фестивал је такмичарског карактера где свој рад презентују словачки војвођански ансамбли и прапраћен је различитим изложбама, а посебно су интересантни садржаји који се односе на традиционалну културу војвођанских Словака. На овогодишњем фестивалу су учествовале певачке групе, народни оркестри а фолклорни ансамбли из Пивница, Бачког Петровца, Ковачице, Падине, Старе Пазове, Новог Сада, Кисача, Војловице, Лалића, Хајдучице, Гложана, Кулпина и Илока (Хрватске). Централна манифестација Словака су традиционалне Словачке народне свечаности, место на коме се за три дана могу видети бројне изложбе, концерти, позоришне представе и садржаји којима је на најбољи начин представљен културни живот. Ова велика смотра словачког фолклора одржана је у Бачком Петровцу средином августа, а посебну пажњу је привукла и изложба „Словачке народне свечаности кроз историју – очима Хлас људуа“, која је отворена у обновљеним просторијама истоимене издавачке куће. Завод за културу војвођанских Словака је 2022. године финансијски и организационо подржао „Позоришне ловорике“ – смотру словачког аматерског позоришног стваралаштва у Старој Пазови, фестивал „3 x Ђ“ (Дечји позоришни дани) у Старој Пазови, „Златни кључ“ фестивал забавне музике у Селенчи, на ком је изведено десет нових композиција, „Сусрети у пивничком пољу“ фестивал изворних словачких народних песама и „Лети песма, лети“ дечји фестивал забавне музике. Организоване су и ликовне изложбе сликара наивне уметности и академских сликара „Где петлови не кукуричу, нема ни људи“, „Снени вртови“, „Портрети“ „Словачка графика у Србији“ и „Привремене слике“. Словачка

култура је презентована кроз представљање најновијих издања Словачког издавачког центра из Бачког Петровца „Зима са књигом“, учешће на Међународном сајму књига у Новом Саду, концерт озбиљне музике, заједнички пројекат завода за културу војвођанских Словака, Мађара, Русина и Хрвата у августу, те на 66. књижевним сусретима у јуну. Крајем новембра је у Заводу одржана 18. међународна конференција музиколога и музичких стручњака „Словачка музика у Војводини 2022“, у чијем фокусу су биле углавном збирке словачких народних песама у Србији и региону. Одржан је и едукативни семинар посвећен речничкој обради словачког језика и раду са корпусом текстова. Завод сваке године објављује свој двојезички годишњак „Мајак“ који доноси детаљан преглед свих активности ЗКВС са фотографијама са одржаних манифестација. Објављен је и Зборник радова са претходне конференције музиколога, као и репрезентативна монографија посвећена академском сликару Милану Суђију, поводом његовог 80. рођендана. У октобру је одржано свечано проглашење резултата 12. фото конкурса који је био посвећен позоришној прошлости војвођанских Словака, на који је пристигло преко 300 архивских фотографија. Завод од 2009. године гради своју електронску базу података о култури војвођанских Словака. У оквиру електронског архива се чува и обрађује богат архивски материјал – најстарији видео-записи, старе фотографије, репродукције уметничких дела, снимци народних песама, дигитализовани томови часописа, докумената и сл. У богатој библиотеци Завода највећи део чине књиге посвећене култури војвођанских Словака, стручна литература и белетристика словачких аутора, али и брошуре, каталози, плакати, билтени и сл

Завод за културу војвођанских Румуна је, у складу са својим програмом рада почетком марта месеца организовао промоцију три књиге из издавачке делатности ЗКВР, које су на Међународном сајму књига у Новом Саду представили њихови аутори. Средином маја је у Торку отворена јубиларна, 50. смотра аматерских позоришта Румуна из АП Војводине, на којој је током педесет година трајања фестивала изведено низ запажених аматерских представа. Ове године је на фестивалу приказано десет позоришних представа у Торку, Уздину, Николинцима, Селеушу, Алибунару и Куштиљу. Фестивал је на више локација трајао месец дана, а затворен је 5. јуна у Алибунару са гостовањем Народног позоришта из Темишвара. Крајем маја је организована и ликовна колонија „Бегеј – река пријатељства Зрењанин 2022“, на реци Бегеј, у Српском Итабеју, Торку и Зрењанину. Изложба радова са ликовне колоније Завода за културу војвођанских Румуна је приређена у оквиру манифестације „Дан румунске кошуље“ у Етнографском комплексу „Банатска кућа“ у Торку, који настао на иницијативу Румунског друштва (фондације) за етнографију и фолклор. Завод је у августу учествовао у активностима и на концерту у Српском народном позоришту заједно са заводима за културу војвођанских Мађара, Русина, Словака и Хрвата у оквиру пројекта „Цвет разноликости“, поводом догађаја „Нови Сад – Европска престоница културе 2022“. Такође у августу, у Дому културе у Торку је одржан и тродневни Велики фестивал фолклора Румуна из Војводине - Србије, по 62. пут, који је свечано отворила амбасадорка Румуније у Београду. Фестивал је окупио скоро 600 учесника.. У оквиру фестивала, Завод је организовао један колоквијум са присуством и са онлајн-учешћем учесника из Румуније на тему ретроспективе претходних издања ове најмасовније и најзначајније фолклорне манифестације Румуна из Војводине. За време фестивала организована је и једна интерактивна радионица са генеалогским стаблима становништва са ових простора. Почетком септембра Завод је у Културном центру у Зрењанину уприличио „Јубилеј академског сликара Виорела Флоре – 70 година живота и 50 година професионалног рада“ – ретроспективну изложбу радова Виорела Флоре, са освртом на његове радове за књиге и публикације Издаваштва ЗКВР. Средином месеца је на Филозофском факултету Универзитета у Новом Саду одржан Међународни конгрес новинарства, са гостима из земље и иностранства, на коме је Завод представио своја нова издања. У октобру је у Локвама је по 14. пут одржана манифестација „Обојени цвет детињства“ – ликовни конкурс намењен ученицима (140) осмогодишњих школа (23) са наставом на румунском језику. На Међународном сајму књига у Београду Завод је излагао на штанду Покрајинског секретаријата за културу, јавно информисање и односе са верским заједницама и

представио своја најновија издања. У Матици српској у Новом Саду одржана је промоција др Ницеа Фрацилеа „Музичко-фолклорне креације Румуна из српског Баната“. Крајем новембра је у Уздину одржан 34. омладински фестивал забавне музике „Младост пева“. У децембру је у Зрењанину организован научни скуп под називом „Етномузикологија, византологија, етнографија, култура, традиција“ у оквиру којег је приређено представљање Издаштва ЗКВР и других издавача из земље и Румуније. Било је омогућено учешће и у онлајн-формату. У Торку је у Румунској православној цркви из Великог Торка 24. пут организован „Празник зимских обичаја“, а крајем децембра у Дому културе 6. концерт румунских коледа. Мада су се проблеми и изазови са којим се културни живот суочавао у претходне две године коначно ублажили, од значајнијих планираних културних активности ипак није реализована, односно одложена је за следећу годину кампања теренског истраживања код Румуна из Војводине и Србије заједно са Румунским институтом за културу из Букурешта, комплетирање дигиталног фонда старих фотографија и дигитализација старих црквених књига, библиографија и румунских публикација из Војводине. Није одржана ни међународна научна конференција „Култура преплитања Банат – Трансилванија“ са партнерима из Алба Јулије и Темишвара ни Камп румунског језика у Музеју банатског села из Темишвара за младе писце из Војводине.

Централна свечаност обележавања националног празника Русина у Републици Србији одржана је 23. јануара у Српском народном позоришту у Европској престоници културе. Почела је литургијом у цркви св. апостола Петра и Павла, у фоајеу СНП је приређена изложба „Памћење и трајање“, а завршена свечаном академијом. Догађају је два дана раније претходило локално обележавање националног празника у Дому културе у Руском Крстур у организацији Националног савета, Дома културе Руски Крстур и Удружења грађана „Пакт Рутенорум“. У програму су учествовале секције Дома културе, који су вече обогатили песмама и рецитацијама, као и гости из Мађарског културног центра „Непкер“ из Куле, који су се представили фолклорним тачкама. Фестивал нове русинске песме, 32. „Ружин врт“ реализован је почетком марта у организацији Радио-телевизије Војводине у Српском народном позоришту. Овај фестивал већ више од три деценије негује традицију и културу војвођанских Русина и на њему је досад изведено петсто нових песама. Највећа фолклорна манифестација Русина, 61. „Червена ружа“ је ове године трајала два дана. На фестивалу „Црвени пупољак“ који је одржан 1. јула изведено је осам нових дечијих композиција које су прошле конкурс Дома културе Руски Крстур, а у другом делу Пупољка ученици виших разреда основне школе извели су народне песме. На ревијалном наступу русинских ансамбла наступили су учесници из десет војвођанских места и гости из Хрватске. Други дан фестивала је ове године први пут одржан под називом Музичко вече „Јулијан Рамач Чамо“. У другом делу програма, публика је имала прилику да ужива у десет народних композиција које су биле извођене на фестивалу, а у интерпретацији певача-ветерана. На крају је наступио гостујући ансамбл Хрватског културног центра „Буњевачко коло“ из Суботице. Средином јула у Куцури је одржана традиционална манифестација „Куцурска жетва“, прослава у част првог хлеба сачињеног од овогодишњег жита. Жетеоци који чувају сећање на некадашње светковање овим поводом и на старе начине рада у њиви, ове године по 42. пут прославили су прве откосе пшенице и прве производе од сакупљеног блага. Манифестацију је организовао КУД "Жетва", уз подршку Туристичке организације општине Врбас. По реду 15. фестивал оркестара "Мелодије Русинског двора" одржан је крајем месеца на Владичанском двору Русинске гркокатоличке цркве у Шиду, у организацији Културно-просветног друштва "Ђура Киш". Ђурђевачки традиционални 19. по реду фестивал изворног певања „Да се не заборави“ одржан је у августу. Овај фестивал се налази у Календару репрезентативних манифестација Националног савета русинске националне мањине, а његов оснивач и организатор је КУД „Тарас Шевченко“ из Ђурђева. Учествовало је 11 певачких група из Новог Сада, Шида, Бикић Дола, Куле, Врбаса, Куцуре, а уз госте из Миклошеваца из Хрватске наступили су и домаћини из Ђурђева. Задужбина Боре Латиновића, Матица Русинска и Културни центар Кула организовали су у октобру промоцију књиге истакнутог медијског и културног радника, Ђуре Папуге, „Живот је песма“ у Културном центру у Кули, а после

промоције уследила је и додела признања под називом „Пун фићок“. Културна манифестација „Костељникова јесен“ први пут је организована 1994. године и посвећена је делу утемељивача и великана русинске писмености и књижевности, доктору филозофије Хавријилу Костељнику, теологу, књижевнику, кодификатору русинског језика и аутору прве књиге уметничке литературе на русинском језику. Овогодишња осмодневна манифестација је одржана у другој половини новембра и тим поводом су организоване изложбе, промоције нових књига НИУ „Руско слово“, сусрети са писцима и музичко-литерарне вечери у више места и на више локација. У оквиру манифестације су у Кули одржани и Сусрети рецитатора „Михајло Зазуљак“. Манифестација је завршена мултимедијалним програмом младих „Дњовка“ у Омладинском дому. Драмски меморијал Петра Рузнича Ђађе одржан је почетком децембра, а изведене су представе Русинског народног театра „Петро Ризнич Ђађа“, КУД-а „Тарас Шевченко“ из Ђурђева, старије групе Студио „Арт“ и Русинског културног центра Нови Сад. Гостујућу представу је одиграо Словачки војвођански театар из Бачког Петровца. На овогодишњем Меморијалу публика је имала прилику да одгледа и три представе за децу. За време манифестације је у холу Дома културе постављена и изложба. У децембру је приређен и Божићни концерт Дома културе Руски Крстур, којем је у поподневним часовима претходио вашар, а настављен наступом суботичке женске певачке групе „Фемина Vox“, аматера Дома културе – фолклорне групе, Женске певачке групе „Шкорванчки“, солиста, оркестра и деце из забавишта. Организатори су били Дом културе Руски Крстур, Омладинско удружење „Пакт Рутенорум“ и Удружење грађана „Руска скарбница“.

Реализација планираних програма и културних приредби у 2022. години се одвијала у складу са планом и програмом како хрватских институција, тако и хрватских културно-уметничких друштава. Ове године више није било ни отказаних нити одложених важнијих манифестација, па су све одржане по плану и пред публиком примереном значајнијим приредбама. Поред педесетак већих и сталних манифестација војвођанских Хрвата широм покрајине, међу сталне манифестације које хрватска заједница у Војводини приређује спадају и четири национална празника: Свети Јосип је прослављен средином марта у Суботици свечаном академијом пред пуном двораном у Градској библиотеци. Дан Ивана Антуновића је обележен у јуну свечаном академијом у Градској кући у Суботици у част најбољих ученика, а Дан рођења бана Јосипа Јелачића у октобру у Петроварадину. Поводом Дана избора првог сазива Хрватског националног вијећа је средином децембра у Градској кући у Суботици одржана свечана академија, уз велики одазив публике. У 2022. години су одржане и три велике заједничке манифестације шокачких, сремских и буњевачких културно-уметничких друштава „Сријемци Сријему“ у октобру у Шиду, „Шокци и баштина“ такође у октобру у Сомбору, као и „Буњевци без граница“ у Таванкуту. Највећа књижевна манифестација „Дани хрватске књиге и ријечи – дани Балинта Вујкова“ успешно је реализована у више места, на више локација и са веома добром посећеношћу. Највећа и најмасовнија манифестација Хрвата у Војводини „Дужијанца“ с бројним пратећим програмима је такође успешно реализована, а централна свечаност је одржана средином августа у Суботици пред бројном публиком. „Дужијанца“ је 2022. године први пут организована и у Новом Саду. Два велика концерта у суботичкој Синагоги одржана пред више од хиљаду гледалаца су ускршњи концерт „Resurrexit у Суботици“ и Гала концерт поводом 50 година свирања тамбуре проф. Мире Темуновић у новембру месецу. У Суботици је приређен и покрајински сусрет хрватских народних песника „Лира наива“, 20. по реду. Година 2022. је имала изузетно велики број одржаних манифестација с добром посећеношћу. Након двогодишње паузе и неодржавања програма због пандемије уследила је „експлозија“ програма, те је било у истом дану и више програма у различитим местима. Осим поменутих програма, одржан је низ концерата, изложби и других манифестација у организацији хрватских удружења које су окупили децу, младе и велики број публике. Организоване су ликовне колоније у Бездану, Суботици, Вајској, школе тамбуре у Руми и Сремској Митровици, одржане књижевне манифестације „Препреково прољеће“ и „Препрекова јесен“, 22. фестивал буњевачких песама, годишњи концерт Великог тамбурашког оркестра ХКПД „Матија Губец“ Рума, 18. смотра дечјих певача и зборова, промоција музичког наслеђа Петроварадина, 21.

покрајинска смотра рецитатора на хрватском језику, прослава 20 година Хрватске читаонице у Суботици, Летња школа хрватског језика, културе и духовности итд.

У области културе Буњеваца, доделом највреднијих признања обележен је један од четири националних празника Буњеваца – 23. фебруар, Дан оснивања првог националног савета. Установа културе Центар за културу Буњеваца је учествовао у организацији радионица за израду ускршњих честитки од сламе и бојење јаја на старински начин у основним и средњим школама, ускршњим изложбама у Малој Босни, Таванкуту и Суботици, где су одржани и обичаји поливача. У читаоници Градске библиотеке у Сутобици је почетком јуна промовисана књига „Граматица на буњевачком језику“, којом приликом су додељена и признања „Амброзије Шарчевић“ истакнутим појединцима који су својим радом допринели да се буњевачки језик уведе у службену употребу у граду Суботици. У Буњевачкој матици је 22. јуна одржана промоција књиге под називом „Четири века од првог помена буњевачког имена у Бачкој 1622 – 2022“ аутора Милана Степановића, коју је издао УК Центар за културу Буњеваца и Буњевачки едукативни истраживачки „Амброзије Шарчевић“ из Суботице. У оквиру обележавања једног од националних празника „Дана Дужијанце 2022“ одржан је традиционалан буњевачки рис на салашу. По завршеном рису на свечаности уз музику су подељене захвалнице свим учесницима и гостима програма. Уследило је и такмичење у традиционалним вештинама пуцања бичем, надвлачењу конопца, скакању у цаковима и брзом једењу лубенице. Установа културе Центар за културу је помогла у организацији дужијанци у Суботици, Новом Саду, Светозар Милетићу, Сомбору, Чонопљи и Каћмару у Мађарској, где живе Буњевци. Дужијанца у Суботици је одржана на централном тргу 15, августа са великим бројем учесника. Центар за културу је учествовао и у организацији 21. фестивала буњевачког народног стваралаштва почетком септембра. У оквиру фестивала је отворена изложба графичких радова и слика, одржано је вече посвећено годишњицама, јубилејима и савременицима бачких Буњеваца под називом „Да се не затоми“ и приређен завршни програм под називом „Буњевачка свитска слава Ланголенда“. Национални празник Дан Велике народне скупштине Срба, Буњеваца и осталих Словена обележен је у Новом Саду и Суботици полагањем венаца на спомен-плочу на месту одржавања Велике народне скупштине, односно свечаном академијом. У децембру месецу је у Буњевачкој матици одржана промоција Буњевачког календара у издању Буњевачког културног центра.

Најзначајније културне манифестације ромске националне мањине одржане на територији АП Војводине су биле организоване поводом 8. априла, Међународног дана Рома, у Новом Саду, Старој Пазови, Руми, Сремској Митровици, Бечеју, Жабљу, Тителу, Панчеву, Ковину, Вршцу и другим местима, на којима су извођене ромске игре и песме и представила достигнућа по питању побољшања положаја Рома. У мају је у Сремској Митровици одржана традиционална ромска манифестација „Ђурдевдански уранак“, којом приликом се пред многобројном публиком стотинак Рома купало у Сави како би отерали зле силе. Од 2022. године, у оквиру Културног лета у општинама се по први пут представило и ромско културно вече уз ромску игру и песму: Рума, Стара Пазова, Кикинда...где је било око 50 учесника у програму и од 500 до 1000 посетилаца. У августу је у Србобрану одржана такође традиционална, добро посећена манифестација „Ромске ватре“ на којој се представљају ромске песме и игре. Средином августа, у Апатину је организована приредба поводом Кирбаја. У оквиру кампање „Међународни дан против насиља над женама“ у Новом Бечеју је одржан улични марш против дискриминације, као вид борбе за права Ромкиња. Градска библиотека Нови Сад је у сарадњи са Канцеларијом за инклузију Рома у Огранку библиотеке „Трифун Димић“ у Шангају организовала свечаност на којој је откривена биста Трифуна Димића, рад академика Владимира Јокановића. Уз богат културно-уметнички програм чула су се и излагања Димићевих сарадника, пријатеља и настављача његовог просветитељског рада из области образовања, васпитања, културе, духовног живота и медија.

За украјинску националну заједницу година је почела јануарским божићним концертима у Куцури и Врбасу са наступом аматера КПД „Карпати“ Врбас и КУД „Иван Сењук“ Кула. У оквиру пројекта „Нови

Сад европска престоница културе 2022“ УКЦ „Кобзар“ је почетком фебруара учествовао у реализацији пројекта „Пресељење кроз традицију“ који се састојао из два дела. Први део је „Културно-уметничка друштва у граду“, који је објединио делатност културно-уметничких друштава, заједница, домова културе и других културних субјеката, изводећи музичке и позоришне продукције на савременим и отвореним платформама, а други „Град у културно-уметничким заједницама“ и састојао се од шест украјинских песама у извођењу мешовитог хора Украјинског центра, а фолклорна група центра извела је балетско-фолклорну игру. Централна мартовска прослава Украјинаца „Дани Тараса Шевченка“ је у 2021. години отказана због епидемиолошких мера, а ове године је одржана у просторијама КУД „Иван Сењук“ у Кули и била посвећена 208. годишњици рођења великог сина украјинског народа Тараса Грихоровича Шевченка. Поводом Васкрса је одржано „Златно звоно Васкрса“ - традиционални Васкршњи концерт деце која похађају часове украјинског језика са елементима националне културе у основним школама у Кули и аматера КУД-а „Иван Сењук“. Крајем септембра је у Инђији одржан 18. Фестивал украјинске културе „Калина – 2022“ у организацији Националног савета украјинске националне мањине. Технички организатор и домаћин фестивала је ове године УКУД „Калина“ из Инђије. У склопу манифестације је приређен свечани концерт, етно кухиња и ревија украјинске народне песме. Значај фестивала је очување културе и традиције Украјинаца на овим просторима на који су се доселили пре 132. године. На фестивалу су наступили КУД „Иван Сењук“ Кула, КПД „Карпати“ Врбас, УКЦ „Кобзар“ Нови Сад, УКУД „Калина“ Инђија, ДНУК „Коломејка“ Сремска Митровица. Јесен у КПД „Карпати“ обележио је традиционални Фестивал хорског певања. Поред домаћина, наступила су певачка друштва из још четири војвођанска места. Циљ манифестације је очување народне традиције кроз хорско певање, као и самог хорског певања, као једне од најстаријих модела презентације језика и музике. На фестивалу сваки пут наступају и друштва која представљају традиције других народа овог поднебља. У децембру је у Културном центру у Кули одржан 11. фестивал украјинског дечјег стваралаштва „Веселка“, на којем су наступили ансамбли украјинских културно-уметничких друштава, а поред тога, учешће су узели и ученици основних школа, који похађају наставу на украјинском језику са елементима народне културе, као и гости фестивала. За посетиоце је приређена и изложба дечјих ликовних радова, такмичење певача и рецитатора као и свечани концерт.

Црногорска национална мањина је поводом националног празника Дана независности Црне Горе 21. маја организовала посебне манифестације у Врбасу, Змајеву, Ловћенцу и Суботици. Централна прослава другог националног празника, 13. јула, Дана државности Црне Горе одржана је на тргу у Врбасу, а у Ловћенцу, Смедереву, Суботици, Панчеву, Змајеву, Крушчићу и Црвенки је обележен уз пригодан програм. Свечаном доделом диплома и завршном приредбом у Црногорском културном центру у Ловћенцу је успешно реализована допунска школа црногорског језика и културе „Црна гора моја постојбина“, организована уз подршку Министарства за људска и мањинска права и Удружења Црногораца „Крсташ“. Полазници шестомесечне факултативне наставе су изучавали црногорски језик, књижевност, културну баштину географију и историју. Полазници су припремили позоришну представу „Путовање кроз Црну Гору“. Национални савет је у септембру расписао конкурс за основне и средње школе поводом 70 година од смрти принцезе Јелене Савојске, а у октобру био саорганизатор 9. традиционалне вечери завичајног удружења Голијана. Дан националног савета, 26. октобар обележен је у Врбасу и Ловћенцу. У октобру је у просторијама Црногорског омладинског дома у Кули одржан округли сто на којем се разговарало о доласку колониста из Црне Горе у Кулу, а повод је био први део књиге „Колонисти кроз време и простор“ аутора Жарка Поповића и Миомира Ђукића. Сала Културног центра у Кули била је у децембру домаћин „Његошевих дана“, у организацији Културно-уметничког друштва „Дурмитор“. Сама манифестација трајала је два дана и састојала се од два дела програма. Првог дана одржано је Поетско-гусларско вече, док је другог дана одржан традиционални, десети по реду, Фестивал изворне пјесме, гусала и свирке.

Чешка заједница је у пројекту „Нови Сад – европска престоница културе 2022“ узела учешће потпројектом „Чешке беседе“ под називом „Из женског угла“ промоцијом Чехиња које су живеле и стварале на овим просторима. У Крушчици је обележен празник Света три краља који уједно означава и крај низа обичаја који прате божићне празнике. У сарадњи Националног савета чешке националне мањине и „Чешке беседе“ у Културном центру је приказан документарни филм о животу и обичајима Чеха под називом „Културно наслеђе Чеха“. У покладној недељи пре ускршњег поста у чешким беседама у Чешком селу, Белој Цркви и Крушчици Чеси у Банату су и ове године одржали „Масопуст“ – маскенбал, којом приликом учесници облаче разне костиме, најчешће прекривају и лице маскама и шминком и уз добошаре терају зле духове зиме и дочекују пролеће. Дана 4. фебруара 1628. године један од највећих чешких мислилаца, Јан Амос Коменски отишао у егзил и тај дан се обележава као дан чешке дијаспоре. 4. фебруар је уједно проглашен и празником чешке мањине у Србији, као „Дан чешке књижевности. Чешка беседа Вершац, Национални савет, град Вршац и Министарство иностраних послова Чешке су у Народном позоришту у Вршцу организовали ускршњи концерт, са разноврсним програмом на чешком и српском језику како би се што широј публици приближило прожимање ове две културе кроз писану реч и музику. Савет је овај концерт уврстио у Календар годишњих манифестација од интереса за чешку заједницу. У галерији Дома војске у Вршцу је отворена изложба под називом „Дух Чеха“ аутора Антона Стехлика настала на основу историјске монографије учитеља Карела Шованеца „Историја чешког насеља Фабијан у Краљевини Југославији“. Изложба „Из женског угла“ отворена је у мају у Галерији Културног центра у Сремским Карловцима у организацији „Чешке беседе“ из Новог Сада. Средином маја је Дан Националног савета чешке националне мањине свечано обележен у Белој Цркви пригодним културно-уметничким програмом. Тај дан се слави на празник Светог Јана Непомука, једног од најпознатијих чешких светаца, кога поштују припадници свих хришћанских цркава. У јуну је у Вршцу одржан Месец чешке културе. У оквиру програма Чешка култура без граница у јулу је одржан Фестивал „Лепота различитости“, десети по реду. Међу многобројним гостима Фестивала били су и Чеси из Хрватске. „Чешка беседа“ Бела Црква је 26. августа обележила је стоту годишњицу постојања. Најстаријим члановима удружења уручене су плакете за истрајност и допринос у раду Беседе. Некадашња „Чехословачка беседа“ Бела Црква имала је запажену певачку, фолклорну, музичку и позоришну активност. Први учитељ чешког језика био је господин Карел Шованец. У августу је у Вршцу организовано „Чешко културно лето“, које је обухватало изложбу слика, чешке песме и игре, пројекција филмова и вече поезије. Крајем септембра је у организацији „Чешка беседа“ Нови Сад обележен Дан чешке културе, „Трагом чешке историје и културе“ - Дан Светог Вацлава у Дигиталном омладинском центру Нови Сад. У Зрењанину је приређена и изложба „Чешко пресовано стакло у огледалу“ као део званичног програма обележавања Међународне године стакла. Поред презентације историје чешког пресованог стакла, од њених почетака тридесетих година XIX века, па све до Баршунасте револуције 1989. године, и начина његове производње, циљ овог пројекта је био и да се јавности приближе и афирмишу културна добра и предмети од стакла настали техником пресовања високих уметничких и дизајнерских квалитета, који се чувају у јавним и приватним колекцијама са територије Баната, Новог Сада и Београда. У оквиру манифестације „Чешка културна јесен“ у организацији Школе плус и уз подршку Министарства иностраних послова Чешке и Националног савета Чеха у просторијама Историјског архива у Белој Цркви је отворена изложба „Јозеф Лада – месеци у години“. Лада је био чешки сликар, карикатуриста, илустратор, писац, оснивач чешког стрипа и „модерних чешких бајки“. У октобру је у Крушчици одржана прослава чешког свеца Светог Хавела, који је обележаван и од стране чешких предака који су дошли на ове просторе, те се традиција чешке заједнице на овај начин оживљава и преноси на младе. У Новом Саду је одржана манифестација „Варадински мостови културе“, коју је организовало Српско-чешко удружење „Беседа Петроварадин“. Читани су стихови на српском и чешком језику, а била је то прилика и за промоцију дечије азбуке у стиховима под називом „Абецедњик“. Крајем године је организован низ манифестација и радионице посвећене божићним празницима и прослави традиционалног Микулаша.

Међу манифестације културе које су организовали Национални савет немачке националне мањине, односно немачка удружења у Војводини спадају предавање о Волфгангу Амадеусу Моцарту у Суботици поводом Светог Валентина, литерарно-музички програм „Веселе песме“ у Суботици, ускршње радионице у Суботици и Сремској Митровици, предавање о музици поводом Светског дана музике, сусрет немачких удружења из Сомбора, Зрењанина и Сремске Митровице и извођење позоришне представе, учествовање у поворци и свечани наступ хора „Еделвајс“ на централној манифестацији „Дужијанце“, организоване посете Музеју подунавских Шваба у Сомбору за ученике основних и средњих школа, домаће и стране делегације, гостовање на фестивалу „Буњевачка ила“, кампови Црвеног крста на немачком језику (Бачки Моноштор), изложба слика Матије Молцера, предавање о музици и инструментима „Аустријска и немачка цитра“, учешће у репортажама и програмима о немачкој националној заједници, обилазак споменика подунавских Немаца у Гакову и Крушевљу, такмичење у писању састава на немачком језику, предавања о познатим аустријским и немачким композиторима, наступ хора, божићни концерти, божићне радионице, прва смотра позоришних група и хорова који изводе немачки репертоар (са учесницима из 14 места) у Суботици, новогодишњи концерт у Сремској Митровици и Суботици, дечји камп, бал немачке националне заједнице у Бајши, радионица стрипа и карикатуре, радионица за учење немачког језика, верски обичаји Немаца у Срему, Банату и Бачкој (Сремска Митровица, Зрењанин, Сомбор), фестивал соло-песама „Либеслид“ са око четрдесет такмичара, 13. „Милхброт фестивал“ такмичење у прављењу традиционалног немачког колача.итд.

Национални савет пољске националне мањине је у сарадњи са општином Сента поводом годишњице откривања споменика 10. септембра у Сенти у присуству амбасадора Пољске, представника националног савета, удружења „Банатски Пољаци“ и сенћанских организација организовао полагање цвећа код споменика погинулим пољским пилотима у Другом светском рату. У октобру је одржана трибина „Пољаци у Остојићеву“, на којој су презентована истраживања професора, историчара и етнолога из Пољске у присуству представника локалне самоуправе, гостију из Пољске, локалних културно-уметничких друштава, удружења и мештана. Национални савет је организовао и промоцију превода на српски језик књиге о пољском капетану „Добровољац за Аушвиц – преко границе храбрости“ чије је издавање делом финансирао национални савет. За крај августа је била планирана манифестација „Кромпир-фест“, али је одложена за наредну годину.

На основу чл. 76. Закона о култури⁶ Покрајински секретаријат за културу, јавно информисање и односе са верским заједницама је 19. јануара расписао конкурс за финансирање – суфинансирање пројеката од значаја за културу и уметност националних мањина у 2022. години. Конкурс је био отворен до 18. фебруара. На конкурс су поднете 342 пријаве, али 36 пријава нису испуњавале захтеване формалноправне услове и због тога те пријаве нису разматране. У области заштите нематеријалног културног наслеђа и уметничког стваралаштва националних мањина са укупно 11.500.000 динара суфинансирано је 159 пројеката⁷, а у области издавачке делатности на мањинским језицима са укупно 3.500.000 динара 35 пројеката⁸. У односу на претходну годину, износ обезбеђених средстава је већа за 3.400.000 динара. Решење о додели ових средстава је донето 20. априла 2022. године на основу образложеног Предлога изабраних пројеката и расподеле Комисије за доделу средстава. Решење покрајинског секретара је у новембру измењено, јер је један корисник у међувремену и брисан из АПР, а два корисника су одустала због недовољних средстава за реализацију пројеката. Двостепеност

⁶ „Службени гласник РС“, бр. 72/09, 13/16 и 30/16

⁷ Мађари 65, Хрвати 19, Словаци 22, Румуни 11, Буњевци 8, Русини 9, Роми 5, Немци 4, Македонци 5, Руси 1, Црногорци 3, Украјинци 2, Чеси 1, Словенци 2, Јевреји 2

⁸ Мађарски 8, хрватски 8, словачки 4, русински 4, румунски 4, украјински 1, немачки 2, буњевачки 1, ромски 1, македонски 1, црногорски 1,

конкурсног поступка је обезбеђена могућношћу покретања управног спора против решења покрајинског секретара. 2022. године ово правно средство није коришћено.

ПЗГО је контролисао поступак по јавном конкурс који је Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице расписао 19. јануара 2022. године за суфинансирање програма и пројеката усмерених на унапређење права националних мањина, који је био отворен до 21. фебруара. Висина предвиђених средстава је непромењена у односу на претходну годину. Средства у укупном износу од 33.000.000 динара су додељивана за програме и пројекте нарочито за очување и неговање језика, народних обичаја и старих заната, заштиту и презентацију фолклорног наслеђа, стварање услова за развој културе, науке и уметности, неговање и подстицање народног стваралаштва, представљање културних добара, књижевно, драмско, сценско, музичко и ликовно стваралаштво, манифестације, колоније, кампове, конференције, турнире и слична окупљања којима се негују толеранција и права националних мањина, развој аматеризма, гостовања ансамбала, сарадњу с матичним земљама и друге облике сарадње. Након истека рока за пријем пријава, Секретаријат је пријаве проследио националним саветима националних мањина ради давања предлога за доделу средстава. Пријаве подносилаца и предлоге националних савета је затим вредновала петочлана конкурсна комисија и утврдила прелиминарну листу вредновања, бодовања и рангирања, која је објављена на званичној интернет страници Секретаријата и на порталу е-Управа. Подносиоци пријава су имали право увида у поднете пријаве и приложену документацију у року од три дана од дана објављивања прелиминарне листе, као и право приговора у року од осам дана од дана објављивања. На листу су поднета два приговора, који су након разматрања усвојени, те је Комисија утврдила предлог за доношење коначног решења о избору програма/пројеката за доделу средстава. Буџетским средствима у износу од 15.450.000 динара суфинансирано је 182 пројекта мађарске националне мањине, са 3.200.000 динара 35 словачких, са 2.350.000 динара 18 румунских, са 1.200.000 динара 11 русинских, са 3.200.000 динара 54 хрватских, са 1.050.000 динара 11 буњевачких, са 410.000 динара 5 украјинских, са 600.000 динара 9 црногорских, са 660.000 динара 10 македонских, са 300.000 динара 7 немачких, са 3.350.000 динара 44 ромских, са 130.000 динара четири чешка, а преосталих 1.100.000 динара распоређено је за 19 пројеката који су сврстани у категорију осталих (Грци, Словенци, Руси, Пољаци, Бугари, Јевреји и национално мешовити).

Исти секретаријат је 19. јануара расписао и Јавни конкурс за суфинансирање програма и пројеката очувања и неговања мултикултуралности и међунационалне толеранције у АП Војводини у 2022. години, којим је предвиђена додела подстицајних средстава у (непромењеном) износу од 14.000.000 динара удружењима, фондовима и фондацијама за програме и пројекте усмерене на очување и неговање међунационалне толеранције и који је био отворен до 21. фебруара. И у случају овог конкурса се примењује конкурсни поступак идентичан са претходно описаним. Буџетским средствима која су предвиђена за расподелу по овом јавном конкурс суфинансирано је укупно 184 пројекта. На Листу вредновања и рангирања су изјављена два приговора, који су одбијени као неосновани.

Поменути секретаријат је 9. фебруара 2022. године расписао и Јавни конкурс за суфинансирање потпројекта „Мултикултурализам на клик“ на укупан износ од 700.000 динара (200.000 динара више у односу на претходну годину). Ради се о додели дотација регистрованим правним лицима (удружењима, асоцијацијама и другим субјектима са седиштем на територији покрајине) за организацију осам наградних конкурса од општег јавног интереса у току 2022. године за ученике основних и средњих школа, и то у области мултикултурализма, толеранције и очувања и промовисања етничке разноликости и културног идентитета националних мањина. Конкурс је био отворен до 25. фебруара. Након разматрања пристиглих пријава, трочлана конкурсна комисија је утврдила Листу вредновања, бодовања и рангирања пристиглих пријава на јавни конкурс и предложила да се средства доделе Форуму за едукацију, сарадњу, афирмацију и подршку грађанском друштву – ФЕСАП из Новог Сада. Остале

пријаве су вредноване са мање од десет бодова и нису предложене за доделу средстава, али су подносиоци имали право да изврше увид у поднету документацију, као и право на подношење приговора у року од осам дана од дана објављивања листе. Није изјављен ниједан приговор.

У оквиру реализације пројекта „Афирмација мултикултурализма и толеранције у Војводини“, секретаријат је у мају расписао јавни конкурс за организацију едукативно-рекреативног кампа за ученике средњих школа под називом „Камп мултикултурализма“, на укупан износ од 2.500.000 динара. У складу са предлогом Конкурсне комисије, средства су додељена Центру за младе „Ана & Бастиан“ из Кањиже. Након паузе изазване пандемијом Ковид-19, ове године је такође у оквиру пројекта „Афирмација мултикултурализма и толеранције у Војводини“ поново покренуто квиз такмичење „Колико се познајемо?“. Расписан је јавни конкурс за организацију четрнаестог циклуса регионалних такмичења у три центра у познавању културе и историје националних мањина Војводине на укупан износ од 1.500.000 динара. Средства за три организатора у Сомбору, Сремским Карловцима и Сенти су додељена у складу са предложеном листом вредновања, бодовања и рангирања коју је сачинила Конкурсна комисија.

Важно је истаћи да су поменути поступци спроведени у потпуности у складу са Покрајинском скупштинском одлуком о додели буџетских средстава за унапређење положаја националних мањина и развој мултикултурализма и толеранције⁹, којом је 2019. године замењена ранија покрајинска скупштинска одлука¹⁰, која није предвиђала право незадовољног учесника конкурса на употребу правног средства, на шта је, као на недостатак, ПЗГО ранијих година у више наврата указивао.

ИНФОРМИСАЊЕ

Информисање на језицима националних мањина у АП Војводини има вишедеценијску традицију. У пуној мери поштујући обавезе преузете ратификацијом одређених међународних докумената, али истовремено уважавајући и опште принципе и стандарде у области права припадника националних мањина на информисање на њиховом матерњем језику, Законом о заштити права и слобода националних мањина предвиђено је да припадници националних мањина имају право на потпуно и непристрасно информисање на свом језику, што подразумева и право на изражавање, примање, слање и размену информација и идеја путем штампе и других средстава јавног обавештавања, те да ће држава кроз јавне сервисе обезбедити информативне, културне и образовне садржаје на језику националне мањине, а може да оснива и посебне радио и телевизијске станице за емитовање програма на језицима националних мањина. Припадници националних мањина имају право да оснивају и одржавају медије на свом језику. На основу Статута Аутономне покрајине Војводине¹¹, покрајина обезбеђује рад јавних гласила од покрајинског значаја на језицима националних мањина на територији АП Војводине.

Јавна медијска установа Радио-телевизија Војводине као покрајински јавни медијски сервис је независан и самосталан правни субјект који обављањем своје основне делатности омогућава остваривање јавног интереса у области јавног информисања и пружа опште и свеобухватне медијске услуге које подразумевају информативне, образовне, културне и забавне садржаје намењене свим деловима друштва. Програм на језицима националних мањина се емитује на Другом програму телевизије, који чине Редакција програма на мађарском језику, Редакција програма на словачком језику, Редакција програма на румунском језику и Редакција програма на русинском језику (све четири

⁹ „Службени лист АПВ“, бр. 8/19

¹⁰ „Службени лист АПВ“, бр. 14/15

¹¹ „Службени лист АПВ“, бр. 20/14

редакције са информативном рубриком и културно-уметничком рубриком), те редакције програма на ромском, на хрватском, на буњевачком, украјинском и на македонском језику. Једном месечно се емитује и програм на немачком језику у трајању од 30 минута.

Други програм радија је медиј који пружа двадесетчетворочасовну медијску услугу радија на мађарском језику, са Редакцијом информативног програма, Редакцијом културног, забавног, образовног и децјег програма, Редакцијом спортског програма и Редакцијом нових програмских садржаја. Трећи програм радија пружа медијску услугу радија на језицима националних мањина, са редакцијама програма на словачком, румунском, русинском, ромском, хрватском, буњевачком, украјинском и македонском језику. На језицима националних мањина емитују се програми и на локалним радио- и телевизијским станицама.

Једини дневни лист који излази на језику националне мањине је „Мађар со“ (Magyar Szó) са свакодневним тематским прилозима. Поред поменутог листа, дневни интернет-медији на мађарском језику су и „Magyar Szó Online“, „Szabad Magyar Szó“, „Vajdaság Ma“ и „Pannón Rádió és Televízió Online“. Недељни листови на мађарском језику су „Új Kanizsai Újság“, децји лист „Jó Pajtás“, породични магазин „Családi Kör“, „Temerini Újság“, „Hét nap“, „Hírvivő“, „Nyugat-Bácska Portál“, „Muzslya.net“, портали „МожБечеј“ и „013 Info“. Двонедељно или месечно се на мађарском језику објављују: лист за најмлађе „Mézeskalács“, „Muzslyai Újság“, „Fecske“, „Szó-beszéd“, „Csantavéri Újság“, верски листови „Hitélet“ и „Református Élet“, „Előretolt Helyőrség“, омладински лист „Képes Ifjúság“. Тромесечна издања на мађарском су „Kisoroszi Hírmondó“, „Csernyeai Újság“, верски лист „Élő Kövek“ и „Tordai Újság“. Вишемесечна или годишња издања су Годишњи календар листа „Мађар со“, „Vajdasági Magyar Kalendárium“, „Stúdium“, педагошки лист „Új Kép“, „Temerini Harangszó“, „Törökkanizsai Hírmondó“, „Ludasi Hírharang“ и информативна свеска мађарског националног савета о високошколском образовању. Дво- или вишејезичка недељна издања су „Бечејски мозаик“, „Зрењанин“, „Verseci Torony“, „Új Nagykikindai Újság“ и Diurnarius online. Дво-, односно вишејезички листови су „Körkép – Panorama“ (Ада), „Кулска комуна“, „Новокнежевачке новине“, „Oromhegyesi Hírnök“ (Трешњевац) и „Bácskossutfalvi Kisújság“ (Стара Моравица). Радио-програм на мађарском језику емитује 15 радио-станица (укупно 4.985 сати месечно): РТВ, Мађарски Радио Суботица, Радио Суботица, РТВ „Панон“, Суботица, Радио Регије Бачка, Бачка Топола, Радио Бела Црква, Радио Ада, Радио „Тренд“ Бачка Топола, Радио „Фокс“ Сента, Радио „Панда“ Кањижа, Суботички студио Радио Марије, Радио Панчево, Радио „Сантос“ Зрењанин, Радио „Макс“ Чока и Радио Кулска комуна. ТВ-програм на мађарском језику (укупно 1.343 сати месечно) емитује РТВ, Радио-телевизија „Панон“, Суботица, ОК Телевизија Ковачица, Телевизија Панчево, Канал Тиса инфо Бечеј, ИНФО ТВ Кањижа, ТВ K23 Суботица, Инфо ТВ Пачир, ТВ Торда (телетекст), Express Channel Бачка Тополачно, Про Медиа ТВ Сента и Про Медиа ТВ Ада, VoySat TV Ада, ТВ Рубин Кикинда, ТВ Бечеј и ТВ Суботица.

Од штампаних медија, на словачком језику излази информативно-политички недељник „Хлас људу“, месечно једном излази омладински часопис „Взлет“ и децји лист „Зорњичка“. Породични магазин „Ровина“ излази двомесечно. Месечно једном се објављују локалне „Петровске новине“, као и верски „Евангелистички гласник“. У Бачком Петровцу се издаје годишњак „Народни календар“, а у Старој Пазови „Пазовски календар“. Црква издаје „Годишњак Словачке евангелистичке цркве а.в. у Србији“. У петојезичком недељнику „Зрењанин“ се објављују написи и на словачком језику. Радијски програм на словачком језику сада емитује шест радио-станица: РТВ свакодневно, Радио Бачка Бач, РТВ Ковачица, Радио Петровец Бачки Петровац, РТВ Стара Пазова и Радио Шид. Телевизијски програм емитује пет телевизијских станица: РТВ, РТВ Ковачица, Телевизија Петровец, РТВ Стара Пазова и Новосадска ТВ.

На румунском језику у Панчеву излази информативно-политички недељник „Либертатеа“. Крајем маја је у Панчеву, у редакцији „Либертатеа“ свечано обележена 77. годишњица постојања овог недељног

листа. У прошлој години је редакција постала богатија за осам младих новинара и медијских радника. Захваљујући једној донацији, ова новинско-издавачка установа је формирала и библиотеку која ће прерасти у националну библиотеку Румуна у Србији под кровом ове издавачке установе и објединити издања „Либертатеа“. Ту се објављује и лист за најмлађе „Vucuria coriilor“, као и омладински лист „Tineretea“. Остали двонедељници или месечници су „Ковинска ревија“, Билтен општине Алибунар, „Вршачка кула“, „Зрењанинске новине“, „Тибискус“ и „Румунска реч“. Тромесечно излази „Familia“ и црквена публикација „Strajerul“. Вишемесечни (односно годишњи) листови су „Renasterea“ (ДАК, Банатско Ново Село), „Anuar“ и „Jurnal“ (Завод за културу војвођанских Румуна) и „Foaia bobocilor“ (КУД „Раду Флора“). Радио-програм на румунском језику емитује РТВ, Радио „Викторија“ Вршац, Радио Зрењанин, Радио Кикинда, Радио Ковачица, Радио Ковин, Радио „Фар 2“ Алибунар, Радио „БУС“ Ковин и Радио „Сантос“, Зрењанин. Телевизијски програм емитује РТВ, ТВ Ковачица, ТВ Панчево, ТВ „Викторија“ Вршац, ТВ „Сантос“ Зрењанин и ТВ „Банат“ Вршац.

Новинско-издавачка установа „Руске слово“ издаје истоимени политичко-информативни недељник на русинском језику, као и дечји лист „Захрадка“ и културно-политички часопис за младе „Мак“, који излазе једном месечно. Грkokатоличка црква издаје хришћански верски месечник „Дзвони“, а Матица русинска свој квартални гласник „Руснак“. Општински лист „Кулска комуна“ садржи напise и на русинском језику (излази једном месечно). Радио-програм на русинском језику емитује РТВ, „Q“ Радио Кула, Радио-телевизија „Коперникус“ Шид, Радио регије Бачка Топола и Радио Марија Суботица. Телевизијски програм на русинском језику свакодневно емитује РТВ, недељно Телевизија „Express Channel“ Бачка Топола, а новосадска Телевизија „Канал 9“ двонедељно.

Од штампаних медија, кључно место у информисању на хрватском језику припада листу „Хрватска ријеч“. Двонедељне и месечне новине су дечји лист „Хрцко“ и часопис за младе „Кужиш“ - издања НИУ „Хрватска ријеч“, „Глас равнице“ Демократског савеза Хрвата у Војводини, верски лист „Звоник“ у издању Католичког друштва „Иван Антуновић“, „Гласник Пучке касине“ суботичке Пучке касине 1848 и „Хрватске новине“ у издању Хрватске независне листе. Тромесечно излазе „Мирољуб“ ХКУД-а „Владимир Назор“ из Сомбора и Информативно-пасторални лист Сремске бискупије „Нада“. Вишемесечна или годишња издања на хрватском језику су „Отац Герард“ (Кармелићански самостан, Сомбор), „Хрватски мајур“ (ДСХВ), „Гупчева липа“ (ХКУД „Матија Губец“ Таванкут), „Хосана“ („Хосана“ Стари Жедник) и „Бунарић“ (Маријанско светиште суботичке бискупије). Напise на хрватском језику објављује и „Нови глас комуне“, лист СО Апатин. Радијски програм на хрватском језику емитује пет радио-станица: РТВ, Радио Суботица – независна продукција „Cro News“, Радио Бачка Бач – независна продукција „Дукат“, Радио Фортуна - независна продукција „Владимир Назор“ Станишић и Радио Марија. Телевизијски програм на хрватском језику емитује РТВ, ТВ Спектар Сомбор и Независна продукција УН „Cro Info“.

Од штампаних медија на буњевачком језику једном месечно излазе „Буњевачке новине“ и дечји часописи „Тандрчак“ и „Боцко“. Двомесечник „Рич Буњевачке матице“ се издаје у Суботици, а у Новом Саду једном годишње излази „Буњевачки преглед“. Суботички „Буњевачки радио“ свакодневно емитује програм на буњевачком, Радио Суботица једном недељно емитује получасовне емисије „Буњевачка рич“ и „Суботица на буњевачком“. Радио Нови Сад једном недељно има емисију „Спектар“. РТВ једном недељно емитује получасовну телевизијску емисију на буњевачком.

РТВ свакодневно емитује информативну емисију на украјинском језику, а недељно једном и тематске емисије (књижевност, историја, музика). Радио Инђија недељно емитује „Украјинске таласе“ и једном месечно „Светионик“, „Q“ Радио Кула и Радио Срем Пећинци једном недељно имају емисије на украјинском језику. Телевизијски програм на украјинском је заступљен на РТВ: једном недељно се

емитује „Украјинска панорама“, једном у три недеље „Палета“, једном месечно емисија за децу, те једном месечно „Говоримо украјински“ и „Пулс младих“.

Гашењем часописа „Тхем“, информисање на ромском језику своди се на нека периодична издања („Декада Рома“ Канцеларије за инклузију Рома, „Алка“ Панчево и „Ковин Експрес“) и посебне емисије у оквиру програма неколико радио-станица у покрајини (Радио Бачка, Бач, Радио Бела Црква, Радио Беочин, Радио „Бус“ Ковин, Радио Нови Бечеј, Радио Нови Сад и Радио Озаци). Телевизијски програм емитује РТВ Војводине и Радио-телевизија Стара Пазова.

Македонски информативни и издавачки центар на македонском језику издаје месечник „Македонска Виделина“ и дечји лист „Сунца“. Осим тога, и „Панчевац“ објављује мултијезички додатак. РТВ емитује радијски програм (2 сата месечно), а Други програм телевизије ТВ-програм на македонском језику (4 сата месечно). Телевизија Панчево емитује програм на македонском језику у трајању од 4 сата месечно.

Почетком 2021. године објављен је први број „Вијести“, тромесечног гласника Националног савета црногорске националне мањине. Током 2022. године објављена су три броја. „Луча“ - телевизијска емисија посвећена црногорској националној заједници емитује се на другом програму РТВ. Термини емитовања су понедељак и уторак.

Покрајински секретаријат за културу, јавно информисање и односе са верским заједницама на основу Закона о јавном информисању и медијима¹², а у складу са Покрајинском скупштинском одлуком о обезбеђивању средстава за суфинансирање новина које објављују информације на језицима националних мањина – националних заједница¹³ сваке године обезбеђује субвенције издавачима новина које објављују информације на мањинским језицима, и то у висини средстава утврђених у време преузимања оснивачких права националних савета националних мањина и у складу са могућностима буџета АПВ. Покрајински секретар је у фебруару 2022. године уручио уговоре са девет издавачких кућа о суфинансирању 22 листа (1 дневни, 5 недељних, 3 месечна и 13 омладинских, односно дечјих) на укупан износ од 390.000.000 динара. Средства су додељена издавачима: „Мађар со“ и „Хет нап“ (мађарски), НИУ „Хлас људу“ (словачки), НИУ „Либертатеа“ (румунски), НИУ „Руске слово“ (русијски), НИУ „Хрватска ријеч“ (хрватски), НИУ „Буњевачки информативни центар“ (буњевачки), НИУ „Македонски информативни центар“ (македонски) и НИУ „Ридне слово“ (украјински).

Поменути секретаријат је 18. јануара 2022. године расписао и конкурс за суфинансирање пројеката производње медијских садржаја из области јавног информисања у 2022. години на укупан износ од 55.000.000 динара (од тога 7.500.000 динара за пројекте на мањинским језицима). Конкурс се расписује ради остваривања јавног интереса грађана АП Војводине у области јавног информисања, односно производње медијских садржаја из области јавног информисања који доприносе истинитом, непристрасном, правременом и потпуном информисању свих грађана АП Војводине, како припадника српског народа, тако и припадника националних мањина – националних заједница, а намењен је приватним предузећима и невладиним организацијама. Приватним предузећима за пројекте на језицима националних мањина додељено је укупно 3.500.000 динара (750.000 на мађарском, 850.000 на словачком, 300.000 на румунском, 300.000 на украјинском, 100.000 на немачком, 800.000 на буњевачком, 100.000 на чешком, 100.000 на немачком и 200.000 за вишејезичке садржаје), а невладиним организацијама за медијске садржаје на језицима националних мањина укупно 4.000.000 динара

¹² „Службени гласник РС“, бр. 83/14, 58/15 и 12/16

¹³ „Службени лист АПВ“, бр. 54/14

(1.600.000 на мађарском, 700.000 на хрватском, 350.000 на словачком, 300.000 на буњевачком, 150.000 на чешком, 100.000 на руском, 450.000 на немачком и 300.000 на македонском). Покрајински секретар је решење донео 19. априла, на основу предлога Конкурсне комисије, а у складу са Правилником о суфинансирању пројеката за остваривање јавног интереса у области јавног информисања¹⁴. Против решења могао се покренути управни спор пред Управним судом у року од 30 дана од дана достављања решења. Управни спор је ради поништаја решења о додели средстава покренуо Грађански центар „Европски пројекат“ из Темерина.

СЛУЖБЕНА УПОТРЕБА ЈЕЗИКА И ПИСАМА

У складу са Статутом АП Војводине, у раду покрајинских органа су поред српског језика и писма у службеној употреби мађарски, румунски, русински, словачки и хрватски језик и писмо. Службену употребу језика и писама на својој територији свака јединица локалне самоуправе уређује статутом. Од укупно 45 јединица локалне самоуправе у АП Војводини, са изузетком Опова, Пећинаца, Руме и Сремских Карловаца је у свакој од њих поред српског језика и писма у службеној употреби и један или више језика националних мањина. Увођењем буњевачког језика у службену употребу на територији града Суботице 2021. године је тај језик уз мађарски, румунски, русински, словачки, хрватски, бугарски, македонски, црногорски и чешки језик постао десети мањински језик који је у службеној употреби на територији неке јединице локалне самоуправе у покрајини, а четврти језик (уз српски, мађарски и хрватски) који је у службеној употреби у том граду.

Законом о заштити права и слобода националних мањина¹⁵ и Законом о службеној употреби језика и писама¹⁶ предвиђено је да на територији јединице локалне самоуправе где традиционално живе припадници националних мањина, њихов језик и писмо може бити у равноправној службеној употреби, те да ће јединица локалне самоуправе обавезно својим статутом увести у равноправну службену употребу језик и писмо националне мањине уколико проценат припадника те националне мањине у укупном броју становника на њеној територији достиже 15% према резултатима последњег пописа становништва. Приметан је велики степен озбиљности локалних самоуправа у извршавању обавезе исписивања назива места на језицима националне мањине чији језик је у службеној употребу на тој територији. За похвалу је чињеница да су током године у свим насељеним местима општине Бела Црква постављене табле са називима насељених места и на чешком језику. Постоји ипак и даље потреба даљег континуираног рада и промоције права националних мањина на употребу свог језика и писма, посебно у овом делу јавног простора.

Унапређењу остваривања права на службену употребу језика и писама доприноси и Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице, који је у јануару 2022. године расписао конкурс за доделу буџетских средстава органима и организацијама у АПВ у чијем раду су у службеној употреби језици и писма националних мањина. Средства у износу од 7.500.000 (као и у претходној години) динара. Право да учествују на конкурсима имали су органи јединица локалне самоуправе у којима је статутом утврђена службена употреба језика и писама националних мањина, месне заједнице и други органи, организације, службе и установе, корисници буџетских средстава, који имају седиште на њиховој територији. Средства се додељују за финансирање, односно учешће у финансирању трошкова израде и постављања табли с називом органа и организација, називом

¹⁴ „Службени гласник РС“, бр. 16/16 и 8/17.

¹⁵ „Службени лист СРЈ“, број 11/2002, „Службени лист СЦГ“, број 1/2003- Уставна повеља и „Службени гласник РС“, број 72/2009-др.закон, 97/2013-одлука УС и „Службени гласник РС“ број 47/2018.

¹⁶ „Службени гласник РС“, број 45/91, 53/93, 67/93, 48/94, 101/2005 - др. закон, 30/2010, 47/2018 и 48/2018 – испр.

насељених места и других географских назива на путним правцима, називом улица и тргова, као и других обавештења и упозорења за јавност исписаних и на језицима националних мањина, за штампање двојезичких или вишејезичких образаца, службених гласила и других јавних публикација, или за развој система електронске управе за рад у условима вишејезичности. Средства су додељена за 90 учесника на конкурс, од тога 54 за израду и постављање вишејезичких табли, 24 за штампање двојезичких и вишејезичких образаца и 12 за развој е-управе за рад у условима вишејезичности. На првобитно решење покрајинског секретара о додели буџетских средстава донето на основу предлога конкурсне комисије 2022. године није изјављен ниједан приговор. Средства су додељена у складу са Покрајинском скупштинском одлуком о додели буџетских средстава органима и организацијама у чијем раду су у службеној употреби језици и писма националних мањина – националних заједница¹⁷.

КОНФЕРЕНЦИЈЕ И СТРУЧНИ СКУПОВИ

Дечји брак представља фундаментално кршење права детета, посебно девојчица, нарушавајући целокупан напредак друштва. Овакви бракови често се правдају културним обичајима и посматрају као део традиције (најчешће Рома), а не као кршење дечјих права и родно засновано насиље. Иако дечји бракови нису искључиво одлика ромске популације, подаци указују на то да би мере против дечјих бракова у Србији првенствено требало да буду усмерене ка тим заједницама. Из наведених разлога, ПЗГО је средином маја у сарадњи са Удружењем ромских студената одржао скуп под називом „Дечји бракови – став ромске заједнице“. На скупу су говорили истакнути етнографи, социолози, психолози, педагози, доктори, представници Националног савета ромске националне мањине, Републичког завода за социјалну заштиту и ПЗГО. На скупу су формулисале препоруке, од којих издвајамо неке најзначајније: дечји бракови нису обичајно право и нису део ромске традиције, па је потребно радити на едукацији и сензибилизацији запослених у полицијским управама, центрима за социјални рад, тужилаштвима и судовима, у циљу њиховог подстицања на пуну примену закона у овој области и указивања на то да се гоњењем лица која су починиоци или подстичу дечје бракове не улази у сферу нарушавања ромског националног наслеђа и традиције; да је поред оснаживања девојчица ромске националности потребан је континуиран рад и са дечацама Ромима на спречавању дечјих бракова; да треба развити и акредитовати програм рада са ученицима на спречавању дечјих бракова који би био део редовног програма којег би педагошки асистенти и/ или наставници факултативне наставе на ромском језику спроводили у својим одељењима са ученицима и ученицама; да сигурне куће за жене жртве породичног насиља развију посебан програм за девојчице које су жртве дечјих бракова; да се измени Породични закон и уклоне изузеци који омогућавају брак лицима млађим од 18 година, те да се креирају програми који ће бити усмерени ка смањењу социјалне дистанце.

Други скуп организован крајем маја месеца заједно са Удружењем ромских студената је носио назив „Ромска платформа – механизам у борби против дискриминације“ и том приликом је представљена Ромска платформа - пројекат чији је циљ да активно прикупља и објављује информације о случајевима кршења људских права над припадницима ромске заједнице у Србији, као и да пружи подршку Ромима и Ромкињама чија су права угрожена. Идеја за пројекат је потекла од Националног демократског института (НДИ) и ромских активиста и лидера који су у оквиру регионалног програма Института „Јачање међуетничког политичког дискурса и инклузије мањина“ финансираног од стране Националне задужбине за демократију (НЕД), осмислили успостављање Платформе. Претходно је истраживање јавног мњења о перцепцији грађана о мањинама у Србији које је НДИ извео крајем 2018. године још једном потврдило да су Роми најмаргинализованарија мањинска заједница на овим просторима. Инспирација за овај пројекат дошла је и од успешно вођене платформе Да Се Зна, која се бави

¹⁷ „Сл. лист АПВ“, бр. 14/2015

документовањем случајева насиља и дискриминације над ЛГБТ+ особама и пружањем правне и психолошке помоћи. Темељ за изградњу Ромске платформе постављен је током консултативног процеса вођеног од стране Института почетком 2020. године, а закључци су помогли да се Платформа обликује онако како изгледа данас. На скупу су говорили представници Удружења ромских студената, ПЗГО, Канцеларије за инклузију Рома, Покрајинског секретаријата за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице, ромских удружења и медија.

Заменик ПЗГО је у фебруару у Новом Саду учествовао на округлом столу Института за медијацију, преговарање и јавне политике и Европског конгреса Украјинаца, као претпројектној активности која има за циљ утврђивање потреба и интереса припадника националних заједница и других заинтересованих страна као основе за наставак пројекта под називом „Интегративна медијација и оснаживање толеранције и поверења међу припадницима националних мањина у локалној заједници“. Пројекат је усмерен на успостављање дугорочног или трајног механизма за решавање сукоба унутар мултиетничке локалне заједнице, креирање одрживих алата за информисање чланова локалне заједнице о интегративној медијацији у локалној заједници и унапређивање наставног система у релевантним институцијама.

По позиву Министарства за људска и мањинска права и друштвени дијалог и Покрајинског секретаријата за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице заменик ПЗГО је учествовао на тематском друштвеном дијалогу под називом „Правосуђе, државна управа и локална самоуправа и заштита људских права и равноправност полова“. Такође у организацији Министарства за људска и мањинска права и друштвени дијалог, почетком фебруара је заменик ПЗГО учествовао на конференцији „Људска права у дигиталном добу“ на којој су уприличене две панел-дискусије: Сјај и беда утицаја на друштвеним мрежама и Нови медији као савезници рањивих друштвених група. Поред организатора, на скупу су говорили представници међународних организација (УН, УНИЦЕФ), страни амбасадори, повереница за заштиту равноправности, социолози, правници, активисти за људска права, маркетиншки стручњаци и новинари.

Заменик ПЗГО је у мају 2022. године учествовао на стручном скупу који је организовао Национални савет мађарске националне мањине у Суботици, који је био посвећен преводилаштву на мађарски и са мађарског језика, а поводом тренутно најобимнијег пројекта Издавачког завода „Форум“: припреми новог Мађарско-српског речника. Скупу су присуствовали истакнути лингвисти, професори Филозофског факултета Универзитета у Новом Саду, преводиоци и представници националног савета и издавача.

У новембру 2022. године заменик ПЗГО је учествовао на догађају поводом Међународног дана борбе против насиља над женама, који је организовала Канцеларија за инклузију Рома у сарадњи са Удружењем Рома из Новог Бечеја, а чији је циљ био да се заједничким снагама подигне свест о томе да су сви људи рођени једнаки, са једнаким условима за остваривање Уставом загарантованих права и слобода и да је насиље над женама сегмент који их угрожава и повређује.

Заменик ПЗГО је у децембру 2022. године присуствовао свечаности која је у Српској академији наука и уметности организована поводом обележавања двадесете годишњице доношења Закона о заштити права и слобода националних мањина, а крајем године учествовао на хибридној конференцији у организацији Центра за регионализам и Представништва „Ханс Зајдел“ фондације за Србију под називом „Легалитет и легитимитет у спровођењу мањинских политика“, на којој је у оквиру друге од укупно три тематске целине говорио о регулисању и статусу националних савета националних мањина у нашем правном систему.

ПРАВА ДЕТЕТА

УВОД

У оквиру надлежности да поступа по притужбама грађана или по сопственој иницијативи када оцени да постоји повреда људских права, приликом спровођења истраживања ради стицања увида у стање људских права, идентификовања проблема и формулисања препорука, као и у вршењу осталих својих овлашћења, заштитна функција ПЗГО у области права детета најефикасније се остварује кроз праћење примене међународних уговора, стандарда и прописа из ове области, од стране надлежних органа, установа, организација и других одговорних субјеката, што пре свега подразумева континуирано надгледање поштовања основних принципа Конвенције Уједињених нација о правима детета – права детета на живот, опстанак и развој, права на недискриминацију, права на партиципацију и принципа најбољег интереса детета – пре свега у породичноправној, социјалној и здравственој заштити и систему образовања и васпитања. Обавеза поштовања наведених стандарда најцелисходније се остварује холистичким приступом и интерсекторским и мултидисциплинарним радом, што претпоставља целовит прилаз конкретној ситуацији, у односу на све аспекте који носе ризик по право детета и од стране свих одговорних органа, у оквирима њихових овлашћења, стручних компетенција и метода рада. Како ПЗГО најчешће предлаже мере за побољшање стања у области заштите и унапређења људских права на основу овако прикупљених информација, у даљем делу извештаја рад по притужбама и по сопственој иницијативи, укључујући репрезентативне примере, биће приказан у оквирима наведених друштвених области.

У оквиру овлашћења да прати процесе доношења покрајинских прописа у свим областима остваривања људских права, ПЗГО је преко Службе за управљање људским ресурсима Покрајинске Владе иницирао имплементацију обуке о правима детета у програм стручног усавршавања у покрајинским органима управе. Ова препорука је после вишегодишњих напора коначно прихваћена и приступиће се реализацији те обуке у току 2023. године.

ПЗГО је у 2022. години закључио споразуме са професионалним и ученичким организацијама, спровео више кампања у области образовања о правима детета, организовао и учествовао у раду стручних скупова и догађаја од значаја за сензибилизацију професионалаца који раде са децом и за децу, као и упознавања деце и младих са значењем и значајем концепта права детета.

ПОСТУПАЊЕ ПО ПРИТУЖБАМА ГРАЂАНА И ПО СОПСТВЕНОЈ ИНИЦИЈАТИВИ

Током извештајне 2022. године ПЗГО је поступао у 126 случајева због могућих повреда права детета - по појединачним притужбама грађана, по сопственој иницијативи на основу сазнања из других извора, као и у ситуацијама обраћања грађана ради информисања о прописима и давања правних савета о могућностима остваривања права детета.

Од укупног броја предмета које је ПЗГО отворио по притужбама грађана, односно по сопственој иницијативи, највећи број односио се на повреде права детета у сфери социјалне и породичноправне заштите и то по појединачним питањима вршења родитељског права, случајевима породичног насиља

над децом, заштите и безбедности деце, обезбеђивања права на личног пратиоца детету и материјалних давања. У оквиру система образовања и васпитања највећи део односио се на случајеве вршњачког насиља, уписа у установе и доступности образовања, инклузије, дискриминације у образовном систему, те права деце на заштиту података. Доступност услуге, те остваривање здравственог осигурања доминантна су питања из области здравствене заштите. Осим наведених, ПЗГО се бавио појединачним обраћањима у вези статусних права детета, као што је упис у матичну књигу рођених, права на азил, као и питања безбедности деце на интернету.

ОБРАЗОВАЊЕ И ВАСПИТАЊЕ

У извештајној години у области права детета на образовање ПЗГО се у већој мери посветио активностима и темама образовања о правима, за права и по мери детета. Досадашње искуство ПЗГО показује да међу запосленима у образовном систему, на свим нивоима образовања, постоје предрасуде када је реч о правима детета. Управо је сфера образовања место где ПЗГО најчешће чује да се „деци даје све више права, а да се не говори о њиховим обавезама“. Истовремено, вршњачко насиље, као и други облици насиља у васпитно-образовним установама, уз право детета на додатну образовну, социјалну и здравствену подршку, најчешћи су предмет поступања институције у оквиру којих учева пропусте у поступању ових установа и потребу за додатним едукацијама наставника и стручних сарадника о правима детета. Уочена је и потребу за системским променама и другим видовима подршке запосленима у образовању, посебно имајући у виду динамику друштвених и техничко-технолошких промена и изазова који намећу већу потребу за флексибилношћу и креативношћу у свим сегментима друштвеног живота и развијању односа са децом и ученицима на основу узајамног поштовања и уважавања личног достојанства и интегритета. ПЗГО увиђа да промене у образовном систему имају одређени континуитет, али и да изостаје усаглашеност и одговарајуће праћење промена између различитих нивоа образовања. Због тога се ПЗГО укључио у активности и сарадњу са педагошким установама и организацијама, а са циљем да се сваком детету обезбеди континуитет приликом преласка са једног на други, или у оквиру истог нивоа образовања. Уз то, представници институције су учествовали на неколико скупова и организовано је више стручних скупова на теме образовања у складу са правима детета.

ВРШЊАЧКО НАСИЉЕ У ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНИМ УСТАНОВАМА

Школе су васпитно-образовне установе, а основни циљеви образовања и васпитања подразумевају обезбеђивање добробити и подршке целовитом развоју детета и ученика, односно образовни процес не подразумева искључиво интелектуална постигнућа, стицање и унапређивање знања у оквиру прописаних наставних садржаја, већ и: *емоционални, социјални, морални и физички развој, развој свести о себи, развој критичког мишљења, позитивних људских вредности, па тако и развој вештина и компетенција за сарадњу, солидарност, личну и друштвену одговорност, моралне вредности, неговање другарства, пријатељства, поштовање људских права и права детета*. Конвенција о правима детета каже да право на образовање треба да буде усмерено на развој личности детета и развој обдарености менталних и физичких способности до крајњих граница, на развој поштовања права човека и основних слобода, на припрему детета за одговоран живот у слободном друштву, у духу разумевања, мира, толеранције, родне равноправности.

Пракса и искуство ПЗГО указују на то да се недовољно пажње посвећује превентивним активностима и да школе више имају тенденцију да реагују када до насиља већ дође. Стога, неопходно је осигурати да образовне институције благовремено предузимају мере у сваком појединачном случају када постоји сумња или сазнање о евентуалном насиљу, злостављању или занемаривању ученика, те би требало да предвиде активности које би имале за циљ подизање свести и повећање осетљивости ученика на насиље,

као и развијање умећа препознавања насиља и упознавање с начинима поступања ученика у случају сумње да је насиље извршено. Исто тако, неопходно је у складу с проценом потреба стручних органа школе за додатном подршком у сузбијању и превенцији насиља планирати додатне активности и обуку запослених. Важно је остварити сарадњу на релацији школа - родитељи у правцу отворености, континуиране двосмерне комуникације, поверења и једнаког међусобног уважавања, а све с циљем поступања у складу са најбољим интересом детета.

Указујемо на један специфичан предмет који је покренут по притужби мајке два ученика која су имала проблем вршњачког насиља у школи. Анализом случаја утврђено је да школа није поступала у најбољем интересу деце. Један од узрока насталог проблема у школи, а који би допринео и решавању ситуације, био је нерешавање конфликта између школе и мајке ученика, што је резултирало да конфликт превлада у односу на најбољи интерес деце. С обзиром на то да сарадња између школе и мајке ученика није постојала, деца су у школском окружењу била изложена константном притиску и стресу. Пропуст свих надлежних органа који су поступали био је управо неуказивање на значај сарадње и инсистирање на успостављању партнерског односа између школе и родитеља. Иако је у једном моменту предложена медијација између школе и родитеља, анализом документације могло се закључити да је медијацијом само испоштована форма, а суштином проблема се нико од присутних особа није бавио. На самој медијацији требало је да се обнови међусобна комуникација, разумевање и поверење, а десило се само констатовање да ли постоји или не сукоб и да ли су стране спремне за сарадњу. Реуспостављањем узajамног поштовања и уважавања допринело би се међусобној толеранцији, разумевању одлука и избора у конкретном случају, као и међусобној одговорности. Овакво поступање ПЗГО је окарактерисао као пропуштање установе да обезбеди услове за правилан развој ученика, што је нарушило њихово здравље, физички, ментални, духовни, морални и друштвени развој. Указано је школи на то да су запослени у школи у обавези да објективно сагледавају недостатке и потребе за унапређењем свог знања и на тај начин преброде изазовне ситуације у свом раду. По извештајима органа старатељства мајка је тражила помоћ стручњака и тим поступком је потврдила да је свесна проблема који постоји. Решавање проблема вршњачког насиља требало би да подразумева свеобухватан и континуиран рад свих актера, а доношење одлуке да деца наставе школовање у другој школи упућује на закључак да ипак сви одговорни у школи нису показали спремност да уложе још више напора у циљу решавања проблема. У прилог томе иде и одбијање предлога доласка стручњака за вршњачко насиље који би радили са децом од стране школе. Прихватање оваквог предлога био би један напор више. ПЗГО је школи у овом случају препоручио да обезбеди додатну едукацију сензибилизације и професионализације запослених по питањима вршњачког насиља, као и едукацију по питањима која се односе на принципе, облике и садржаје сарадње са родитељима.

Као пример добре праксе ПЗГО издваја поступање школе чији се приступ и предузете мере разликују од уобичајеног поступања образовно-васпитних установа у случајевима вршњачког насиља. Осим сачињавања плана заштите, спровођења васпитно-дисциплинског поступка и изрицања мера према учиниоцима вршњачког насиља (у чему се огледа поступање већине школа у одговору на насиље), предмет деловања поменуте школе био је, пре свега, откривање и разрешење узрока несугласица међу учесницима спорног догађаја. Школа је мишљења да је период након извршења вршњачког насиља веома деликатан у смиривању тензија, те се приступило интензивнијој опсервацији дејег понашања, сарадњи наставника, разредних старешина и родитеља. Установа је активно укључила родитеље, сматрајући родитељску улогу значајном и незаобилазном у погледу подстицања и оснаживања деце да се за помоћ обрате одраслима, како би препознали, сагледали и правилно проценили ризичне ситуације и обезбедили правовремену и одговорну реакцију. Школа је организовала и реализовала радионице с одељењима чији су ученици директни или индиректни актери спорног догађаја, а с циљем припремања

за повратак њихових вршњака у непосредну наставу, смиривања ситуације и оснаживања ученика за препознавање и процену ризичних ситуација и одговорно и толерантно реаговање у њима.

ПЗГО је примио притужбу чији су подносиоци затражили анонимност, а у којој изражавају забринутост због тога што одељење другог разреда једне основне школе похађа ученик са потребом за додатном подршком, који показује склоност да у току наставе физички напада учитељицу различитим предметима, те родитељи страхују да би могао повредити и другу децу. ПЗГО је на основу изјашњења и приложене документације школе проценио да школа у конкретном случају предузима активности и мере подршке ученику, али је дао и мишљење да је у најбољем интересу тог, али и других ученика и ученица у одељењу да у наредном периоду активности и мере школе у већој мери буду усмерене на подршку осамостаљивању ученика и његовом боравку у школи без пратње бабе (која је ученику пратња у случају да је лични пратилац спречен да буде са дететом). Предложено је да се у рад са учеником у већој мери укључи психолошко-педагошка служба школе, односно да школа, у циљу обезбеђивања психосоцијалне подршке ученику, оствари директну сарадњу са другим надлежним службама, обезбеди стручну подршку учитељици и оствари ближу и конкретнију сарадњу са родитељима ученика, те да се, по потреби, обрати надлежним стручњацима/стручњакињама Мреже подршке за инклузивно образовање.

Након спроведеног поступка који је покренут на основу навода анонимне притужбе да је дошло до физичког сукоба између два ученика средње школе у којем је један ученик задобио повреде главе и био је задржан у болници, ПЗГО је школи упутио мишљење и о томе обавестио Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице. Утврђено је да је ученику који је починио насиље изречена дисциплинска мера искључење из школе, а ПЗГО је проценио да изрицању ове мере нису претходиле одговарајуће мере и активности у складу са стандардима права детета, ближе уређеним општим актом који регулише поступање у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање. У конкретном случају, тим за заштиту ученика од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања проценио је да је реч о насиљу трећег нивоа, а план заштите сачињен је само за ученика који је претрпео насиље. С тим у вези, ПЗГО је подсетио на то да се план заштите сачињава за конкретну ситуацију за сву децу и ученике - оне који трпе, који чине и који су сведоци насиља и злостављања те да је појачан васпитни рад, предузет у односу на два ученика за које је утврђено да су извршили насиље, требало да буде инкорпориран у план заштите за сваког од њих. Будући да план заштите није сачињен за ученике против којих је вођен дисциплински поступак, изостале су јасно дефинисане информације и адекватно планиране мере и активности у раду са ученицима (укључујући појачан васпитни рад), сарадња, учешће, динамика и начин међусобног извештавања са другим надлежним организацијама и службама, као и процена потребе за укључивањем надлежног органа старатељства у активности и рад са учеником. Из достављене документације, међутим, није јасно да ли је тим процењивао потребу за укључивањем спољашње мере заштите, те надлежног центра за социјални рад у активности и мере рада са ученицима у конкретном случају. Посебни протокол за заштиту деце и ученика од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања у васпитно-образовним установама заснован је на основним принципима Конвенције Уједињених нација о правима детета: праву на живот, опстанак и развој; праву на најбоље интересе детета; праву на заштиту од дискриминације и праву детета на партиципацију. Посебним протоколом се обезбеђује заштита најбољег интереса детета/ученика у свим ситуацијама. Интерес детета/ученика је примаран у односу на интерес свих одраслих који учествују у животу и раду установе. У складу са наведеним протоколом, обавеза директора установе је да у усменој и писаној форми поднесе надлежној служби пријаву о ученику и разлоге за упућивање пријаве. Протокол за циљ има унапређивање квалитета живота ученика кроз мере превенције и мере интервенције, а ефикасно решавање проблема и ублажавање последица омогућава се повезивањем свих система, уколико се процени да је то потребно.

БЕЗБЕДНОСТ НА ИНТЕРНЕТУ И ПРАВО ДЕТЕТА И УЧЕНИКА НА ЗАШТИТУ ЛИЧНИХ ПОДАТАКА

ПЗГО је доставио мишљење на молбу директора једног ученичког дома средњих школа у АП Војводини за савет у вези са заштитом деце на интернету. У молби је указано на то да је установа реализовала заједнички пројекат са ученичким домом из Републике Хрватске и да, у наставку сарадње, наведени дом реализује истраживање у оквиру којег је планирана онлајн анкета ученика дома у Војводини. Осим информације о дому у којем су смештени у анкети се неће тражити лични подаци ученика, а недоумица директора је била у вези са потребом за сагласношћу родитеља за учешће ученика у истраживању. Пошто домаћим прописима није у потпуности уређена ова област, дато је мишљење да је неопходно у конкретном случају проценити шта је у најбољем интересу детета и како је могуће, на најбољи могући начин обезбедити пуно и ефикасно поштовање свих права прописаних Конвенцијом Уједињених нација о правима детета. Сходно томе, разумевање и тумачење принципа најбољег интереса детета мора се прилагодити и дефинисати у односу на специфичну ситуацију у којој се налази свако дете и група деце, имајући у виду личност детета, његове потребе, контекст ситуације и саме околности. Свака индивидуална процена и одлука у вези с тим шта је у најбољем интересу детета мора бити донета у светлу специфичних околности у којима се одређено дете налази. Пре свега, треба имати у виду право детета на слободно изражавање мишљења, у складу са годинама и зрелашћу детета, као и право детета на заштиту од дискриминације. Будући да је реч о анкетирању ученика, ПЗГО је мишљења да је, у најбољем интересу деце, неопходно утврдити да ли је садржина анкете таква да може угрозити или нашкодити емотивном и психичком стању детета/деце или изазвати било какве нежељене последице код неког од њих или свих и да ли је начин спровођења анкетирања безбедан. Неопходно је обезбедити да учешће сваког ученика у анкетирању буде добровољно и то сваком ученику и ученици мора бити предочено. Пре доношења одлуке о томе да ли жели да учествује у анкетирању, сваки ученик/ученица мора добити потпуну информацију, разумљиву и прилагођену узрасту и способностима, предочену тему и објашњену сврху учешћа. Уз то, важно је водити рачуна о томе да средина, простор, време, методи, ресурси у којима се одвија анкетирање обезбеђују осећај сигурности и прилику да ученици слободно учествују и изразе своје мишљење, као и да сва деца без дискриминације имају могућност и прилику пуног учешћа. Сходно наведеном, а имајући у виду да је реч о ученицима узраста 15 до 19 година, ПЗГО сматра да родитеље/старатеље, пре анкетирања, треба обавестити о томе и дати им све релевантне информације у вези са анкетирањем – на који начин ће се одвијати анкетирање, ко реализује анкетирање, шта је тема, циљ и сврха анкете и да ли постоје питања и садржаји који потенцијално могу нашкодити добробити детета, али да предност треба дати слободном изражавању мишљења ученика, уз уважавање разлика међу њима и осигуравањем примене горе наведених стандарда.

Просветна инспекција града Новог Сада проследила је ПЗГО притужбу лица које се налази на издржавању казне затвора, а које је изнело притужбу на школу коју похађају његова два малолетна сина, јер је одбило да достави адресу становања његове деце. Централно правно питање овде је да ли васпитно-образовна установа може, коме и под којим условима да открива податке о личности ученика који је похађају. У вези са наведеним, ПЗГО је мишљења да васпитно-образовна установа може да омогући приступ оним информацијама и подацима о ученику које су настале у њеном непосредном раду и у вези са радом (информацијама у вези са образовањем и васпитањем ученика). Такође, образовно-васпитна установа је у сваком случају који се тиче одлучивања о остваривању и заштити права детета и ученика посебно дужна да води рачуна о најбољем интересу детета што, између осталог, подразумева адекватну процену да ли је омогућавање евентуално оспореног права другом родитељу у служби вршења његове родитељске дужности да се стара о образовању детета или не.

ПОРОДИЧНОПРАВНА И СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА

ПЗГО у свом раду увиђа (а посебно током 2022. године) да се установе социјалне заштите суочавају са проблемима који се одражавају на њихово поступање и могућност да пруже одговарајућу целовиту заштиту деци као својим корисницима. Капацитети установа у области социјалне заштите да одговоре на потребе деце и заштите њихова права, односно недостаци ресурса, недовољан број запослених у социјалној заштити, оптерећеност стручних радника послом, преобимна и неефикасна администрација, као и недовољно развијене услуге у заједници умногоме се одражавају на могућности унапређења и заштите права детета. Подаци истраживања о поступању институција у заштити и спречавању насиља у породици које ПЗГО реализује уназад 15 година (последњи пут су подаци прикупљени за 2020. годину) указују на то да и даље постоје проблеми неуједначеног вођења евиденција различитих система, те евиденција које су непотпуне и не обухватају груписање података по полу и старости, што је неопходно ради адекватног увида у сам проблем и даље планирање активности и мера. Често центри за социјални рад не добијају увек повратне, а посебно не правовремене информације од правосудних органа о донетим одлукама и изреченим мерама починиоцима насиља у породици, а што је важно за благовремено предузимање активности и мера ради целовите и потпуне заштите жртава насиља у породици, те припреме постпепалног прихвата за починиоце. Подаци из истраживања говоре и то да образовне и здравствене установе у занемарљивом броју пријављују насиље према деци органима старатељства и полицији.

Искуство ПЗГО у поступању у предметима говори да нису сви стручњаци надлежних органа и установа сензибилисани да разликују ненасилан од насилног партнерског конфликта, односно конфликтни однос од насиља, нити активности и мере које предузимају у случајевима насиља у породици укључују подршку деци која нису евидентирана као директне жртве. Ово је проблем како у ситуацијама у којима родитељи детета живе у браку или ванбрачном односу, али и онда када се покрену или окончају поступци развода брака и поступци поверавања вршења родитељског права. Право детета да одржава односе са родитељем са којим не живи сагледава се ван ширег контекста насиља у породици због чега настају пропусти у заштити права и најбољег интереса детета. Пропуст да се дете идентификује као жртва, иако није директно изложено насиљу, неретко води и ка томе да органи старатељства не препознају и неадекватно реагују у ситуацијама када се дете злоупотребљава, односно користи као средство даљег насиља према партнеру (након развода и одлуке о поверавању вршења родитељског права).

ПЗГО подсећа на то да свако дете одвојено од једног или оба родитеља има право у складу са Конвенцијом Уједињених нација о правима детета, да редовно одржава личне односе и непосредне контакте са оба родитеља, осим ако је то у супротности са најбољим интересима детета. Сходно томе, у сваком конкретном случају, неопходно је кроз примену прописаних стручних поступака и процедура благовремено и целовито предузети све активности и мере како би се, пре свега донела адекватна процена о томе да ли је и на који начин право детета да виђа родитеља са којим не живи у његовом најбољем интересу.

ПРАВО ДЕТЕТА НА УСЛУГУ ЛИЧНОГ ПРАТИОЦА

Појавом инклузије и инклузивног образовања тежи се побољшању услова за децу са сметњама у развоју и квалитету њиховог живота. Инклузија представља процес решавања и реаговања на разноврсност потреба свих учесника кроз све веће учествовање у учењу, културним и другим активностима заједнице, а све мању искљученост у оквиру образовања и из њега. Она подразумева промене и измене садржаја, приступа, структура и стратегија, са заједничком визијом која обухвата сву децу одговарајуће старосне доби и са убеђењем да је редовни образовани систем одговоран за образовање све деце. Појавом

инклузије, јавила се и потреба за додатном социјалном подршком ученицима са сметњама у развоју. Како ова улога не би припала члану породице, у оквиру система социјалне заштите заведена је услуга Лични пратилац детета као подршка детету и породици.

Како би указао на проблем око реализације и обезбеђивања личног пратиоца деци, ПЗГО издваја да му се у току 2022. године обратило неколико родитеља са територије града Новог Сада указујући на проблеме са којима се суочавају у вези са обезбеђивањем личног пратиоца за своје дете. Руководећи се најбољим интересом детета, а с обзиром на то да одређени број деце није остварио ову услугу, покренут је поступак по сопственој иницијативи како би се утврдило шта се предузима у циљу решавања овог питања, као и о препрекама у реализовању ове услуге, у циљу стицања увида у стање права детета сагласно општеприхваћеним стандардима. ПЗГО је дошао до сазнања да је актом којим се утврђује број деце за коју се обезбеђује накнада трошкова за услугу личног пратиоца за 2022. годину прописано да се накнада трошкова за наведену услугу у 2022. години обезбеђује за највише 450 деце. Потом, да је општим актом којим се уређују ближи услови и поступак за остваривање права на накнаду трошкова за услугу личног пратиоца детета прописано да право на накнаду трошкова престаје уколико се услуга личног пратиоца не корист дуже од три месеца, затим променом пребивалишта детета и прекидом редовног васпитања и образовања детета. Очекује се да ће примена ове одредбе у пракси допринети већој доступности услуге корисницима, скраћивању времена потребног за ангажовања личног пратиоца и смањењу броја корисника који чекају на услугу. Указано је и на активности рада на припреми радног материјала који ће се користити за измену и допуну наведеног правилника у циљу уређивања приоритета у остваривању права на накнаду трошкова за услугу личног пратиоца и ближег уређивања активности личног пратиоца за које се признаје накнада трошкова, између осталог и у зависности од процењеног степена подршке кориснику. Број деце за коју се обезбеђује накнада трошкова за услугу личног пратиоца константно се повећава, те се и број накнада повећава из године у годину, а да ће град Нови Сад, као и до сада, настојати да определи додатна финансијска средства за обезбеђивање права на накнаду, а у складу са могућностима буџета града.

ПРАВО ДЕТЕТА НА СЛОБОДУ ОД СВИХ ОБЛИКА НАСИЉА

У случају притужбе оца да мајка (његова бивша ванбрачна партнерка) злоставља и занемарује њихову децу, ПЗГО је анализом документације органа старатељства утврдио да мајка адекватно брине о деци, али да је партнерски конфликт пренет на родитељски однос и његову реализацију. Нарушено партнерско функционисање родитеља је добробит деце ставило у други план. Уочено је да деца уз оца дужи временски период не бораве у стабилном и мирном окружењу, те нису у могућности да развију ни осећај сигурности и поверења, а све у циљу њиховог правилног развоја. ПЗГО је био мишљења да су деца у конкретном случају индиректне жртве насиља у породици, а њихово негативно трауматско искуство може имати вишеструке дуготрајне последице на физичко и ментално здравље и целокупни њихов развој. Указано је надлежним органима на општеприхваћене стандарде у области заштите права детета, а који у случају деце подносиоца притужбе нису били испуњени. Тако је указано да је чланом 19 Конвенције Уједињених нација о правима детета између осталог прописана обавеза државе да предузима све одговарајуће законодавне, административне, социјалне и образовне мере ради заштите детета од свих облика физичког или менталног насиља, повреда или злоупотреба, занемаривања или немарног односа док је на бризи родитеља. У Општем коментару број 13 под називом: „Право детета на слободу од свих облика насиља“ Комитета за права детета којим се тумачи члан 19 Конвенције, наводи се да се „Ментално насиље, често описује као психичко малтретирање, ментално злостављање, вербално злостављање и емоционално злостављање или занемаривање, а то може укључивати (што карактерише и конкретан случај): све облике упорних штетних интеракција са дететом, на пример, преношење деци да су безвредни, невољени, нежељени, угрожени или само од вредности у задовољавању туђих потреба;

заstraшивање, терорисање и претње; искоришћавање и корупција; презир и одбацивање; изоловање, игнорисање и фаворизовање; порицање емоционалног реаговања; занемаривање менталног здравља, медицинских и образовних потреба; увреде, прозивање, понижавање, омаловажавање, исмевање и повређивање осећања детета; изложеност насиљу у породици. Указано је и на члан 39 Конвенције који прописује обавезу државе да обезбеди мере подршке за физички и психички опоравак детета – жртве насиља и социјалну реинтеграцију детета. Омбудсман је указао и на општеприхваћен стандард у области заштите права детета, а односи се на то да посебан вид менталног насиља представља сведочење насиљу у породици било да деца директно посматрају физичко, сексуално или психичко злостављање члана породице, или чују звуке, ударце, крике из непосредне близине, или знају да се насиље дешава, или се може десити, односно када накнадно виде последице насиља према члану породице. Емоционална злоупотреба обухвата и пропуст да се обезбеди развојно прикладна, подржавајућа средина, укључујући и доступност примарне фигуре привржености, тако да би дете могло развити стабилан и пун опсег емоционалних и социјалних способности које одговарају његовом личном потенцијалу, а у складу са контекстом друштва у коме дете живи. Термин „дете сведок” насиља у породици не односи се само на децу која непосредно присуствују чину насиља у породици, већ и на децу која су насиљу посредно изложена.

Тако у конкретном случају, иако је орган старатељства од 2018. године саветодавно покушавао да подигне ниво родитељске компетенције код родитеља, и код мајке је дало резултата, код оца то није случај, чак ни после корективног надзора над вршењем родитељског права. То указује на неопходност предузимања даљих законских мера од стране органа старатељства у циљу пружања подршке деци која у овом тренутку нису евидентирана као жртве насиља, иако бораве у окружењу које угрожава њихов правилан психофизички развој. Подносилац притужбе константним притисцима на децу, испитијући их за мајку и њеном односу према њима, излажући их претњама за особе које су деци емотивне блиске врши ментално насиље над њима. ПЗГО је мишљења да у оваквим случајевима постоји прека потреба за свеобухватном проценом, као и за свеобухватним специфичним планом мера и услуга органа старатељства.

У наведеном случају није било могуће утврдити да ли је током дугогодишњег поступка органа старатељства деци пружана одговарајућа психолошка помоћ и подршка од стране надлежне установе, те се могло констатовати да је ова врста помоћи и подршке изостала. ПЗГО је посебно нагласио да је континуирано пружање психолошке помоћи и подршке од изузетне важности у ситуацијама где деца трпе неки вид насиља. Стога је потребно да се изради план заштите и подршке за децу, ради пружања осећаја безбедности, заустављању насиља, спречавању поновног насиља и заштите права детета, а посебно је потребно донети мере подршке које имају за циљ да се деци пружи психосоцијална и друга подршка ради опоравка и оснаживања. У конкретном случају указано је и на повреду члана 16 Конвенције који прописује да ниједно дете не сме бити изложено самовољном или незаконитом мешању у његов приватни и породични живот, дом или личну преписку, као ни незаконитим нападима на његову част и углед. Разоткривањем идентитета детета и излагањем осетљивих приватних, личних података о детету и његовој породици у јавности, дете и породица излажу се ризицима од нежељених коментара и субјективних процена и интерпретација јавности, а сам приказ детета у јавном медијском садржају може додатно утицати и појачати трауматично искуство детета и произвести вишеструку штету по његов развој, доживљај његове личне вредности и слике о себи, угрозити му здравље, а неретко и његову безбедност и сигурност. Дужност и обавеза свих професионалаца који раде поступке у вези са децом је да у таквим случајевима, превентивно поуче родитеље о томе да посредним или непосредним разоткривањем идентитета детета и породице, навођењем детаља случаја, непримереним описима деце, произвољним интерпретацијама и етикетирањем учесника одређених догађаја, грубо крше зајемчена права детета.

ПЗГО је из медија дошао до сазнања о убиству двогодишњег детета од стране његовог оца, који је након тог чина и сам извршио самоубиство. Покренут је поступак у оквиру овлашћења да ПЗГО континуирано надгледа и прати примену међународних уговора, стандарда и прописа из области људских права. Затражио је од Покрајинског секретаријата за социјалну политику, демографију и равноправност полова да, ради утврђивања свих чињеничних околности, изврши надзор над радом и стручним радом Центра у конкретном случају и да извести ПЗГО о мерама које је предузео у складу са својим надлежностима. Секретаријат је доставио изјашњење и извештаје Секретаријата о ванредном инспекцијском надзору и о надзору над стручним радом надлежног центра за социјални рад у конкретном случају. У оба надзора утврђени су пропусти у поступању органа старатељства, а уз остале пропусте, утврђено је да је изостала почетна процена органа старатељства за дете и да нису процењени ризици за безбедност и сигурност детета, иако су институције имале сазнања о насиљу у породици и процениле висок ризик од понављања насиља. Управо због тога што пропусте органа старатељства какви су утврђени у конкретном случају, неретко уочава као праксу у поступању центара за социјални рад када је реч о положају и правима детета у контексту спречавања и заштите од насиља у породици, као и у контексту одлучивања о старатељству над дететом и његовом праву да одржава односе са родитељем са којим не живи, ПЗГО је надлежном секретаријату и свим центрима за социјални рад на територији АП Војводине упутио препоруку да се у случајевима насиља у породици свако дете увек сматра жртвом насиља, без обзира на то да ли је директно изложено насиљу, сведочи насиљу у породици или живи у породици у којој је присутно насиље и да се сходно томе примењују активности и мере заштите и подршке остваривању права детета прописане законом, сагласно међународним правним стандардима у овој области. У сваком случају поступка развода брака, поверавања вршења родитељског права, одређивања модела виђања детета са родитељем са којим не живи, уколико постоје сазнања о насиљу у породици, пуна заштита права и најбољих интереса детета могућа је једино кроз сагледавање целокупних околности у конкретној породици и предузимање активности и мера које обезбеђују целовиту заштиту детета. ПЗГО је у наведеној препоруци подсетио на Општи коментар број 13 – Право детета на слободу од свих облика насиља и на став Комитета Уједињених нација за права детета да је излагање детета насиљу у породици *ментално насиље*. Комитет увиђа основни значај породице, укључујући и проширену породицу, када је реч о старању о деци и заштити деце, као и спречавање насиља. Међутим, Комитет исто тако увиђа да се највећи део насиља одвија у контексту породице и да су, према томе, интервенција и подршка неопходни када деца постану жртве бола и патње који настају у породици или кроз које породица пролази.

ПЗГО је на основу медијских написа дошао до сазнања о сексуалном злостављању четворогодишње девојчице од стране члана уже породице, те је покренуо поступак по сопственој иницијативи. И овом приликом утврђено је да у конкретном случају нису испуњени општеприхваћени стандарди у области заштите права детета и органу старатељства је указано да истрагу у случајевима насиља треба да предузимају квалификовани стручњаци који су прошли специфичну и свеобухватну обуку засновану на правима детета, а све у циљу да се насиље правилно идентификује и пружи докази за одговарајуће правне поступке. Потребна је изузетна опрезност како би се избегло подвргавање детета даљем штетном поступку кроз процес истраге (секундарна и терцијарна виктимизација). Иницијалне и касније аналитичке извештаје који произађу из процене треба користити као основни алати за планирање одлука од времена њиховог прихватања од стране надлежних органа па надаље, а у циљу, између осталог, да се избегне непотребно ремећење дететовог живота и доношење контрадикторних одлука. ПЗГО је у овом случају утврдио, а на основу достављеног извештаја Покрајинског секретаријата за социјалну политику, демографију и равноправност полова о надзору над радом и стручним радом органа старатељства, да је приликом рада на случају формирано 18 омота списа, што доводи до закључка да у конкретном случају није било целовитог поступања и холистичког приступа заштити детета. На основу извештаја о свим формираним предметима било је нејасно, нити је било могуће утврдити које су све активности

предузимале у конкретном случају од стране стручних радника органа старатељства, нити у ком правцу ће се надаље поступати. Омоти списа нису садржали лист праћења, контаката и рада на случају, нити су садржали доказе о даљем планирању рада на случају од стране стручних тимова, док се план услуга и мера за дете није ни спомињао у самом извештају и на крају није било података о томе да ли се вршила евалуација случаја. ПЗГО ни у овом случају није могао да утврди да ли је по пријави спорног насиља детету пружена одговарајућа психолошка помоћ и подршка од стране надлежне установе, посебно имајући у виду специфичност околности у којима се налазило, те се констатује да је ова врста помоћи и подршке изостала. ПЗГО посебно наглашава да је континуирано пружање психолошке помоћи и подршке од изузетне важности у ситуацијама сумње на сексуално злостављање детета, када постоје вишеструки процеси испитивања и телесних прегледа, а све у циљу лакшег превазилажења акутелних и евентуалних потешкоћа у будућности. Констатовано је и да стандард процедуралне заштитне мере да сваки поступак који се тиче и од утицаја је на децу представља приоритет у раду, те треба бити завршен у најкраћем могућем времену такође није испоштован, јер је поступак у овом случају трајао преко годину дана и није био завршен. Посебно се издвојила и чињеница да Центар није остварио редовну и благовремену сарадњу са судом, што је довело до пролонгирања доношења одлука, а самим тим и за последицу непоступања у најбољем интересу детета. На крају, ПЗГО је и у овом случају утврдио повреду члана 16 Конвенције, те је поново указано да је дужност и обавеза свих професионалаца који раде поступке у вези са децом да у таквим случајевима поуче родитеље о томе да посредним или непосредним разоткривањем идентитета детета и породице, навођењем детаља случаја, непримерним описима деце, произвољним интерпретацијама и етикетирањем учесника одређених догађаја грубо крше зајемчена права детета.

МАЛОЛЕТНИ ПОЧИНИОЦИ КРИВИЧНИХ И ПРЕКРШАЈНИХ ДЕЛА

Институција ПЗГО, сходно надлежностима, има могућност да сагледа целокупну слику у погледу поступања свих одговорних органа и стручњака ангажованих у области рада са малолетним починиоцима кривичних и прекршајних дела, укључујући центре за социјални рад, образовне и здравствене установе, те полицију и правосудне органе.

На основу сазнања добијених праћењем медијског извештавања о деци и повреди права детета, ПЗГО је и током ове извештајне године покретао поступке по сопственој иницијативи како би проверио поступање надлежних институција и утврдио да ли су у конкретном случају предузете све неопходне мере заштите права и интереса детета, односно да ли су примењени стандарди прописани Конвенцијом УН о правима детета.

Оно што је уочено као проблем из досадашње праксе јесте да постојећа организација, те недовољни капацитети поступајућих органа, пре свега центара за социјални рад (а на који и сами органи старатељства континуирано указују претходних година), неретко резултирају неадекватним одговором на испољавање делинквентног понашања код деце.

За свако кривично или прекршајно дело детету се у судском поступку изриче примерена васпитна мера или санкција. Задатак стручњака је да обезбеде да свака мера оствари своју сврху дугорочно, да циљ буде стицање увида детета у сопствено понашање, преузимање одговорности, те спречавање могућности за појаву рецидива.

Према мишљењу ПЗГО, одговорност није само и једино на центрима за социјални рад. Улога органа старатељства није садржана у томе да самостално спроводи изречене мере. Центар би требало да делује као координатор над спровођењем мера и активности, а након извршене целовите процене и утврђених

потреба сваког појединачног детета. У том смислу, ПЗГО континуирано указује на важност међусекторског деловања и сарадње у сваком појединачном случају, укључујући, поред органа старатељства и родитеље, школу, здравствене установе, те пружаоце услуга у локалној заједници.

Истовремено као најзначајније истичемо неопходност да се сваком појединачном детету осигура да расте и развија се у сигурном, безбедном и подржавајућем окружењу, а што је дужност свих стручњака који раде са децом и за децу, заједнице, доносиоца одлука и креатора политика.

Правовременим идентификовањем фактора ризика за испољавање делинквентног понашања код деце, било да су они индивидуални, породични, или потичу из школског или социјалног окружења, можемо спречити потенцијалне негативне ефекте њиховог развоја.

Спровођење мера чија примена неретко буде неефикасна може бити доказ узалудног трошења ресурса. Стога, ПЗГО још једном наглашава значај улагања у рани развој, у јачање капацитета институција и услуга подршке, што ће уз континуирану међусекторску сарадњу допринети целовитом развоју детета и остваривању пуних потенцијала, у складу с његовим најбољим интересом.

ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА

Стандард највишег нивоа здравствене и медицинске заштите деце утврђен Конвенцијом о правима детета налаже државама чланицама да настоје да ниједном детету не буде ускраћено ово право. Комитет за права детета у свом Општем коментару бр. 15 из 2013. године ближе уређује овај стандард као инклузивно право детета, које се протеже не само на правовремену и одговарајућу превенцију, промоцију здравља, куративне, рехабилитационе и палијативне услуге, већ и на право деце да расту и развијају се до свог пуног потенцијала и живе у условима који им омогућавају да постигну највиши стандард здравља кроз спровођење програма који се баве основним детерминантама здравља. Холистички приступ здрављу ставља остваривање права деце на здравље у шири оквир међународних обавеза људских права.

ПЗГО је поступао по притужби мајке деце којима је предшколска установа онемогућила да похађају припремни предшколски програм, будући да нису вакцинисана ММР вакцином, предвиђеном календаром обавезних имунизација у складу с узрастом. Након спроведеног поступка, ПЗГО је предочио установи да се зајемчено право детета на образовање остварује извршавањем законске обавезе предшколске установе да упише свако дете ради похађања припремног предшколског програма. Предвиђено је да програм припреме детета пред полазак у основну школу, као услов за упис у основну школу, траје четири сата дневно, најмање девет месеци. Сагласно наведеном, не постоје законске сметње да у предшколску установу буде уписано дете чији је родитељ, односно други законски заступник одбио његову обавезну имунизацију, односно које нема евидентирану извршену вакцинацију сагласно прописаном календару имунизације или потврду о постојању контраиндикације за имунизацију. Истовремено, за боравак детета у колективу неопходна је потврда изабраног педијатра којом се доказује вакцинални статус. С друге стране, спровођење мера заштите становништва од заразних болести законом је утврђено као приоритет у односу на спровођење осталих мера у области здравствене заштите, те је обавезна имунизација дефинисана као имунизација лица одређеног узраста, као и других лица одређених законом, коју лице које треба да се имунизује, као ни родитељ, не може да одбије, осим у случају постојања медицинске привремене или трајне контраиндикације. Обавезна имунизација посебно је предвиђена као неопходан услов за боравак деце у предшколским и школским установама. Боравак невакцинисаног детета у предшколској установи и школи непосредно угрожава право на живот, опстанак и развој све деце. Како је исто резултат занемаривања родитељских дужности да се старају о животу и здрављу и да обезбеде основно школовање детету, у случајевима када дете које би требало да

похађа припремни предшколски програм није вакцинисано, односно није утврђена контраиндикација за имунизацију, о чему је доказе дужан да достави родитељ, предшколска установа треба да предузме одговарајуће мере. Пропуштање родитеља да обезбеди услове за правилан развој детета, а што може да наруши његово здравље, представља облик занемаривања и немарног поступања. Установа је дужна да упозна ове родитеље са њиховим правима, обавезама и одговорностима, а родитељи су дужни да, у најбољем интересу свог детета, сарађују са предшколском установом. Уколико оваква сарадња изостане, требало би предузети прописане интервентне активности сагласно правилима важећег протокола, а како закон изричито предвиђа да ће се родитељ, односно други законски заступник детета који одбије обавезну имунизацију детета казнити за прекршај, да поднесе и захтев за покретање прекршајног поступка. Република Србија, као држава чланица Конвенције Уједињених нација о правима детета, дужна је да предузме све потребне мере како би се обезбедила заштита детета од свих облика дискриминације или казне засноване на статусу, активностима, израженом мишљењу или убеђењу родитеља, те заштита детета од свих облика насиља, повреда или злоупотребе, занемаривања или немарног односа, малтретирања или експлоатације, док је на бризи код родитеља. С обзиром на то да обавља делатност од непосредног друштвеног интереса, те представља институцију од пресудног значаја за добробит и развој детета, ПЗГО сматра да предузимање наведених мера није могућност, већ обавеза предшколске установе.

ПРАЋЕЊЕ ПРОЦЕСА ДОНОШЕЊА ПОКРАЈИНСКИХ ПРОПИСА

ИНИЦИЈАТИВА СЛУЖБИ ЗА УПРАВЉАЊЕ ЉУДСКИМ РЕСУРСИМА ЗА ДОПУНУ ПРОГРАМА ОПШТЕГ СТРУЧНОГ УСАВРШАВАЊА СЛУЖБЕНИКА, ПРОГРАМОМ ОБУКЕ ПОД НАЗИВОМ „ПРАВА ДЕТЕТА“

На основу овлашћења да прати процесе доношења покрајинских прописа у свим областима остваривања људских права, ПЗГО је нашао да Општим програмом обуке, као програмом стручног усавршавања у покрајинским органима управе, није предвиђена обука са садржајима о правима детета и младих. Истовремено, у оквиру области „Остваривање, заштита и унапређење људских и мањинских права“, предвиђени су програми обуке: „Заштита од дискриминације пред покрајинским органима“, „Остваривање права припадника националних мањина“ и „Родна равноправност“.

У складу са овлашћењем да у поступку припреме прописа Покрајинској влади и Скупштини АП Војводине даје мишљење и препоруке у вези са предлозима одлука ако се њима уређују питања од значаја за заштиту права грађана, ПЗГО је 15. децембра 2022. године упутио иницијативу Служби за управљање људским ресурсима да припреми Предлог допуне актуелног програма општег стручног усавршавања службеника програмом обуке под називом „Права детета“ у оквиру области „Остваривање, заштита и унапређење људских и мањинских права“.

У наведеној иницијативи ПЗГО је изразио став да обука запослених и руководилаца у органима Аутономне покрајине Војводине о правима детета доприноси, између осталог, бољем разумевању потребе улагања у децу, те процене утицаја политика и одлука на децу, а тиме и обезбеђивању да деца буду у средишту пажње политика и пројекта подршке надлежним органима и институцијама да поступају у складу с Конвенцијом о правима детета. ПЗГО је мишљења да је утицај политика, активности и мера на децу много шири од схватања да су само одређени сектори и области релевантни за децу (образовање, здравствена и социјална заштита) и подсетио је на то да је право детета да његови најбољи интереси имају примарни значај у свим питањима која се тичу деце. Реч је о материјалном

праву, интерпретативном правном принципу и процесном правилу, а примењује се на свако дете и групу деце. Све мере за спровођење Конвенције Уједињених нација о правима детета, укључујући законодавство, политике, економско и друштвено планирање, доношење одлука и одлуке о буџету, треба да прате поступке који обезбеђују да најбољи интереси детета имају примарни значај у свим поступањима која се тичу детета.

Ради имплементације наведених обавеза које је Република Србија преузела ратификацијом овог најзначајнијег универзалног документа о људским правима детета, Комитет за права детета је у Општем коментару број 5 из 2003. године утврдио да учење о Конвенцији мора бити интегрисано у иницијалну обуку и обуку унутар институција за све оне који раде са децом и за њих. Комитет посебно подвлачи обавезу државе чланице да осмисли обуку и изградњу капацитета за све укључене у процес имплементације.

ПЗГО је дописом од Службе за управљање људским ресурсима Покрајинске владе од 19. децембра 2022. године обавештен да је иницијатива прихваћена и да ће предложени програм бити уврштен у Општи програм обука за 2023. годину. Увидом у „Службени лист АП Војводине“ од 11. јануара 2023. године Омбудсман је утврдио да је Влада АП Војводине донела Одлуку број: 151-36/2022 од истог датума и да је обука „Остваривање права детета“ уврштена у Општи програм обуке за 2023. годину.

ОСТАЛЕ АКТИВНОСТИ ПЗГО У 2022. ГОДИНИ

САРАДЊА ПЗГО И ГРАДСКОГ УЧЕНИЧКОГ ПАРЛАМЕНТА ГРАДА НОВОГ САДА

ПЗГО је у 2022. години потписао Споразум о сарадњи са Градским ученичким парламентом града Новог Сада, у циљу да се развијањем међусобне сарадње у областима права детета и то истраживачким, пројектним и едукативним делатностима, допринесе унапређењу положаја, права и заштите деце.

Градски ученички парламент у Новом Саду је једини парламент у Републици Србији који окупља ученике основних и средњих школа са територије јединице локалне самоуправе у циљу заједничког настојања да се ученицима и ученицама обезбеди укључивање и пуна партиципација у друштву, живот у сигурном и безбедном окружењу и остваривање највишег степена њихових људских, личних и развојних потенцијала.

Једна од активности међусобне сарадње била је и учешће заменика ПЗГО за права детета на првој седници Градског ученичког парламента, а која се одржала у Скупштини града Новог Сада на којој је указано да су представници овог тела активно учествовали на више стручних и едукативних скупова, округлих столова и трибина у организацији ПЗГО представљајући глас деце и младих.

ОБЕЛЕЖАВАЊЕ МЕЂУНАРОДНОГ ДАНА ДЕТЕТА

Поводом обележавања Међународног дана детета, 20. новембра 2022. године, ПЗГО је организовао „Час људских права“ са представницима и представницама ученичких парламената средњих школа у Новом Саду. Будући да су ученички парламенти једно од формализованих облика учешћа деце у активностима и организацији рада образовно-васпитних установа, а да је само право на партиципацију један од четири основна принципа Конвенције Уједињених нација о правима детета, догађај је организован у циљу подстицаја и разматрања могућности за активније, директније, веће и смисленије укључивање деце и младих у доношење одлука и друштвени живот. Догађају је присуствовало више од четрдесет ученика и ученица из седам средњих новосадских школа.

ОКРУГЛИ СТО „УНАПРЕЂЕЊЕ МЕХАНИЗМА ЗДРАВСТВЕНЕ ЗАШТИТЕ ДЕЦЕ СА РЕТКИМ НЕУРОТРАНСМИТЕРСКИМ БОЛЕСТИМА, ПОТЕШКОЋАМА У РАЗВОЈУ И ХРОНИЧНИМ ОБОЉЕЊИМА У ПРЕДШКОЛСКИМ УСТАНОВАМА“

Скуп је одржан са циљем унапређења превентивне здравствене заштите у предшколским установама и прилагођавања интерних правила и процедура, како би се омогућило деци са хроничним незаразним болестима одрастање са својим вршњацима, сигурност, здравље и безбрижно детињство.

На скупу је указано на проблем деце са хроничним незаразним болестима и потешкоћама у развоју, јер им је недовољно доступно предшколско образовање и васпитање, будући да услови за упис и боравак у предшколским установама уз примену животно потребне терапије у току боравка која им помаже да заштите и унапреде своје здравље, у овом тренутку нису адекватни. Истакнуто је да деца са ретким неуротрансммитерским болестима, потешкоћама у развоју и хроничним болестима захтевају редовно узимање терапије, некада и на свака 3-4 сата. Суплементација је неопходна, а изостанак исте (терапије) у одређено време може витално угрозити дете. Деца са ретким неуротрансммитерским болестима која су на време дијагностикована и укључена у лечење функционишу у складу са својом старосном доби, немају менталних нити моторичких ограничења, те им није потребан лични пратилац током боравка у предшколској установи.

ОКРУГЛИ СТО „ИЗАЗОВИ КОЦКЕ, АЛКОХОЛА И ДРОГА ПРЕД ДЕЦОМ И МЛАДИМА“

ПЗГО је у свом раду идентификовао различите препреке, укључујући нејасноће и недоречености правне регулативе у овој области, проблеме у пракси и примени постојећих законских одредби, те извесне проблеме у погледу сарадње и умрежености одговорних органа. Учешће представника институција, установа и организација, као и учешће представника ученичког парламента на округлом столу допринело је размени искустава и знања, као и бољем разумевању проблема.

Учесници скупа сагласили су се да је неопходно првенствено обезбедити програме ране интервенције и подршке родитељима и породици, психолошку подршку и услуге социјалне заштите у заједници, омогућити партиципацију деце у анализи проблема, креирању садржаја и извођењу активности, реализовати већи број едукација у образовним установама, као и да је потребно веће улагање у погледу развоја програма подршке особама са болестима зависности и њиховом укључивању у активности у заједници.

КОНФЕРЕНЦИЈА „ОДГОВОРНОСТ У ЗАШТИТИ ПРАВА ДЕТЕТА“

ПЗГО је у јуну 2022. године на Међународни дан детета и Међународни дан родитеља организовао конференцију „Одговорност у заштити права детета“.

Будући да је иницијатива за доношење системског закона о правима детета током последње деценије више пута била покретана и да је била предмет јавних расправа, али да овакав закон до данас није усвојен, ПЗГО је на овај начин желео да са стручњацима, професионалцима и активистима у области права детета разматра да ли и на који начин одређена питања и теме могу и треба да буду инкорпорисана у један такав закон, уз поштовање правних стандарда Конвенције Уједињених нација о правима детета.

Конференција, на којој су разматрана питања и теме заштите деце од насиља, заштите деце из маргинализованих група, заштите права детета у неформалном образовању и заштите права детета у медијском извештавању, окупила је професионалце различитих система и цивилног друштва. У

дискусији током Конференције активно су учествовала деца, представници и представнице Градског ученичког парламента у Новом Саду и Ученичког парламента Средње медицинске школе „7. април“ из Новог Сада.

Одговорност, као кључна реч Конференције сагледавана је из различитих углова, а закључак је да смо сви одговорни да стварамо и унапређујемо услове за заштиту права и добробит сваког детета и да тек онда када сви схватимо и прихватимо личну одговорност у томе, можемо очекивати стваран свет по мери детета.

САРАДЊА ПЗГО И ПЕДАГОШКОГ ДРУШТВА ВОЈВОДИНЕ

ПЗГО је у 2022. години закључио и Споразум о сарадњи са Педагошким друштвом Војводине. Заједничке активности су учествовање на онлајн догађају „Кафа с педагогом“. Са више од сто учесника и учесница запослених у образовно-васпитним установама из целог региона, разговарало се о основним концептима и приступу права детета, као и о разјашњењу недоумица које образовно-васпитни радници имају у вези са овом темом и применом права детета у њиховој пракси. Потом, учествовање на састанцима у оквиру „Иницијативе за обезбеђивање континуитета у образовању“ у циљу обезбеђивања услова за то да процес преласка из предшколског у ниво основно-школског образовања буде у најбољем интересу сваког детета.

ПЗГО УЧЕСТВОВАО У СЕРИЈИ ДИЈАЛОГА О ПРАВИМА ДЕТЕТА „СРБИЈА ПО МЕРИ ДЕТЕТА“

ПЗГО је учествовао у дијалозима о правима детета „Србија по мери детета“ које је, с циљем обележавања Светског дана детета, организовао Центар за права детета, у оквиру пројекта „Јачање капацитета организација цивилног друштва да адекватно доприносе испуњавању обавеза Србије у области права детета“, који је финансијски подржала Мисија ОЕБС-а у Србији. И поред настојања да се правним актима унапреде положај и права детета у Републици Србији уочено је да у пракси изостаје свеобухватни приступ заштити права детета, интерсекторска сарадња и пуно преузимање одговорности за заштиту права детета у оквиру појединих друштвених области, а што је претпоставка за остваривање свих гарантованих права у пуној мери, у складу с Конвенцијом. Дијалог је окупио представнике и представнице надлежних институција, организација цивилног друштва и међународних организација. То је била прилика да се сумира шта је до сада у Републици Србији урађено како би се обезбедила континуирана подршка и унапређење постојећих услова, односно прилика да се преиспита функционисање општих мера за спровођење Конвенције.

ЈЕДНАКЕ МОГУЋНОСТИ ЗА РАСТ И РАЗВОЈ СВАКОГ ДЕТЕТА

ПЗГО је учествовао на Сајму родитељства који је одржан у Предшколској установи „Бубамара“ у Сомбору. На једном од 13 пунктова на којима су родитељи, кроз различите едукативне и интерактивне радионице, имали прилику да се информишу о услугама и видовима подршке на локалном нивоу и шире, те да сазнају више о томе како могу да унапреде родитељске вештине и компетенције, представнице ПЗГО представиле су рад институције и разговарале са родитељима на тему права детета.

АКЦИЈА ДАРИВАЊА КЊИГА ЗА ДЕЦУ ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА

ПЗГО је и у 2022. години наставио акцију даривања књига за децу у предшколским установама, а у сарадњи с Градском библиотеком у Новом Саду. Тако су уручене књиге Предшколској установи „Вера Гуцуња“ у Сомбору и то пакет књига и сликовница за децу која похађају вртић „Лалице“ у Стапару.

Потом, уручене су књиге за децу која похађају вртић у оквиру Основне школе „Хуњади Јанош“ у Чантавиру, вртић „Дуга“ у Шангају, вртић „Вчиелка“ у Бачком Петровцу и вртић „Воћкице“ у Риђици.

УЧЕШЋЕ ПЗГО У ОРГАНИЗАЦИЈИ ФЕСТИВАЛА МЕНТАЛНОГ ЗДРАВЉА

Сходно овлашћењу да организује саветовања и кампање у области образовања о људским правима, а на позив Института за јавно здравље Војводине, ПЗГО је учествовао по други пут у организацији Фестивала менталног здравља. Фестивал је 2022. године одржан у Новом Саду и Суботици. Тема седмог по реду Фестивала била је: „Култура и ментално здравље“, а у оквиру овог фестивала Омбудсман је организовао трибину „Култура слободног времена у детињству“. Трибина је одржана у Дигиталном образовном центру Градске библиотеке у Новом Саду и првенствено је била намењена родитељима, деци и другим заинтересованим грађанкама и грађанима. Циљ трибине био је да се са стручним саговорницима и саговорницама заједнички промишља о значају слободног времена и слободне игре за целокупни развој детета, као и вредностима које промовишу и последицама које одређени неформални програми и активности могу да имају на децу, њихов развој и ментално здравље.

РАВНОПРАВНОСТ ПОЛОВА

УВОД

Равноправност жена и мушкараца и једнаке могућности за оба пола темељне су вредности на којима почива систем људских права, али и економски и социјални развој сваког, па и нашег друштва.

Република Србија је у претходном периоду установила добар нормативни и институционални оквир, као и механизме за заштиту и унапређење родне равноправности. У извештајној години навршило се пет година од почетка примене Закона о спречавању насиља у породици¹⁸, а у том периоду у Републици Србији донете су, поред Закона о родној равноправности¹⁹ и националне стратегије: Стратегија за остваривање права жртава и сведока кривичних дела за период од 2020-2025 године, Стратегија за спречавање и борбу против родно заснованог насиља према женама и насиља у породици у периоду од 2021-2025²⁰, као и Стратегија за родну равноправност за период од 2021-2030²¹. Током 2022. године донет је Акциони план за спровођење Стратегије за родну равноправност за период 2022-2023. године²².

У Србији је у 2022. години убијено најмање 27 жена у породично-партнерском насиљу.²³ Прецизан број као и карактеристике убистава непознати су због чињенице да се до ових података долази праћењем извештавања медија, јер не постоји званичан систем евидентирања и анализе фемицида у Србији. Крајем извештајне године је у Народној скупштини Републике Србије, у организацији Одбора за људска и мањинска права и равноправност полова и Женске парламентарне мреже одржана конференција посвећена фемициду, на којој је учешће узео и ПЗГО. У извештајном периоду се на територији АП Војводине, према истраживању које је спровео ПЗГО пратећи извештавање медија, у породично-партнерском насиљу догодило пет убистава, од којих су у три случаја жртве биле жене.

Када је у питању покрајински ниво, 2020. године је истекла покрајинска стратегија за борбу против насиља у породици и према женама под називом „Програм за заштиту жена од насиља у породици и партнерским односима и других облика родно заснованог насиља за период од 2015 до 2020“. У извештајној години приступило се изради новог покрајинског Програма, а крајем године представљен је Предлог нацрта Програма, чија је примена предвиђена за период од 2023. до 2026. године. Сврха израде Програма је унапређење координисаног рада институција и организација у спречавању и решавању случајева насиља у породици и насиља над женама.

Упркос напорима државе да стане на пут породично-партнерском насиљу, оно се и даље јавља у различитим облицима, није увек лако препознатљиво, па је неопходан континуиран рад на подизању

¹⁸ „Сл. гласник РС“, бр. 94/2016.

¹⁹ „Сл. гласник РС“, бр. 52/2021.

²⁰ „Сл. гласник РС“, бр. 47/2021.

²¹ „Сл. гласник РС“, бр. 103/2021.

²² "Службени гласник РС", бр. 112/2022.

²³ Извор: подаци удружења грађанки „Фемплац“

свести јавности о важности препознавања и пријављивања насиља. У томе је своју улогу нашао и ПЗГО као координатор мреже „Живот без насиља“. Институције окупљене у Мрежи, а у чијој су надлежности и борба против насиља у породици, добровољно раде и сарађују од 2005. године, када није постојао правни оквир који би их обавезивао на сарадњу. Данас, када је та сарадња законом предвиђена као обавезна, вид додатне сарадње у оквиру Мреже није превазиђен, те се сарадња успешно наставља, што се сваке године потврђује и кроз размену искустава и добрих пракси на годишњој конференцији Мреже. У жељи да се унапреди рад Мреже, тачније покрајинског Координационог тима, у претходној години је усвојен Стратешки план Мреже за период од 2022-2025 са циљем да се одговори на тренутне потребе Мреже и покрену нове иницијативе у следећем периоду.

Поступајући по одредбама Закона о родној равноправности, Покрајинска влада АП Војводине формирала је Координационо тело за родну равноправност ради усаглашавања ставова органа и организација покрајинске управе, других покрајинских органа и служби, као и Савет за родну равноправност као саветодавно тело Покрајинске владе.

ПОСЕТЕ УДРУЖЕЊИМА ЖЕНА НА СЕЛУ

ПЗГО је у априлу месецу организовао посете удружењима жена „Митровачка добра башта“ у Гргуревцима и „Шимановчанке“ у Шимановцима. Ове посете биле су наставак сарадње ПЗГО и удружења сеоских жена која је започета 2021. године у циљу приближавања ове институције женама на селу и повећања видљивости њиховог положаја.

Посете су реализоване у циљу упознавања жена из ових места са овом институцијом, подизања свести о дискриминацији жена на основу пола и родно заснованом насиљу, као и зарад указивања на могућности заштите жена посредством институције ПЗГО. О надлежностима институције и поступку пред ПЗГО, о насиљу у породици, обавезама институција, односно механизмима заштите од насиља говориле су заменице ПЗГО за опште послове и за равноправност полова. Присутне грађанке су током разговора са заменицама ПЗГО имале прилику да поднесу притужбе и да добију правне савете, у складу са овлашћењима ПЗГО.

Препознајући значајан допринос женских удружења унапређењу положаја жена на селу, ПЗГО је обележио Међународни дан сеоских жена, 15. октобар, посетом Удружењу жена „Велико срце“ у Лазареву, чија је основна делатност економско оснаживање жена у руралним срединама, јачање свести о економском осамостаљивању, али и укључивању жена у процесе одлучивања на локалном нивоу. За допринос промоцији равноправности полова, председница овог удружења је 2021. године добила покрајинско признање „Милица Томић“.

ОКРУГЛИ СТО „ВАКЦИНАЦИЈА – ЗНАЧАЈ ИМУНИЗАЦИЈЕ ПРОТИВ ХПВ-А У ПРЕВЕНЦИЈИ КАНЦЕРА“

ПЗГО је у априлу месецу, на Међународни дан здравља, организовао округли сто „Вакцинација – значај имунизације против ХПВ-а у превенцији канцера“ са циљем да промовише значај очувања репродуктивног здравља и могућности коришћења доступних мера превенције рака грлића материце и других болести чији је узрок хумани папилома вирус (у наставку: ХПВ).

Статистика показује да у Србији сваке године оболи 1.250 жена од рака грлића материце, а 650 жена премине. Имунизација против ХПВ-а представља значајан део превентиве, у коју спадају и редовни гинеколошки прегледи, као и организовани скрининг рака грлића материце ради раног откривања и правовременог лечења. Чак у 99 одсто случајева је рак грлића материце повезан са ХПВ инфекцијом. У

складу са Законом о заштити становништва од заразних болести²⁴ и Правилником о програму обавезне и препоручене имунизације становништва од заразних болести²⁵, дефинисано је спровођење препоручене имунизације против ХПВ-а, које је у Републици Србији постало бесплатно у јуну 2022. године за децу оба пола узраста од девет до деветнаест година.²⁶

На Округлом столу су учествовали гинеколози, епидемиолози, педијатри, представници удружења родитеља и удружења грађана. Стручњаци из ове области говорили су, између осталог, о генотипизацији, симптомима, начинима преношења и могућим последицама ХПВ-а, значају вакцинације против ХПВ-а, искуствима досадашње примене и упоредним искуствима из земаља у којима постоји континуитет давања ове вакцине, која се показала као изузетно безбедна и веома ефикасна у превенцији канцера грлића материце.

Након излагања и дискусије, учесници и учеснице скупа били су сложни да је неопходна широка кампања у циљу подизања свести јавности о важности превенције ХПВ-а и имунизације против овог вируса, као и да је важно препознати улогу педијатара у едукацији родитеља. Осим тога, ова кампања, која би обухватила превентивни рад и информисање, мора бити посебно усмерена ка осетљивим групама, нарочито ромској популацији.

СКУП „ДЕЧЈИ БРАКОВИ – СТАВ РОМСКЕ ЗАЈЕДНИЦЕ“

ПЗГО је у сарадњи са Удружењем ромских студената у мају 2022. године одржао скуп под називом „Дечји бракови – став ромске заједнице“.

Дечји бракови често се правдају културним обичајима и посматрају као део традиције најчешће Рома, а не као фундаментално кршење дечјих права и родно засновано насиље. Иако дечји бракови нису искључиво одлика ромске популације, подаци јасно указују на то да би мере против дечјих бракова у Србији првенствено требало да буду усмерене ка тим заједницама. На скупу су учествовали стручњаци из ове области, представници и представнице институција и удружења, а говорило се о дечјим браковима у ромској популацији у Републици Србији, нормативно-правном оквиру од значаја за сузбијање дечјих бракова, значају ромске културе и језика за превенцију дечјих бракова, као и о ризицима и последицама раних трудноћа и порођаја. Представљени су и резултати истраживања ПЗГО о малолетничким трудноћама и порођајима у АП Војводини²⁷, као и приручник Удружења ромских студената „Промена ставова мушкараца Рома о дечијим браковима“²⁸. Као неки од фактора који утичу на ступање у дечје бракове препознати су сиромаштво, недоступност и/или прекид образовања, традиција и друштвено прихваћене праксе, социјална искљученост, несигурност у кризним подручјима и патријархат, као доминанта социјална организација живота. Овом приликом је представљена и Декларација о забрани дечјих бракова у ромској заједници, која јасно дефинише дечји брак као кршење права детета које угрожава животе и будућност девојчица и дечака, ускраћује им могућност да одлучују о свом животу, омета њихово образовање, и чини их подложним насиљу, дискриминацији и

²⁴ „Сл. гласник РС“, бр. 15/2016, 68/2020 и 136/2020.

²⁵ „Сл. гласник РС“, БР. 65/2020.

²⁶ Препоручена вакцинација спроводи се уз претходну писмену сагласност лица које се активно имунизује, односно његовог законског заступника код изабраног лекара у Дому здравља према месту пребивалишта.

²⁷ Истраживање је доступно на: <https://www.ombudsmanapv.org/ombapv/sr/doc/istrazivanja/Maloletnicke-trudnoce-izvestaj.pdf>.

²⁸ Приручник је креирало Удружење ромских студената уз подршку УНИЦЕФ-а у оквиру пројекта који је реализован у оквиру програма „Ка окончању дечијих бракова у Србији 2018 – 2020“.

злостављању. Овим документом национално представничко тело ромске мањине у Србији позива ромске лидере, мушкарце и жене, као и ромска удружења, да преиспитају праксу и уверење да је дечји брак део културног наслеђа Рома.

На крају скупа, формулисане су следеће препоруке:

- У законодавном оквиру земље, институционалној пракси и приликом извештавања медија термин “рани бракови” треба у потпуности заменити термином “дечји бракови”;
- Дечји бракови нису обичајно право и нису део ромске традиције – с тим у вези, потребно је радити на едукацији и сензибилизацији запослених у полицијским управама, центрима за социјални рад, тужилаштвима и судовима, у циљу њиховог подстицања на пуну примену закона у овој области и указивања на то да се гоњењем лица која су починиоци или подстичу дечје бракове не улази у сферу нарушавања ромског националног наслеђа и традиције;
- Поред оснаживања девојчица ромске националности потребан је континуиран рад и са дечацима Ромима на спречавању дечјих бракова - генерално фокус у превенцији феномена дечјих бракова треба проширити и на мушку популацију;
- Потребно је развити и акредитовати програм рада са ученицима на спречавању дечјих бракова који би био део редовног програма којег би педагошки асистенти и/или наставници факултативне наставе на ромском језику спроводили у својим одељењима са ученицима и ученицама; сигурне куће за жене жртве породичног насиља треба да развију посебан програм за девојчице које су жртве дечјих бракова;
- Изменити Породични закон и уклонити изузетке који омогућавају брак лицима млађим од 18 година и успоставити систем за праћење свих случајева који укључују дечје бракове међу етничким групама, посебно међу ромским девојчицама, у складу са препоруком Комитета за права детета;
- Креирати програме који ће бити усмерени ка смањењу социјалне дистанце.

ИСТРАЖИВАЊЕ О МЕРАМА ПОДРШКЕ СТУДЕНТКИЊАМА ЗБОГ ТРУДНОЋЕ, ПОРОЂАЈА И НЕГЕ ДЕТЕТА

У међународним документима посвећеним унапређењу родне равноправности, образовање је препознато као једно од кључних подручја деловања. Конвенцијом о елиминацији свих облика дискриминације над женама из 1979. године (CEDAW), постављен је међународни стандард за равноправност жена и мушкараца. Наиме, државе чланице дужне су да предузимају све одговарајуће мере ради отклањања дискриминације жена да би им обезбедиле једнака права као и мушкарцима у погледу образовања, односно једнаке услове у погледу каријере и професионалног усмеравања, те у погледу могућности за учење и стицање диплома у образовним установама свих категорија.

Према подацима Републичког завода за статистику о високом образовању у 2021/22. години, жене чине 58 одсто укупног броја уписаних студената у наведеној школској години и 61 одсто дипломираних студената. Истовремено, жене чине 52 одсто укупног броја запослених у вишем и високом нивоу образовања на нивоу Србије и 54 одсто на нивоу АП Војводине. Дакле, подаци говоре о равномерној заступљености мушкараца и жена у високообразовним установама. Ипак, разлике постоје у квалитативном смислу, те се уочава традиционална подела на „мушке“ и „женске“ образовне профиле, будући да је значајно заступљен већи број студената на техничким факултетима, а студенткиња у

областима друштвених наука. Студенткиње, на пример, чине 33 одсто студената Електротехничког факултета у Београду, а 45 одсто укупног броја студената Факултета техничких наука у Новом Саду, а 96 одсто укупног броја на Учитељском факултету у Београду или 84 одсто на Учитељском факултету у Суботици – Одељење на мађарском језику.

Ипак, имајући у виду да се жене и мушкарци на путу образовања и напредовања у каријери суочавају са различитим изазовима у погледу организације посла и приватног живота, те да жене због трудноће или родитељства могу зауставити професионално напредовање, ПЗГО је реализовао истраживање како би сагледао постојање потребе за мерама подршке студенткињама које су због трудноће, порођаја и неге детета спречене да прате наставу, извршавају предиспитне обавезе и полажу испите. За потребе истраживања сачињен је упитник који је достављен у 24 установе вишег и високог образовања у АП Војводини, а одговоре је послало 17 установа.

Девет од 17 установа које су доставиле податке, располаже информацијама о броју студенткиња трудница и породиља. Према подацима ових установа, током академске школске године евидентира се у просеку између једне и 10 студенткиња које су на путу да постану или су постале мајке током трајања студија. Међутим, поједине од ових установа напомињу да не воде наменски овакав вид евиденције, већ информације добијају уколико студенткиња поднесе захтев за мировање статуса студента због одржавања трудноћа и породилског одсуства. Установе које су навеле да не располажу таквим подацима образложиле су да не постављају таква питања поштујући право студенткиња да се саме изјасне, да не воде такве евиденције, јер нису имале такве захтеве и такве информације не утичу на организацију рада установе, да се за све студенте и студенткиње статус мировања отвара на основу одговарајуће лекарске документације, без анализе по ком медицинском основу је она добијена.

У четири од укупно 17 установа које су доставиле податке не обезбеђује се подршка студенткињама трудницама и породиљама. Као најзаступљенија мера подршке, у 12 установа је обезбеђена могућност продужетка рокова за завршетак студија. У шест установа омогућено је ослобађање додатних трошкова у вези са продужетком рокова, у пет полагање испита ван редовних испитних рокова, у четири ослобађање од додатних трошкова у вези са испитним пријавама, у две ослобађање од других додатних трошкова и у једној повољнији услови за упис наредне године студија. Уз то, у једној од установа студенткињама које су спречене да због трудноће, порођаја и неге детета обаве предиспитне обавезе, могу то да учине онлајн, док у другој наводе да професори и сарадници трудницама и породиљама увек излазе у сусрет око спремања градива и полагања испита, а студенткињама трудницама и породиљама које су на самофинансирању омогућено је плаћање школарине на 10 до 12 рата.

Из четири установе доставили су информацију о томе да нису упознати са Закључком Владе Републике Србије од децембра 2021. године, којим се високошколским установама препоручују мере подршке студенткињама (трудницама, породиљама) и студентима (који су постали родитељи). Осталих 13 установа наводи да им је наведени закључак достављен имејлом. Три установе су измениле своја општа акта у складу са наведеним закључком, две припремају измену аката, а у једној се овај закључак примењује „непосредно“ док се не стекну услови за измену општих аката установе у складу са законом. Из појединих установа наводе да је потребно законом дефинисати све облике и мере подршке студенткињама трудницама и породиљама.

САСТАНЦИ СА ПРОФЕСИОНАЛЦИМА ПРОФЕСИОНАЛКАМА ИЗ ЦЕНТРА ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД, ПРАВОСУЂА И ПОЛИЦИЈЕ О ПРЕВЕНЦИЈИ ФЕМИЦИДА

ПЗГО је, као координатор мреже „Живот без насиља“, уз подршку Агенције Уједињених нација за родну равноправност и оснаживање жена у другој половини године одржао два састанка о превенцији фемицида за представнике институција са територије АП Војводине које поступају у случајевима родно заснованог насиља и фемицида. Спречавање и сузбијање насиља у породици и родно заснованог убиства - фемицида зависи од тога колико установе које се баве спречавањем и сузбијањем ове негативне друштвене појаве препознају и предузимају најделотворније мере превентивног деловања. Састанци су одржани у циљу бољег разумевања динамике, природе и облика фемицида, као и побољшања активности које доприносе бољој процени ризика и ефикасној интервенцији у превенцији насиља у породици и партнерским односима и његовог најекстремнијег облика, фемицида.

У октобру 2022. године је у Новом Саду одржан састанак са представницима и представницама судова, тужилаштва и полицијских управа. Након представљања резултата истраживања „Друштвени и институционални одговор на фемицид у Србији“ које су реализовали Кућа родних знања и политика, Удружење грађанки „FemPlatz“, Женски истраживачки центар за едукацију и комуникацију, разговарало се о могућностима за побољшање институционалног одговора правосуђа и полиције на фемицид. Учесници и учеснице су понудили предлоге за унапређење рада институција у случајевима насиља у породици на плану превенције, заштите и обезбеђивања сигурности жртвама насиља у породици. Представници правосудних органа били су сагласни, између осталог, да издавање хитних мера заштите мора бити праћено адекватним индивидуалним плановима помоћи и подршке жртвама насиља који се делотворно спроводе уз пуну сарадњу свих органа и установа, да је потребно паралелно радити и са учиниоцима насиља, као и да је неопходно препознати децу као жртве насиља у породици.

У новембру 2022. године организован је други састанак о превенцији фемицида са представницима и представницама центара за социјални рад са територије АП Војводине. Координација и сарадња свих надлежних институција од изузетног је значаја за превенцију родно заснованог насиља и фемицида, а посебно важну карику у ланцу превенције и заштите од насиља имају центри за социјални рад. Учесницима и учесницама овог састанка представљени су резултати истраживања „Друштвени и институционални одговор на фемицид у Србији“, након чега се говорило о важности спровођења Конференције случаја, методологији и примерима из праксе. Учесници и учеснице састанка понудили су предлоге за могућности унапређења рада центара у случајевима насиља у породици на плану превенције, заштите и обезбеђивања сигурности жртвама насиља у породици.

АКТИВНОСТИ МРЕЖЕ „ЖИВОТ БЕЗ НАСИЉА“

УНАПРЕЂЕЊЕ КАПАЦИТЕТА МРЕЖЕ „ЖИВОТ БЕЗ НАСИЉА“

ПЗГО је у 2022. години организовао два дводневна семинара за чланице и чланове Координационог тима у циљу јачања капацитета мреже „Живот без насиља“ у борби против родно заснованог насиља.²⁹ Први семинар одржан је у мају месецу у Вршцу у циљу размене знања међу професионалцима и професионалкама о заштити и подршци женама у ситуацији насиља, са посебним освртом на маргинализоване жене и специфичне облике насиља. На семинару се говорило о Закону о родној

²⁹ Семинари су одржани уз подршку Организације Уједињених нација за родну равноправност и оснаживање жена у Србији (UN Women).

равноправности и новим стратешким документима, односно о новинама и обавезама покрајинских институција, затим о специфичностима у раду са маргинализованим групама жена, као и о специфичним облицима насиља према женама. Заменица ПЗГО за равноправност полова представила је присутнима случајеве из праксе ПЗГО, а једна од тема била је и рад са женама у ситуацији насиља у другим системима и врсте услуга. Најзад, учесници и учеснице семинара учествовали су у ревизији Акционог плана Мреже, као и у планирању активности Координационог тима за наредни период.

ПЗГО је у јулу 2022. године организовао састанак за чланове и чланице Координационог тима мреже „Живот без насиља“ у циљу представљања Стратешког плана Мреже, који је ревидиран уз подршку Агенције Уједињених нација за родну равноправност и оснаживање жена. Стратешки план предвиђа три стратешка циља:

1. унапређење примене политика за смањење родно заснованог насиља према женама и девојчицама и насиља у породици;
2. унапређење капацитета и видљивости Мреже и
3. повећану видљивост борбе против родно заснованог насиља и промоцију родне равноправности у АП Војводини.

Ова три стратешка циља разрађена су кроз Акциони план за период од 2020 – 2023. године, који је креиран првенствено у односу на продукте радионица током семинара за чланове и чланице Координационог тима у Вршцу из маја месеца 2022. године, али и у односу на групе активности у текућем стратешком плану и процесе доношења нових јавних политика у АП Војводини. Учесници и учеснице састанка договорили су и активности Мреже чија је реализација предвиђена за другу половину године.

Други семинар је ПЗГО реализовао у новембру месецу у Врднику и ово је уједно била прилика да се резимирају постигнути резултати у имплементацији Акционог плана Мреже за период 2022-2023. године. Првог дана семинара представљени су резултати истраживања „Друштвени и институционални одговор на фемицид у Србији“, док су представници и представнице институција - основног јавног тужилаштва и центра за социјални рад говорили о изазовима у раду, улогама ових институција у заштити од насиља и значају међусекторске сарадње. Другог дана семинара планиране су активности Мреже до краја првог квартала наредне године, као и активности у оквиру обележавања међународне кампање „16 дана активизма против насиља над женама“. Ова кампања почиње 25. новембра - Међународним даном борбе против насиља над женама, а завршава 10. децембра - Међународним даном људских права, и спроводи се сваке године широм света у циљу подизања друштвене свести о проблему насиља над женама.

ГОДИШЊА КОНФЕРЕНЦИЈА МРЕЖЕ „ЖИВОТ БЕЗ НАСИЉА“

ПЗГО је у децембру месецу одржао 17. по реду конференцију мреже „Живот без насиља под називом „Пет година примене закона о спречавању насиља у породици – ефекти, изазови и решења“.

У раду конференције учествовали су представници и представнице Министарства правде Републике Србије, канцеларије Поверенице за заштиту равноправности, правосудних органа, центара за социјални рад, здравствених и других институција и организација које се баве насиљем у породици, представници и представнице међународних организација, као и полазници и полазнице Правне Клинике за борбу против насиља у породици Правног факултета у Новом Саду.

Конференција је структурисана кроз рад три панела, чије су теме биле: рад група за координацију и сарадњу, фемицид и услуге подршке жртвама насиља. На конференцији је констатовано да, иако у Србији постоји задовољавајући нормативни оквир за борбу против насиља у породици, оно и даље остаје веома распрострањено. Овој чињеници доприносе бројни чиниоци, између осталог и страх од насилника и осуде средине који одвраћа жртве од пријављивања насилника, недовољно ефикасан одговор система, нормализација насиља путем предрасуда, те медијска релативизација насиља.

Поред важности подизања свести јавности о постојању овог друштвеног проблема, на конференцији је указано и на потребу сталног унапређивања одговора друштва на проблем насиља у породици, као и на потребу заштите свих оних који су преживели тај облик насиља. Учесници и учеснице конференцији сложили су се да су за ефикаснију борбу против насиља потребне континуиране обуке и усавршавање запослених у институцијама и организацијама система, већа подршка, а нарочито разумевање за жртве насиља, боља међусекторска сарадња, развијање специјализованих услуга помоћи и подршке жртвама, родно одговорно медијско извештавање и сензибилизација јавности, подизање стручних и кадровских капацитета установа и институција, одговарајућа буџетска издвајања, програми социјалног становања за жене и набавка савремене техничке опреме.

ОБУКА ЗАПОСЛЕНИХ У АП ВОЈВОДИНИ О РОДНОЈ РАВНОПРАВНОСТИ

У периоду Кампање „16 дана активизма у борби против насиља над женама“ заменица ПЗГО за равноправност полова и саветница из ПЗГО одржале су обуку за запослене у органима АП Војводине на тему „Родна равноправност“. Обуку, којој је присуствовало 20 полазника из 10 покрајинских органа, организовала је Служба за управљање људским ресурсима Покрајинске владе у циљу упознавања са најважнијим појмовима и концептом родне равноправности, као и са новинама Закона о родној равноправности, те унапређењем постојећих знања полазника.

Обука је осмишљена на начин да су полазници и полазнице активно и интензивно укључени у рад, промишљање и сазнавање тема рода, родних улога, родних норми, родног идентитета, родних стереотипа и предрасуда, дискриминације по основу пола и рода, политике једнаких могућности и родног буџетирања. Посебан сегмент обуке био је посвећен анализи домаћих и међународних прописа у овој области, те Закона о родној равноправности са нагласком на мере за остваривање и унапређивање родне равноправности, планским актима у области родне равноправности и извештавању о реализацији планских аката, алатима за уродњавање, родносензитивном приступу у раду државних органа, партиципацији цивилног друштва у спровођењу политике једнаких могућности, евидентирању и извештавању о остваривању родне равноправности.

ПРИМЕР ПОСТУПАЊА У СЛУЧАЈА НАСИЉА У ПОРОДИЦИ

Поводом догађаја објављеног у медијима према којима је малолетни унук силовао и претукао своју бабу, ПЗГО је затражио изјашњење надлежног центра за социјални рад о поступању у конкретном случају. Будући да је на основу достављеног изјашњења проценио да постоје пропусти у поступању центра за социјални рад и утврдио да је и Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова упознат са случајем, затражено је од овог органа да достави ПЗГО изјашњење о поступању и евентуалним мерама које је предузео у складу са својим надлежностима.

У извештају Секретаријата о надзору над радом надлежног центра за социјални рад утврђено је да у конкретном случају „није обезбеђен системски приступ у социјалном раду који обухвата активности процене, аранжирања приступа услугама, планирања, координације, надгледања и евалуације услуга које треба да одговоре на потребе корисника.“ Констатовано је да је Центар пропустио да благовремено и ефикасно реагује у заштити права деце у датој породици, будући да нису благовремено предузете активности на њиховом измештању из угрожавајућег породичног окружења, а што се негативно одразило на њихов развој. Секретаријат је констатовао да околности, у последњој фази рада на вођењу случаја, нису указивале на могућност извршења кривичног дела детета према баби. Сходно наведеном, Секретаријат је директору Центра наложио мере, међу којима и покретање поступка ради лишења родитељског права мајке деце, ревизију старатељства за млађе двоје деце, разматрање потреба и могућности промене облика заштите за најстарије дете због испољавања проблема у понашању, као и покретање поступка ради утврђивања одговорности запослених поводом утврђених пропуста у раду.

На основу изјашњења и документације коју је Секретаријат доставио, ПЗГО је упутио овом органу мишљење да је ради потпуног увида у поступање надлежног органа старатељства у обезбеђивању подршке деци и породици у конкретном случају, било неопходно анализирати документацију и поступке вођене за сву децу и чланове породице. Сходно томе, неопходно је да Секретаријат, у циљу обезбеђивања целовитог увида и сагледавања поступања органа старатељства у случајевима заштите и спречавања насиља у породици, као и заштите деце од насиља, злостављања и занемаривања, у сваком конкретном случају прикупи и анализира целокупну документацију рада са породицом и свим њеним члановима. У вези са констатацијом Секретаријата да околности у последњој фази рада на вођењу случаја нису указивале на могућност извршења кривичног дела силовања, ПЗГО је мишљења да је Центар пропустио да обраћање жене, које је претходило догађају објављеном у медијима, заведе као пријаву насиља у породици, будући да њени наводи јасно указују на то да унук према њој испољава психичко насиље и да она страхује да би је и физички могао напасти. Имајући у виду да је Центар добио информације од жртве да се претходно обраћала полицији, а да је полиција упутила на Центар, ПЗГО је мишљења да саветодавни рад са жртвом у смислу њеног упућивања да се у случају новог насиља обрати полицији није имао сврху, односно да је податак о изостанку реакција полиције био додатни разлог да Центар евидентира пријаву насиља и предузме даље кораке у спречавању и заштити од насиља складу са својим надлежностима. Истовремено, на основу садржине достављене документације, ПЗГО је мишљења да међусекторска сарадња није била задовољавајућа као ни координисано поступање институција и након пријаве полицији 3. августа 2022. године, те је мишљење ПЗГО да надлежни органи у конкретном случају нису благовремено реаговали у заштити од насиља у породици, односно у спречавању да се почини кривично дело.

Секретаријат је обавестио ПЗГО о томе да је поступио у складу са његовим мишљењем и прикупио је и анализирао комплетну документацију о раду центра за социјални рад са конкретном породицом.

АНАЛИЗА ПРЕДМЕТА ПО СОПСТВЕНОЈ ИНИЦИЈАТИВИ

ПЗГО је током 2022. године на основу сазнања из медијских написа о случајевима убистава у породично-партнерском контексту која су се догодила на територији АП Војводине покретао поступке по сопственој иницијативи обраћањем надлежним центрима за социјални рад. Будући да не постоји званична евиденција о родно заснованим убиствима и да су подаци добијени путем средстава информисања, ови подаци се морају узети са резервом, јер постоји могућност да о неким случајевима медији нису извештавали.

Покренуто је укупно пет поступака који су обухватили пет случајева убистава од стране партнера, бившег партнера односно другог члана породице. Од пет убистава, у три случаја жртве су биле жене.

Од три случаја у којима су жртве биле жене, у једном случају постојала је ранија пријава о насиљу у породици. У два случаја жртве су усмрћене убодима ножем, док је у једном случају жена усмрћена хицима из пиштоља. Када је у питању релација између починиоца и жене жртве, у једном случају се ради о убиству унутар брачне заједнице, у једном случају жену је усмртио емотивни партнер, а у једном случају је починилац убиства био супруг. Када говоримо о старосној структури жртава, најмлађа убијена жена је имала 49 година, а најстарија 54 године; просечна старост жртве била је 51 година. Од три починиоца убистава, чак два су извршила самоубиство, док је један покушао себи да одузме живот. У једном од три случаја у којима су жртве биле жене, против учиниоца је у ранијем периоду евидентирана пријава за насиље у породици, а учиниоцу су изречене хитне мере заштите.³⁰ Када су у питању два убиства у породично-партнерским односима у којима су жртве били мушкарци, у једном случају жртву је ножем усмртила супруга³¹, док је у другом случају учинилац био мушкарац – жртвин отац.

Сумирајући случајеве свих убистава у породичним и партнерским односима на територији АП Војводине у 2022. години које је институција ПЗГО пратила кроз поступање центара за социјални рад, мишљења смо да у свим случајевима убистава у породично-партнерским односима Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова треба да спроведе надзор над радом центара за социјални рад који су поступали по пријавама за насиље, као и да се насумично спроведе овакви надзори над радом центара у циљу превентивног деловања, како би се у свим случајевима насиља у породици и партнерским односима поступало са неопходном пажњом, а евентуални пропусти свели на минимум. Стратегијом за спречавање и борбу против родно заснованог насиља према женама и у породици 2021-2025. године³², формирање контролног механизма за праћење фемцида у Републици Србији планирано је у оквиру стратешког циља који се односи на обезбеђивање ефикасне и делотворне заштите жртава насиља. Успостављање оваквог тела побољшало би превенцију фемцида и обезбедило бољу заштиту жена од насиља, јер би омогућило детаљнији увид у фемциде и покушаје фемцида, процену ефикасности реаговања надлежних органа и утврђивање евентуалних пропуста у њиховом раду.

ПЗГО ће и у наредном периоду наставити да прати и анализира случајеве родно заснованих убистава ради увида у њихову распрострањеност и карактеристике, као и ефекте закона и мера донетих у циљу сузбијања и превенције насиља према женама.

ПРОМОЦИЈА МОНОГРАФИЈЕ „ЖЕНЕ У ПАРЛАМЕНТАРНОМ ЖИВОТУ ВОЈВОДИНЕ - ДРУГИ ВЕК“

ПЗГО је у мају и септембру месецу, најпре у Сомбору а затим и у Суботици, организовао промоцију другог, измењеног и допуњеног издања монографије „Жене у парламентарном животу Војводине – други век“.

У жељи да скрене пажњу јавности на почетке организовања женског покрета у Војводини, борбу за право гласа, као и на улогу жена и значај њиховог присуства у обликовању парламентарног живота

³⁰ Пријава за насиље у породици евидентирана је у мају 2021. године, када су учиниоцу изречене хитне мере заштите; убиство се догодило у јулу 2022. године. Након истека хитних мера брачна заједница је обновљена, након чега више није било нових пријава насиља.

³¹ Овом убиству, које се догодило у мају 2022. године, претходила је пријава за насиље у августу 2020. године која је била поднета од стране жртве против супруге; такође, 2021. године против жртве од стране његове супруге била је поднета пријава за узнемиравање.

³² „Сл. гласник РС“, БР. 47/2021.

данашњице, ПЗГО је 2018. године први пут издао публикацију „Жене у парламентарном животу Војводине од 1918 - 2018“. После четири године пред читаоцима се појавило и друго, измењено и допуњено издање монографије, које, између осталог, садржи радове дванаест аутора и ауторки о организовању женског покрета у Војводини, борби за право гласа и положају жена у XX веку, изборним квотама, као и биографије седам делегаткиња које су учествовале у раду Велике народне скупштине у Новом Саду.

САСТАНАК СА СЕКЦИЈОМ ЖЕНА САВЕЗА САМОСТАЛНИХ СИНДИКАТА ВОЈВОДИНЕ

Поводом обележавања 8. марта, Међународног дана жена, ПЗГО и заменица ПЗГО за равноправност полова сусрели су се са чланицама Секције жена Савеза самосталних синдиката Војводине у Сремској Митровици. У средишту дијалога учесника и учесница скупа била су женска људска права, са посебним освртом на положај жена на тржишту рада. Чланице Секције жена Савеза самосталних синдиката Војводине упознале су ПЗГО са конкретним проблемима жена у области рада, а на састанку су изнети и предлози за побољшање њиховог положаја.

ПРИМЕНА ПОКРАЈИНСКЕ СКУПШТИНСКЕ ОДЛУКЕ О РАВНОПРАВНОСТИ ПОЛОВА

ПЗГО прати примену Покрајинске скупштинске одлуке о равноправности полова³³ (у даљем тексту: Одлука) у покрајинским органима управе, а од 2010. године и примену Закључка Покрајинске владе о увођењу принципа родне равноправности у све стратегије, програме, пројекте и активности покрајинских органа управе. У увођењу принципа родне равноправности у стратегије, програме, пројекте и друге активности покрајинских органа уочени су позитивни помаци. У ранијим годишњим извештајима указивано је да се Одлука не спроводи с подједнаком пажњом у свим покрајинским органима, што само потврђује чињеницу да за стварне промене нормативни оквир није довољан, него су неопходне стратегије за унапређење родне равноправности, као и оспособљавање покрајинских службеника. ПЗГО је од 12 покрајинских секретаријата тражио информацију о спровођењу Одлуке и Закључка у извештајном периоду, а извештаје је доставило свих 12 секретаријата.

Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова је током извештајног периода наставио са подршком удружењима грађана и удружењима жена у области родне равноправности за активности које су усмерене на унапређење положаја жена у АП Војводини – у 2022. години за ове намене опредељено је 5.000.000,00 динара, а путем јавног конкурса подржано је 29 удружења жена са територије АП Војводине. Као и претходних година, и у 2022. години расписан је Конкурс за доделу бесповратних средстава породицама на територији Аутономне покрајине Војводине за куповину некретнине у циљу унапређења положаја жена и њиховог економског оснаживања, превазилажења неравноправности жена у власничкој структури у односу на мушкарце и решавања стамбеног питања. На конкурс су за 40.773.000,00 динара купљене 34 куће. У 2022. години расписан је Конкурс за доделу бесповратних средстава породицама у којима се роди треће или четврто дете за решавање стамбеног питања или за унапређење услова становања на територији АП Војводине. Захваљујући овом конкурс и средствима која су планирана за ове намене, купљено је 16 кућа, а адаптирано 177 кућа. Секретаријат је наставио да издваја средства за реализацију Покрајинске скупштинске одлуке о праву на суфинансирање трошкова за биомедицински потпомогнуту оплодњу (са

³³ „Службени лист АПВ“, бр. 14/04 и 18/09.

могућношћу замрзавања ембриона) – у 2022. години утрошено је 23.766.544,21 динара за 134 пара. Секретаријат је 2022. године учествовао у организацији и реализацији радионица за кориснике буџетских средстава АП Војводине са циљем подршке у припреми родних индикатора. Похвална је чињеница да сви секретаријати у АП Војводини имају родно одговорне буџете.

У извештајном периоду је и ове године штампан женски роковник, препознатљива публикација Секретаријата која има за циљ популаризацију родне равноправности и повећање видљивости и разумевања тема које су за унапређење ове области важне. Женски роковник за 2022. годину посвећен је женским удружењима у Војводини. У 2022. години Секретаријат је доделио Покрајинско признање у области равноправности полова „Милица Томић“.³⁴

Покрајински секретаријат за културу, јавно информисање и односе са верским заједницама известио је ПЗГО да у области родно одговорног буџетирања прати родне индикаторе за укупно три програма: Систем јавног информисања, Јачање културне продукције и уметничког стваралаштва и Унапређење система заштите културног наслеђа.

У оквиру програма Унапређење система заштите културног наслеђа Секретаријат даје подршку родно одговорним пројектима који се баве промоцијом женских права и женског стваралаштва у области заштите културног наслеђа, где су у извештајној години расписана два конкурса: Конкурс за финансирање-суфинансирање пројеката и програма у области заштите и очувања културног наслеђа у АП Војводини и Конкурса за финансирање-суфинансирање пројеката и програма у области заштите и чувања традиционалног народног стваралаштва Срба у АП Војводини, где се код оба конкурса као приоритетни подржавају пројекти који „доприносе унапређењу родне равноправности кроз пројекте заштите, очувања и презентације културног наслеђа“. Такође, Секретаријат подржава све пројекте и програме 7 установа заштите културног наслеђа (индиректни корисници буџета) којима се промовише родна равноправност, женско стваралаштво и улога жена у историји и култури АП Војводине. Током 2022. године подржан је 21 пројекат, а посебно је значајно истаћи пројекат Архива Војводине „Европско женско сећање“ који је суфинансиран средствима ЕУ програма „Европа за грађане и грађанке“ и реализован је у периоду од 2020. до 2022. године у циљу оснаживања жена и доприноса побољшању родне равноправности у ЕУ друштвима путем креирања и дистрибуције изложбе о историји жена у 20. веку.

У оквиру програма Јачање културне продукције и уметничког стваралаштва, Секретаријат је, у циљу подизања свести о значају родне равноправности, подржао четири родно одговорна пројекта, на основу јавног Конкурса за финансирање-суфинансирање пројеката савременог стваралаштва у АП Војводини у 2022. години, док је у циљу подизања свести о значају родне равноправности, кроз унапређење садржаја пројеката установа културе, подржао 21 родно одговорни пројекат ауторки, односно 26 родно одговорних пројеката у установама културе.

У оквиру програма Систем јавног информисања, Секретаријат је подржао пет родно одговорних пројеката на основу Конкурса за суфинансирање пројеката производње медијских садржаја из области јавног информисања, један пројекат на основу Конкурса за суфинансирање пројеката из области јавног информисања осетљивих група, те два пројекта на основу Конкурса за унапређење професионалних стандарда у 2022. години.

³⁴ У 2022. години Покрајинско признање у области равноправности полова „Милица Томић“ додељено је Станислави Роквић, оснивачици Едукативног центра „Полетарац“ у Бачкој Паланци.

Подржани пројекти доприносе афирмацији родне равноправности, а подаци о оствареном родно одговорном индикатору, на годишњем нивоу, показују све већи степен свести апликаната о важности родне равноправности.

У свом извештају **Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице** навео је да је Секретаријат у извештајној години имплементирао препоручене измене и допуне програмске структуре буџета у циљу спровођења РОБ-а, уводећи нове родне циљеве и индикаторе за следеће програме: Унапређење рада органа јавне управе, Унапређење и заштита људских и мањинских права и слобода (програмска активност – Подршка организација етничких заједница у АП Војводини и програмска активност – Афирмација мултикултурализма и толеранције у Војводини), Предшколско васпитање (програмска активност – подизање квалитета предшколског образовања), Основно образовање (програмска активност – Подизање квалитета основног образовања) и Средње образовање (програмска активност – подизање квалитета средњег образовања).

У извештају **Покрајинског секретаријата за високо образовање и научноистраживачку делатност** наводи се да је Секретаријат наставио са праћењем родних индикатора који су уведени претходних година. Као и у 2021. години, Секретаријат примењује родно одговорно буџетирање праћењем следећих индикатора: број студенткиња и студената у АП Војводини, годишњи број дипломираних студенткиња и студената у АП Војводини у односу на укупан број студената, број студенткиња и студената обухваћених системом студентске заштите у АП Војводини, број студенткиња и студената обухваћених смештајним капацитетом у студентским домовима, број студенткиња и студената путника у АП Војводини, број истраживача и истраживачица из АП Војводине на научним скуповима у земљи и иностранству. Настављена је уочена тенденција да на високошколским установама у АП Војводини више студенткиња уписује и завршава студије у односу на студенте - у извештајној години студенткиње су чиниле 56,2% од укупног броја студената, и 59,7% од укупног броја дипломираних студената. У односу на индикаторе који се односе на студентски стандард уочава се да су студенткиње у већем броју обухваћене системом заштите студентског стандарда у АП Војводини.

У извештају Секретаријата су достављени подаци из базе података научних радника у АП Војводини у 2022. години коју води овај Секретаријат, као и подаци о учешћу научноистраживачких радника у различитим активностима суфинансираним од стране Секретаријата, односно о активностима које су реализоване на јавним конкурсима у 2022. години. Жене чине 51,45% од укупног броја истраживача (6600). Од укупног броја истраживача којима су одобрена средства у оквиру пројектног финансирања/суфинансирања (1234), 717 (58%) су жене, а 517 (42%) мушкарци³⁵. Овај број је у корелацији са индикатором показатељем броја дипломираних студенткиња, односно студената у АП Војводини за 2022. годину.

Када је у питању полна структура чланова Савета Универзитета и факултета у саставу Универзитета у Новом Саду, од укупно 91 члана, 31 (34,07%) чине жене, док 60 (65,93%) чине мушкарци – овде се примећује да велики број жена у науци не одражава њихову присутност на местима доношења одлука. Када је реч о члановима савета високих школа струковних студија из реда представника оснивача, од 63 чланова свих савета 31 чине жене (51.66%), а 29 мушкарци (48,33%).

Покрајински секретаријат за високо образовање и научноистраживачку делатност је дужан да обезбеди да међу именованим члановима управних и надзорних одбора у научним установама чији је оснивач

³⁵ Поједини апликанти су учесници на више пројеката.

покрајина буде најмање 30% представника мање заступљеног пола³⁶, што је, када је реч о научним институтима, испоштовано – од укупно 28 чланова 50% чине жене.

Покрајински секретаријат за привреду и туризам известио је ПЗГО да је у Секретаријату према броју запослених и радно ангажованих лица остварена уравнотежена заступљеност жена и мушкараца, те да током 2022. године није било пријава запослених, нити радно ангажованих лица о изложености узнемиравању, сексуалном узнемиравању или уцењивању, те било ком другом поступању које за последицу има дискриминацију по основу пола, нити је било са тим у вези судских спорова.

Индикатори родне равноправности интегрисани су у програмске активности – подаци се разврставају према полу, а приликом оцењивања пријава за доделу средстава узима се у обзир и критеријум који се односи на власничко-управљачко својство предузетница и жена (су)власница привредних друштава. У извештајној години расписан је конкурс који се односи искључиво на подршку женском предузетништву, а један од услова учешћа био је да жена има најмање 51% власништва у привредном друштву и да је у истом одговорно лице (кумулативно). Укупан број корисница средстава која су додељена путем овог конкурса био је 49, а додељена су средства у износу од укупно 7.5 милиона динара. Крајем извештајне године расписан је и Јавни конкурс за доделу бесповратних средстава удружењима грађана са територије АП Војводине за субвенционисање програма од јавног интереса којима се промовише женско предузетништво. Од 179 лица која су запослена кроз програм активне политике запошљавања 60% чине жене.

Од укупног броја корисника средстава која су додељена путем јавних конкурса у извештајној години, било је 80 (38,83%) жена и 126 (61,16%) мушкараца. Када је реч о износу средстава који је додељен женама, он износи 30.679.900 динара, док средства која су додељена корисницима који су мушкарци износе 184.997.492 динара.

У извештају **Покрајинског секретаријата за пољопривреду, водопривреду и шумарство** наводи се да Секретаријат путем конкурса додељује средства за развој и подстицање пољопривредне производње регистрованим пољопривредним произвођачима. Будући да је велики број жена у руралним подручјима незапослен, Секретаријат од 2017. године у циљу економског оснаживања и економске независности жена по конкурсима за доделу средстава афирмише жене као носитељке пољопривредних газдинстава. Жене које имају у власништву пољопривредно земљиште и објекте у употреби добијају додатне бодове у поступку оцењивања поднетих захтева за доделу бесповратних средстава. Жене су чиниле око 40% од укупног броја лица која су остварила средства преко 16 конкурса које је Секретаријат спровео у 2022. години.

Покрајински секретаријат за здравство је у извештајној години спровео активности на реализацији осам посебних програма здравствене заштите које је аутономна покрајина донела за поједине категорије становништва, односно врсте болести које су специфичне за аутономну покрајину (а за које није донет програм здравствене заштите на републичком нивоу), као и један програм из области јавног здравља. Родно дефинисани индикатори унети су у пројекте програма Превентивне здравствене заштите и пројеката у оквиру наведеног програма – од 21 индикатора за праћење реализације програма, 13 односно 62% индикатора су родно сензитивни). Женама је, пре свега, намењен Програм раног откривања промена функција и ремоделинга леве коморе и циркадијалног ритма крвног притиска код хипертензивних трудница у АП Војводини, чији је циљ смањење броја компликација у трудноћи и током

³⁶ Члан 7 Покрајинске скупштинске одлуке о равноправности полова.

порођаја насталих као последица хипертензије. Остали програми намењени су целокупној популацији,³⁷ а спроводе се и програми у чијем су средишту деца³⁸ У оквиру програма Превентивне здравствене заштите Секретаријат је спровео пројекат „Прва мамографија“ чији је циљ превенција рака дојке и обухвата превентивне прегледе жена старости од 45 до 49 година на територији АП Војводине, нарочито у општинама које немају кадровске капацитете и техничку опремљеност апаратима за мамографске прегледе и организовани скрининг рака дојке. Пројекат обухвата и едукацију жена о значају бриге о сопственом здрављу и значају превентивних прегледа.

Покрајински секретаријат за спорт и омладину известио је ПЗГО се на местима заменика секретара, као и подсекретара налазе жене. Као и претходних година, и у 2022. години расписан је Конкурс за финансирање пројеката у циљу афирмације жена у спорту, на који су се јављале спортске организације и по основу којег су расподељена средства у износу од 8.000.000,00 динара, што је два пута више него претходне године. На овај начин додатно су издвојена средства за усавршавање спортских стручњакиња, као и за набавку такмичарске опреме и спортских реквизита за спортисткиње.

Извештаји покрајинских секретаријата указују да су буџетски корисници наставили да озбиљно приступају увођењу родних циљева и индикатора у своје буџете.

Уношење родне перспективе у све програме и активности које се спроводе битно је ради сагледавања и анализе свих њихових ефеката на жене и мушкарце, чак и у оним областима које су на први поглед родно неутралне.

Покрајински секретаријат за финансије се у свом извештају посебно осврнуо на остваривање родне равноправности, као и на реализоване активности на унапређењу родно одговорног буџетирања (РОБ). У Секретаријату је одређено лице задужено за родну равноправност, донет је план мера за остваривање и унапређење родне равноправности, као и План управљања ризицима од повреде принципа родне равноправности, а такође се воде и родно осетљиве статистике. Секретаријат је током извештајне године наставио са увођењем РОБ-а путем дефинисања родне компоненте, односно родних циљева и индикатора код свих буџетских корисника. С тим у вези донет је План поступног увођења родно одговорног буџетирања са чиме су упознати сви корисници. У оквиру Упутства за припрему буџета АП Војводине дата је препорука да сви буџетски корисници у програмским информацијама поставе као циљ Мапирање активности мера и политика из надлежности корисника са аспекта остваривања циљева утврђених прописима који уређују родну равноправност са дефинисаним показатељима. Према извештају секретаријата, фокус ће у наредном периоду бити на томе да РОБ као алат за остваривање родне равноправности треба да омогући укрштање родно одговорних политика са документима јавних политика буџетских корисника. Смисао читаве препоруке је да се након праксе из претходних година и на бази стеченог искуства у процесу приступи целовитом сагледавању родне перспективе у надлежности корисника.

Покрајински секретаријат за регионални развој, међународну сарадњу и локалну самоуправу се у свом извештају осврнуо на два програма у оквиру РОБ који у себи носи родни аспект. У оквиру програма Подршка приступању Србије ЕУ, предвиђена је програмска активност Подршка раду Фонда

³⁷ Програм очувања плодности оболелих од малигних болести у АП Војводини, Програм раног препознавања и смањења броја менталних поремећаја развојног доба у АП Војводини, Програм унапређења дијагностике и лечења штитасте жлезде у АП Војводини, Програм превенције функционалног слепила код радно способних пацијената са нерегулисаним глаукомом помоћу операције трабекулектомије са уградњом савременог дренажног импланта.

³⁸ Програм терапије појединих поремећаја мокрења код деце ботоксом у АП Војводини, Програм скрининга на асимптоматску перзистентну или рекурентну микроскопску хематурију у АП Војводини, Програм одређивања пепсина код деце у дијагностици рефлуксне болести у АП Војводини.

„Европски послови“ АП Војводине, чији је циљ унапређење информисања о процесу приступања ЕУ, са нагласком на родни аспект.

Програм Сарадња са дијаспором и Србима у региону, у оквиру програмске активности Помоћ избеглим и расељеним лицима и сарадња са Србима у региону има за циљ обезбеђивање услова за економску самосталност корисника, са нагласком на родни аспект програма економског оснаживања.

Покрајински секретаријат за енергетику, грађевинарство и саобраћај је у оквиру Финансијског плана за 2022. годину реализовао пројекат Примена соларне енергије у пољопривредним газдинствима, са укљученим циљем: Повећање учешћа регистрованих пољопривредних газдинстава (РПГ) жена носилаца у коришћењу средстава, чије су циљне вредности постављене тако да афирмишу жене у укључивање и регистровање као носилаца пољопривредног газдинства, што доприноси развоју родне равноправности. Од укупно 23 пријаве поднете по расписаном конкурс у 9 пријава поднеле су жене (40 одсто од укупног броја пријава) као носиоци РПГ, а одобрена су средства за 6 носилаца РПГ (40% од укупног броја лица којима су одобрена средства). С обзиром на то да је Секретаријат уочио мање интересовање жена за учешће на наведеном конкурс у, планира да у наредном периоду организује консултације за помоћ женама ради правилног састављања конкурсне документације, али и измену Правилника за доделу средстава у делу доделе бодова женама носиоцима РПГ-а, што ПЗГО посебно похваљује.

Покрајински секретаријат за урбанизам и заштиту животне средине известио је да у обављању извршних, стручних и развојних послова покрајинске управе у областима из свог делокруга спроводи родну равноправност кроз једнаке шансе и учешће жена и мушкараца, придржавајући се Одлуке. У извештају се наводи да је у вези са увођењем родно одговорног буџетирања у 2022. години Секретаријат планирао у извештајној години стручну услугу израде приручника за увођење родно одговорног буџета. Будући да ова услуга није реализована, у буџету за 2023. годину планирана је израда плана јавних политика и мера из надлежности Секретаријата са дефинисаним родним циљевима и показатељима по приоритетима, а са аспекта остваривања циљева утврђених прописима који уређују родну равноправност и антидискриминацију.

Покрајинска скупштина одлука о равноправности полова донета је још 2004. године. Будући да су од њеног усвајања прошле готово две деценије, да су у том периоду усвојени нови законски и стратешки документи, те да је дошло до промена у вези са надлежностима покрајинских секретаријата (праћење равноправности полова у надлежности је Покрајинског секретаријата за социјалну политику, демографију и равноправност полова, а у време доношења Одлуке је било у Покрајинском секретаријату за привреду, запошљавање и равноправност полова), ПЗГО сматра да је потребно започети са активностима на усклађивању Одлуке о равноправности полова са важећим законским и стратешким документима.

ОСТАЛЕ АКТИВНОСТИ

- учешће на округлом столу „Оснаживање девојчица и девојака за бављење науком и предузетништвом“ у организацији Удружења научница Србије „СРНА“;
- учешће на догађају „Представљање истраживања о доступним услугама за сеоске жене и девојке у сеоским подручјима у десет одабраних општина и препрекама у њиховом коришћењу од стране циљних група“ у организацији Удружења Рома Нови Бечеј;

- учешће на округлом столу „Корак ка свеобухватној заштити од насиља у породици у АП Војводини: Ефекти интегрисаног програма рада са починиоцима насиља“ у организацији УН за развој, Покрајинског секретаријата за социјалну политику, демографију и равноправност полова и Удружења грађанки „СОС Женски центар“ из Новог Сада;
- учешће на трибини „Важност породице и насиље као негативна појава“ у организацији Струковног удружења полиције и Удружења жртава насиља у породици „ХАЈР“;
- учешће на 13. сајму стваралаштва сеоских жена у Војводини у организацији Покрајинског завода за равноправност полова;
- учешће на конференцији „Заједно у борби против карцинома дојке“ у организацији Женске парламентарне мреже Скупштине АП Војводине;
- учешће на конференцији „Заједно против насиља над женама“ у организацији Женске парламентарне мреже Скупштине АП Војводине;
- учешће на Завршној конференцији пројекта „Интегрисани одговор на насиље над женама и девојчицама у Војводини - 3. фаза“ у организацији Покрајинског секретаријата за социјалну политику, демографију и равноправност полова;
- учешће на конференцији „Институционални одговор на фемицид у Републици Србији“ у организацији Одбора за људска и мањинска права и равноправност полова и Женске парламентарне мреже у Народној скупштини Републике Србије.

РАД ОМБУДСМАНА У ДРУГИМ ОБЛАСТИМА ОСТВАРИВАЊА ЉУДСКИХ ПРАВА

ПОСЕТЕ У ОКВИРУ НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

ПЗГО је и током овог извештајног периода наставио са својим активностима које обавља у сарадњи са Заштитником грађана Републике Србије у оквиру Националног механизма за превенцију тортуре (у даљем тексту: НПМ), на основу Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака и Меморандума о сарадњи у обављању послова НПМ којим је предвиђено да ће ПЗГО активно учествовати у посетама мониторинг тима НПМ установама у којима су смештена лица лишена слободе, а која се налазе на територији АП Војводине, као и посећивању установа социјалне заштите које пружају услуге домског смештаја, а све у циљу јачања заштите од тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака лица која се налазе у установама затвореног типа, односно лица лишених слободе.

ПОСЕТА ОКРУЖНОМ ЗАТВОРУ У СУБОТИЦИ, ПОЛИЦИЈСКОЈ УПРАВИ СУБОТИЦА, БАЧКА ТОПОЛА И МАЛИ ИЂОШ

ПЗГО је у сарадњи са тимом Заштитника грађана, као тим Националног механизма за превенцију тортуре (НПМ) 28. јануара 2022. године обавио ненајављену посету Окружном затвору у Суботици и Полицијској управи у Суботици, као и полицијској станици Бачка Топола и полицијској станици Мали Иђош, са циљем да превентивно делује и усмерава органе јавне власти и службена лица на стварање услова и поступања према лицима лишеним слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

Како је циљ посете био усмерен и на поступање службених лица у поступцима лишења слободе, извршен је обилазак просторија у којима се врши притвор лица лишених слободе и задржавање лица у просторијама за задржавање Полицијске управе Суботица. Лица су изабрана насумичним одабиром, методом случајног избора са листе која је била актуелна на дан посете затвору. Разговор је обављен у канцеларијама које се налазе у затворском кругу, без присуства запослених у затвору, током ког је притвореним лицима предочен разлог због ког су позвани на разговор и да не морају да исти обаве уколико то не желе. Притворена лица која су пристала на разговор питана су о начину на који су приведена и како је то изгледало, као и да ли им је приликом лишења слободе од стране полицијских службеника било повређено неко њихово право и да ли су ускраћени за неке од информација и права која им припадају. Део тима НПМ-а је извршио увид у лекарску документацију лица која су притворена како би се утврдио начин на који се бележе и воде картони лица. У седишту Полицијске управе у Суботици је такође обављен разговор са руководећим командиром станице који се у тренутку посете затекао у полицијској управи и извршен је увид у предмете о лишењу слободе по поступању за 2022.

годину, као у случају када су лица приведена и лишена слободе због извршења кривичног дела, али и по привођењу за преступе нарушавања јавног мира и безбедности, саобраћаја и насиља у породици.

Потом је тим НПМ, подељен у два подтима, посетио и полицијске станице Бачка Топола и Мали Иђош, где је од полицијских службеника прибавио информације о начину поступања према доведеним и задржаним лицима и извршио увид у документацију о задржавању лица. Како су посете полицијским станицама Бачка Топола и Мали Иђош обављене ван радног времена полицијског службеника задуженог за вођење предмета задржавања, информације о поступању према лицима су прибављене из доступне електронске евиденције.

Током поменуте посете члановима тима су пружене све тражене информације, омогућен им је обилазак и фотографисање просторија за задржавање, обављен је ненадзирани разговор са притвореним лицима и увид и обезбеђено фотокопирање затражене документације.

ПОСЕТА КАЗНЕНО-ПОПРАВНОМ ЗАВОДУ У СРЕМСКОЈ МИТРОВИЦИ, ПОЛИЦИЈСКОЈ УПРАВИ У СРЕМСКОЈ МИТРОВИЦИ И ПОЛИЦИЈСКОЈ СТАНИЦИ У ШИДУ

Представници ПЗГО су заједно са представницима Заштитника грађана 1. марта 2022. године посетили Казнено-поправни завод у Сремској Митровици, Полицијску управу Сремска Митровица и полицијску станицу Шид, где су разговарали са притвореницима о поступању полиције према њима приликом лишења слободе, задржавања и примене полицијских овлашћења, а проверавано је и на који начин се обавља први лекарски преглед по пријему у завод. Посета Казнено-поправном заводу у Сремској Митровици почела је разговором са замеником управника, којом приликом је представљен тим НПМ-а и разлози због којих је НПМ дошао у посету затвору. Посета је била организована и урађена на исти начин и са истим задатком, као и посета која је обављена у Суботици.

Чланови тима су проверавали начин остваривања основних права доведених и задржаних лица: право на приступ лекару и адвокату, право да о свом лишењу слободе обавесте блиску особу, и начин на који се информишу о својим правима. Након разговора са притвореним лицима у КПЗ Сремска Митровица који су обављени у делу завода у којем су смештена притворена лица, уследио је и разговор са замеником управника Завода, где су у кратким цртама изнети утисци које је тим НПМ-а стекао у разговору са притвореним лицима који су желели да кажу своје искуство приликом лишења слободе. Део тима је као и у Суботици извршио увид у медицинску документацију лица која се налазе у притвору и разговарао са лекаром који је обавио прегледе.

Након тога део тима је посетио седиште Полицијске управе у Сремској Митровици, а други део тима у полицијску станицу у Шиду. Приликом посете полицијским станицама и управи, извршен је обилазак и службених просторија за задржавање где се смештају лица задржана у кривичном поступку, како би се проверило да ли су исте у складу са прописаним условима, односно важећим стандардима, а такође је извршен и увид у предмете о лишењу слободе за 2022. годину.

Сарадња запослених у заводима и полицијским станицама са тимом Заштитника грађана је била веома добра и представља пример добре праксе у поступању, у складу са законом предвиђеном обавезом сарадње органа са НПМ-ом.

ПОСЕТА ОКРУЖНОМ ЗАТВОРУ ЗРЕЊАНИН

Током извештајне године НПМ је у ненајављеној посети боравио у Окружном затвору у Зрењанину, у циљу провере поступања према лицима лишеним слободe која се налазе у самици, односно у било ком облику изолације од осталих лица лишених слободe.

Тим је обишао просторије за извршење мера, остварио увид у релевантну документацију, од заводских службеника добио додатне информације о поступању према лицима која су из било ког разлога издвојена од других и обавио ненадзиране разговоре са оним лицима која су недавно била на извршењу ових мера.

ПОСЕТА КАЗНЕНО-ПОПРАВНОМ ЗАВОДУ ПАНЧЕВО И ПОЛИЦИЈСКОЈ УПРАВИ ПАНЧЕВО

Дана 3. јуна 2022. године ПЗГО је као део тима НПМ-а посетио Казнено-поправни завод у Панчеву и Полицијску управу Панчево, као и Полицијску станицу Ковин.

Посета је почела обиласком Казнено-поправног завода у Панчеву, где је тим НПМ-а примио управника Завод. У разговору је предочен повод посете затвору, након чега се тим НПМ-а поделио и по методу насумично одабраних лица обављени су разговори са лицима која су се у моменту посете заводу налазила у притвору и била спремна на разговор, док је други део тима извршио надзор и преглед лекарске документације која се води за лица која се налазе у притвору у тој установи.

Део тима је након тога посетио Полицијску управу Панчево у седишту управе, а други део тима је обишао Полицијску станицу Ковин. У посети полицијској станици у Ковину извршен је увид у просторију за задржавање која је нова и испуњава све најновије прописане стандарде који су потребни како би се испоштовали сви захтеви безбедног и хуманог лишења слободe за лица која су приведена. Такође је извршен увид у предмете из 2022. године који су формиран за поступање према лицима која су лишена слободe (што у кривичним поступцима, што у поступцима по ремећењу јавног реда и мира, насиља у породици и сл.) Сви предмети су вођени по препорукама које је раније НПМ дао и није учињен ни најмањи пропуст у поступању службеника полиције приликом лишења слободe лика која су приведена.

ПОСЕТЕ УСТАНОВАМА ЗА ДОМСКИ СМЕШТАЈ ДУШЕВНО БОЛЕЛИХ ЛИЦА

ПОСЕТА ДОМУ ЗА ДУШЕВНО БОЛЕЛА ЛИЦА „1. ОКТОБАР“, СТАРИ ЛЕЦ

Дана 27.04.2022.године чланови тима НПМ-а заједно са представницима ПЗГО обавили су посету овој установи социјалне заштите и будући да је то била прва (иницијална посета), била је дужа и детаљнија. Посета је почела разговором са директорицом Дома и представљањем тима НПМ-а, а наставила се обиласком установе и увидом у квалитет смештаја корисника, пружања потребне и адекватне медицинске и лекарске услуге и третмана, потребне терапије (лекови, радна терапија, ангажовања у складу са капацитетима корисника), поступка смештања у установу, комуникацију са надлежним центрима за социјални рад, породицом и сл.

ПОСЕТА ДОМУ ЗА ЛИЦА ОМЕТЕНА У МЕНТАЛНОМ РАЗВОЈУ „ОТХОН“, СТАРА МОРАВИЦА

ПЗГО је у октобру 2022. године са Заштитником грађана обавио контролну посету Дома за лица ометена у менталном развоју „Отхон“ у Старој Моравици, дома који обезбеђује институционалну заштиту умерено, теже и тешко МНР одраслих и старих лица.

Том приликом је обављен разговор са управником установе, који је указао на основне проблеме са којима се Дом суочава у раду, објективним недостацима и субјективним слабостима. Такође, том приликом представници тима обишли су смештајне капацитете, просторије за смештај корисника, просторије за кухињу и трпезарију, простор за радну и окупациону терапију и просторије за здравствену заштиту. Обављени су разговори са запосленима и корисницима смештеним у Дому.

ПОСЕТА ГЕРОНТОЛОШКИМ ЦЕНТРИМА И ДОМОВИМА ЗА СТАРЕ

ПЗГО је наставио је са посетама геронтолошким центрима и домовима за старе на територији АПВ током 2022. године. Посете су обављене у три геронтолошка центра³⁹ и у једном дому за старе и пензионере⁴⁰.

Приликом посета су представници ПЗГО, у непосредном разговору и кроз приказане презентације, упознали кориснике услуга социјалне заштите са надлежностима и радом институције.

Посете су такође имале за циљ да оснаже старије особе да препознају и пријаве насиље, као и да се подигне свест о постојању насиља над старијим особама. Посебно важан циљ посета је да се препознају потребе старијих особа као посебно рањиве категорије становништва у ситуацијама насиља, како би се предузеле одговарајуће мере у циљу побољшања, унапређења и заштите људских права старијих особа, посебно имајући у виду тешку ситуацију која је била током пандемије изазване вирусом SARS-Cov-2 Covid 19 у претходном периоду.

Приликом посета корисници су позвани да добровољно и анонимно попуне упитник који је саставио ПЗГО о насиљу над старијим особама. Упитници су коришћени као инструмент за пилот истраживање о насиљу над старијим особама које су смештене у установе социјалне заштите, а чији је оснивач АПВ.

У разговору са руководством посећених установа ПЗГО је закључио да су последице пандемије изазване вирусом SARS-Cov-2 Covid 19 посебно погодиле запослене који су поднели огроман терет у обезбеђивању функционисања установа и задовољења потреба корисника. Такође, и сами корисници услуга социјалне заштите, због чињенице да су смештени у установе, били су у обавези да поштују посебно прописане режиме и правила од стране надлежних министарстава који су се односили на контролисано кретање и напуштање простора, остваривање контакта са сродницима и међусобно, што их је довело у неповољнији положај у односу на лица која нису била смештена у установе социјалне заштите. Због оваквог положаја и поштовања прописаних правила понашања и остваривања контаката, руководства установа и запослени били су додатно оптерећени током 2022. године.

Поскупљење основних животних намирница, енергената и услуга, проистекло из кризне ситуације у свету, додатно је отежало задовољење потреба и одржавање постојећег стандарда корисника услуга

³⁹ Геронтолошки центар „Срем“ у Руми, Геронтолошки центар у Бачкој Паланци и Геронтолошки центар у Зрењанину

⁴⁰ Дом за старе и пензионере Кула

социјалне заштите смештених у установе, јер су буџети установа остали непромењени као и цене смештаја које су се задржале на нивоу од 1. октобра 2015. године, што је недовољно за елементарно функционисање установа. Раст цена на мало, комуналних трошкова, плата запослених, одржавања објеката негативно се одразио на пословање установа социјалне заштите, јер су опредељена средства из буџета и цене смештаја у домове остали непромењени, што је довело до додатних притисака како на распоређивање и плаћање приоритетних дуговања тако и на међусобне односе запослених у колективу.

ПИЛОТ ИСТРАЖИВАЊЕ О НАСИЉУ НАД СТАРИЈИМ ОСОБАМА У УСТАНОВАМА СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ ЧИЈИ ЈЕ ОСНИВАЧ АПВ

Укупан број установа социјалне заштите за смештај чији је оснивач АП Војводина износи 27, са капацитетом од 5.750 корисника. На територији АП Војводине налази се једно домско одељење при центру за социјални рад. Од укупно 27 установа чији је оснивач АП Војводина, 22 чине установе за одрасле и старије, и то: 15 геронтолошких центара, шест домова за смештај одраслих и старих особа са интелектуалним и менталним потешкоћама и једна установа за смештај особа са инвалидитетом. Укупан број приватних пружалаца услуга социјалне заштите домски смештај одраслих и старијих на територији АП Војводине износи 58, са капацитетом од 1.770 корисника.⁴¹

Вођен закључцима до којих је дошао у сарадњи са органима и институцијама која се баве проблемом насиља над старијим особама, ПЗГО је и у 2022. години у фокусу свог рада обрађивао предметну тему.

Наиме, како је 2021. година била веома изазовна за старије особе, будући да су пандемију ковида 19 провели у установама социјалне заштите (геронтолошким центрима, домовима за одрасле и старије), те да је услед поштовања протокола и препорука надлежних министарстава, комуникација старијих особа са породицом и пријатељима била знатно отежана, ПЗГО је своје активности у текућој години усмерио на обилазак ових установа у циљу прикупљања информација (кроз форму упитника) о насиљу над старијим особама.

Имајући у виду број корисника који су смештени у установе социјалне заштите, ПЗГО је урадио пилот истраживање о насиљу над старијим особама. Истраживање је урађено тако што су старија лица добровољно попунила упитник који садржи 16 питања.

Циљ истраживања је био да се добију информације колико су старије особе упознате са појмом насиља над старијим особама, да ли знају како треба да реагују у ситуацијама када су жртве насиља, коме треба да се обрате и од кога да затраже помоћ, као и да својим одговорима сугеришу шта би им било потребно да изађу из круга насиља у коме се евентуално налазе.

Укупно је обрађен 71 упитник који су попунили корисници услуга четири геронтолошка центра, односно дома за старе⁴²(у даљем тексту: корисници).

Потребно је да укажемо да је након обраде података утврђено да је упитнике попунио 21 корисник мушког пола, што чини 1/3 испитаника, те да су 2/3 упитника попуниле особе женског пола. Просечна старост испитаних особа мушког пола који су попунили упитник је 77 година живота, док је просек

⁴¹ Преузето са: <http://www.socijalnapolitika.vojvodina.gov.rs/covid-19-u-ustanovama-socijalne-zastite-na-teritoriji-ap-vojvodine/>, дана 14. септембра 2022.

⁴² Посећени су следеће установе: Геронтолошки центар Бачка Паланка, Геронтолошки центар „Срем“, Дом за старе и пензионере у Кули и Геронтолошки центар Зрењанин

старости за кориснице 74 године. Најстарији испитаник има 93 године, а најстарија жена 91 годину живота.

Иако на основу података из упитника просечно време боравка старијих особа у предметним установама износи 4 године и 7 месеци, неспорно је потврђено да су међу испитаницима најбројнији корисници који су у конкретном дому/геронтолошком центру провели 8 година.

Више од 50% испитаника је одговорило да им нису познате ситуације у којима је могуће казати да је присутно насиље над старијим особама. Они који их препознају наводе да су то следеће ситуације: вређање, вређање и омаловажавање, вређање у виду псовања, вређање и омаловажавање од друге особе, разне увреде, вика, галама, псовке на старије особе, психичко малтретирање, алкохолизам, нетрпељивост.

На питање да наведу које облике насиља над старијим особама познају, испитаници одговарају да је психичко и физичко насиље оно које познају, а економско насиље и занемаривање наведени су у по једном одговору.

На питање да ли познају особу која је доживела насиље, а старија је од 65 година, 2/3 испитаних корисника навела је да не познаје такву особу.

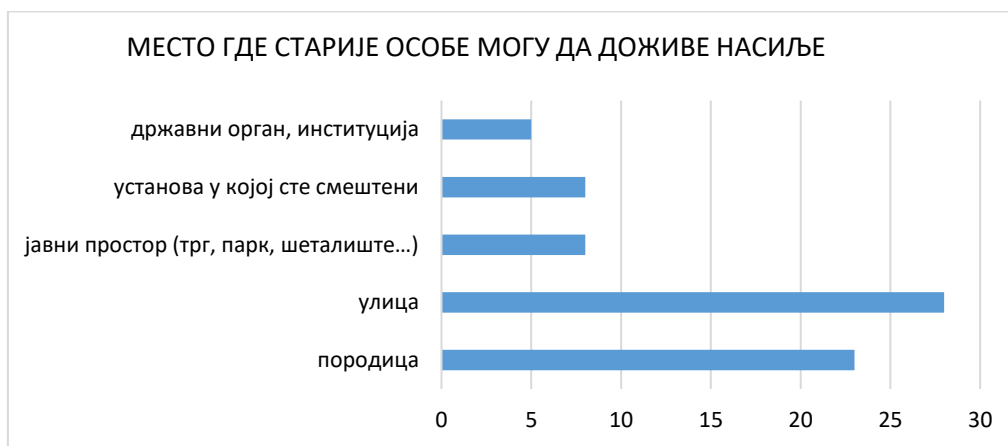
Петина испитаних корисника навела је да су и сами били жртве насиља над старијим особама и да су се обраћали за помоћ социјалном раднику у тој ситуацији.

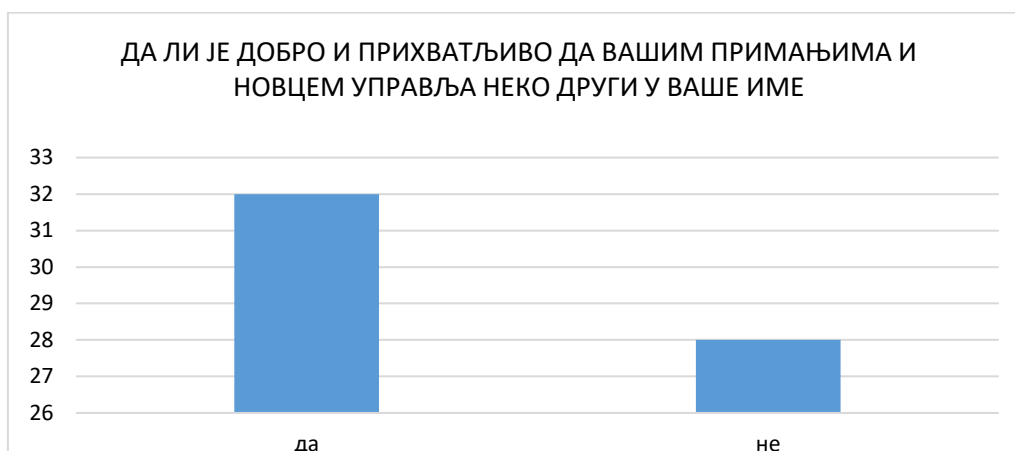

Половина испитаних корисника навело је да насиље над старијим особама није могуће доживети у дому у коме се налазе и у коме су смештени.

По мишљењу испитаних корисника највећа могућност да старије особе доживе насиље је на улици и у породици, па потом у јавном простору (трг, парк, шеталиште), а најмања је могућност да доживе насиље у установи у којој су смештени и у државним органима и институцијама.

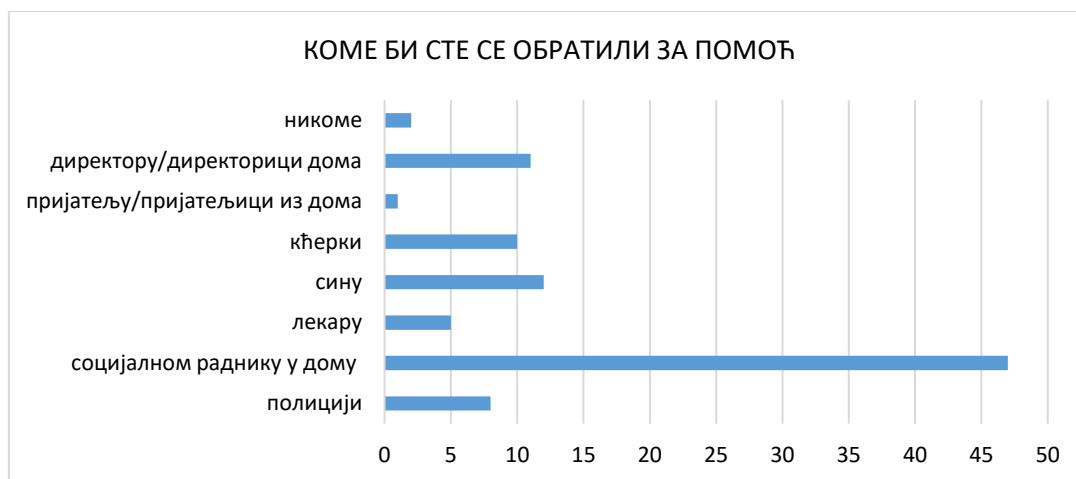

Више од половине испитаних корисника одговорило је да им је прихватљиво да њиховим примањима (пензијом и новцем) за њихов рачун и у њихово име управља неко друго лице. Разлози због којих сматрају да је тако боље су следећи: једноставније је, олакшава живот, због болести, тако им је лакше, олакшава функционисање, немогућност кретања и посете банкама и осталим институцијама.

Више од 2/3 корисника који су смештени у геронтолошки центар/дом не подиже самостално своју пензију.

Испитани корисници наводе да социјалне раднике који су запослени у установи виде као адресу и особе којима би се прво обратили за помоћ у ситуацији насиља, након тога подједнако би се обратили неком блиском сроднику (сину, кћерки) и директору/директорици установе.

Из истраживања су проистекли следећи закључци:

- Тема насиља над старијим особама је прилично непозната и о овој теми корисници услуга установа социјалне заштите нерадо говоре. Наиме, евидентно је да су корисници приликом презентација предметне теме са посвећеном пажњом исту слушали, и то у осетном одсуству међусобне конверзације и жагора.
- Уколико имамо у виду контекст рада, живота, односно свих друштвених прилика у којима су одрасле данашње генерације 65+ година, јасно је да се тема насиља над старима као и њихови облици не дефинишу и не познају онако како их то доживљавају и поимају млађе генерација. Мушкарци и жене који су рођени 40–тих и 50–тих година прошлог века имају сасвим другачије постављене улоге супружника, родитеља и рођака, што наравно не значи да насиља нема или да га је мање, већ да старије особе нека понашања не препознају као облике насиља.
- Испитане старије особе јасно разликују и препознају психичко и физичко насиље, али не препознају економско/финансијско насиље, занемаривање и напуштање и не наводе га. Такође, овим пилот истраживањем је уочено да је 2/3 испитаних корисника одговорило да није упознало особу која је доживела насиље. Остаје нејасно да ли је разлог томе што је насиља генерално мање или што се одређена понашања не препознају као насиље. Због тога ће ПЗГО у наредној години спровести опсежније и детаљније истраживање насиља над старијима.
- Место где се старије особе осећају најрањивије и где, према резултатима истраживања, наводе да је могуће да доживе насиље су подједнако улица (јавни простор) и породица. Геронтолошки центар или дом у ком су смештени корисници виде као сигуран простор у коме није могуће да се доживи насиље.
- Интересантан је податак да је више од половине испитаних корисника одговорило да им је прихватљиво и готово нормално да њиховим примањима и новцем управља нека трећа особа и да при томе чак 2/3 корисника услуга домског смештаја не подиже своју пензију.
- У установи у којој су смештена старија лица, социјалног радника виде као особу којој би се обратиле за помоћ у ситуацији насиља, пре него неком блиском сроднику (сину или ћерки). Директорница/директор су такође особе од којих би затражили помоћ, али тек пошто би се обратили блиском сроднику.

ОРГАНИЗОВАЊЕ КОНФЕРЕНЦИЈА И СТРУЧНИХ СКУПОВА

НАУЧНИ СКУП СА МЕЂУНАРОДНИМ УЧЕШЋЕМ „80 ГОДИНА ОД ПОГРОМА У ВЕЛИКОЈ РАЦИЈИ – КОРАК ДАЉЕ КА ЗАЈЕДНИЧКОЈ БУДУЋНОСТИ“

ПЗГО је у сарадњи са Матицом српском у фебруару 2022. године одржао научни скуп са међународним учешћем под називом „80 година од погрома у Великој рацији – корак даље ка заједничкој будућности“.

Научни скуп се одвијао у три панела под називом: Кривична дела против човечности и других добара заштићених међународним правом, Суђење за ратне злочине и доказивање (став праксе и јавности) и Корак даље ка сећању. У раду научног скупа учествовао је велики број учесника из Србије, Мађарске и Румуније, и то: професора, судија, тужилаца, адвоката, представника невладиног сектора, тако да су се у излагањима чули како академски тонови, тако и практични примери, искуства и дилеме.

Сви учесници скупа су се усагласили око тога да је сваком друштву потребно да се бави културом сећања и прихватањем одговорности, јер ће се на тај начин створити путоказ ка једној културној стратегији која ће засигурно утицати на исправно формирање ставова младих, који представљају будућност друштва.

Сви радови припремљени за овај скуп публиковани су у Зборнику радова „80 година од погрома у Великој рацији – корак даље ка заједничкој будућности“, који је настао у сарадњи ПЗГО и Матице српске.

ОКРУГЛИ СТО „ОБАВЕЗЕ ПРЕМА РОДИТЕЉИМА: ДА ЛИ СУ ЗАБОРАВЉЕНИ“

ПЗГО је 3. марта 2022. године у седишту институције организовао округли сто под називом „Обавезе према родитељима: Да ли су заборављени.“ Повод за одржавање округлог стола на наведену тему је положај и права старијих особа као нарочито рањиве категорије становништва посебно из угла заштите и унапређења људских права.

На самом отварању округлог стола је указано на значај ове теме, промовисањем права на старост као посебног људског права, а у оквиру тога значаја бриге о старијим особама и наглашавањем неопходности да се постојећа добра позитивноправна решења међусобно ускладе.

Савремени начин живота довео је у питање вођење квалитетног и достојанственог живота старијих особа, посебно узимајући у обзир важеће прописе и међународне стандарде који све више указују на потребу и неопходност усклађивања решења која су дата у области породичног, радног, социјалног права и здравствене заштите.

Организацијом овог округлог стола ПЗГО је јасно истакао да је неопходно да се фокус и пажња јавности усмере на права и обавезе које чланови породице имају према старијим родитељима, а које се често не испуњавају. Такође је потребно да се пружи подршка и помоћ свим старијим члановима нашег друштва када им је она неопходна.

Учесће у раду округлог стола узели су представници Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Покрајинског секретаријата за социјалну политику, демографију и равноправност полова, Црвеног крста Србије, Градске управе за социјалну и дечију заштиту града Новог Сада, Дома

за старе и пензионере Мол, центара за социјални рад Стара Пазова и Бачка Топола и независни експерти цивилног друштва.

Као генерални закључак округлог стола издвојило се мишљење и став да су потребни боља координација и сарадња свих институција у циљу регулисања ефикаснијег позитивноправног оквира и уређења људских права старијих особа и њиховог положаја у породици и друштву.

МЕЂУНАРОДНА КОНФЕРЕНЦИЈА НА ТЕМУ „ГОВОР МРЖЊЕ“

ПЗГО је дана 4. маја 2022. године у Суботици организовао конференцију на тему „Говор мржње“, која је привукла пажњу медија, студената, истраживача, припадника академске заједнице и националних савета националних мањина, а говор мржње је тематизован из различитих перспектива – права националних мањина, вршњачког насиља, улоге независних институција, кривичне одговорности, грађанскоправне заштите, јавне и интернет комуникације, позиције бескућника, као и из перспективе младих који живе у мултикултуралним срединама.

На конференцији је представљен и зборник радова о говору мржње у коме се налазе радови двадесет аутора и ауторки, те сама конференција и зборник представљају наставак континуираног бављења ПЗГО проблемима од великог значаја за заштиту и унапређење људских права.

НАУЧНИ СКУП „ИЗАЗОВИ ЗДРАВОГ СТАРЕЊА“

ПЗГО је у седишту институције У Новом Саду организовао научни скуп на тему „Изазови здравог старења“ који је одржан средином јуна.

Скуп је организован поводом Међународног дана борбе против насиља над старијим особама који се обележава сваке године 15. јуна. Будући да су Уједињене Нације прогласиле период од 2021–2030. године Декадом здравог старења, ПЗГО је овом активности допринео ширењу и подизању свести о потреби побољшања квалитета живота старијих особа, њихових породица и заједнице.

Декада здравог старења окупља различите заинтересоване стране које подстичу заједничко деловање и то:

- променом начина на који размишљамо, осећамо и делујемо према годинама и старењу;
- развијањем заједнице на начин који негује способности и потребе старијих људи;
- пружањем интегрисане неге и услуге примарне здравствене заштите усмерене на особе које одговарају старијим људима;
- омогућавањем старијим особама приступ дуготрајној нези када им је таква нега потребна.

Поред представника институција на покрајинском и локалном нивоу учешће на овом скупу узели су и корисници услуга социјалне заштите смештени у домовима, геронтолошким центрима и старије особе корисници услуга дневних боравака локалних заједница Новог Сада, Сомбора, Бачке Паланке, Зрењанина и Панчева. Посебно је значајно што су се чула искуства, размишљања и глас старијих особа у непосредној интеракцији на организованом скупу. Често се о правима, потребама и начину организовања активности и живота старијих особа уређују политике без њиховог учешћа и њиховог доприноса, што је у супротности са одрживим и квалитетним решавањем проблема са којима се сусрећу. Овакве поруке су биле изречене управо у непосредном разговору са старијим особама које су учествовале у раду овог скупа.

**МЕЂУНАРОДНА НАУЧНО-СТРУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА
„ЗАШТИТА ЉУДСКИХ ПРАВА: ОД ДЕТИЊСТВА ДО
ПРАВА НА ДОСТОЈАНСТВЕНУ СТАРОСТ - ЉУДСКА
ПРАВА И ИНСТИТУЦИЈЕ“**

ПЗГО је у октобру 2022. године одржао редовну годишњу међународну научно-стручну конференцију на тему „Заштита људских права: Од детињства до права на достојанствену старост – људска права и институције“, која је привукла пажњу великог броја домаћих и иностраних учесника.

Позив да учествују у раду конференције прихватили су представници бројних академских, научно-истраживачких, независних и других релевантних организација и институција из земље и иностранства. Они су током два дана говорили о достојанству, новом конституционализму, приступу правди, неједнаком третману, доприносу научних институција унапређењу људских права, етичкој димензији институција, заштити малолетника и права нерођене деце, деци као субјектима кривичног система и учесника у клиничком испитивању лекова, правима миграната, климатским променама, искуствима деинституционализације, улози школе у превенцији вршњачког насиља, те запошљавању, као кључној друштвеној и економској вези између младости и старости. На конференцији се разговарало и о старачким домовима, злостављању старијих особа, старењу затворске популације, људским правима у време короне, а учесницима скупа је понуђен и одговор на питање зашто нема формалног права на срећу.

У оквиру конференције одржана су и два округла стола – на првом се расправљало о партиципацији деце у образовном систему, а на другом о социјалној димензији права на старост и инклузији особа са инвалидитетом и маргинализованих група.

Као и ранијих година, ПЗГО је и ове године приредио публикацију у којој се налазе сви радови учесника конференције.

**ЈУБИЛЕЈ ПОКРАЈИНСКОГ ЗАШТИТНИКА ГРАЂАНА -
ОМБУДСМАНА: 20 ГОДИНА ОД ДОНОШЕЊА ОДЛУКЕ О
ОСНИВАЊУ ПОКРАЈИНСКОГ ЗАШТИТНИКА ГРАЂАНА -
ОМБУДСМАНА**

Свечаном седницом у Великој сали Скупштине АП Војводине обележена је двадесетогодишњица доношења одлуке о оснивању Покрајинског заштитника грађана – омбудсмана.

Етички карактер функције ПЗГО је очигледан и неоспоран, а очување његове независности један од највећих изазова. Будући да не делује снагом „империјума“, већ снагом свог ауторитета, неопходно је да ПЗГО буде и личност великог моралног интегритета. Од њега се очекује и висок ниво емпатије и уживљавања у проблеме грађана, али и храброст да се, упркос неприхватању и одбијању средине, истрајно залаже за оно што сматра исправним. Без обзира на то да ли поступа по притужбама грађана или по сопственој иницијативи, да ли делује превентивно или едукативно, у обављању своје дужности ПЗГО мора деловати принципијално и - етично.

У жељи да јавност упозна са улогом, циљевима и достигнућима институције, ПЗГО је приредио пригодну публикацију у којој је на прегледан начин изложен његов дводеценијски рад на заштити и унапређењу људских права у АП Војводини.

ЉУДСКА ПРАВА ЛИЦА ЛИШЕНИХ СЛОБОДЕ

ПЗГО-у су се током 2022. године са притужбама обрађала лица која се налазе на извршењу кривичних санкција или су се налазила у притвору у неком од казнено-поправних установа на подручју АП Војводине. Највећи број притужби односио се на здравствену заштиту тј. обим и квалитет здравствене заштите у казнено-поправним установама, а које су се односиле на дуго чекање за прегледе код лекара специјалисте или обављање дијагностичких прегледа, као и доступност лекова са позитивне листе. ПЗГО истиче да представници казнено-поправних установа у раду са институцијом редовно наводе текући проблем који се односи на тешкоће око обезбеђивања адекватног броја здравствених радника и самим тим пружања здравствене неге и помоћи лицима лишеним слободе.

ПЗГО је у свим покренутим поступцима по притужбама утврдио да су притужбе биле неосноване и није нашао да је било неправилног поступања казнено-поправних установа на које су се односиле притужбе. Проблем недостатка здравствених радника који пружају услуге особама којима је одређена мера притвора и онима на издржавању казне затвора, присутан је у већини установа за извршење кривичних санкција на подручју АП Војводине. Установе настоје да га реше повременим ангажовањем лекара и других здравствених радника по потреби. Тешкоће у остваривању права на здравствену заштиту за лица лишена слободе посебно су биле изражене током пандемије Ковид – 19, а које се последице још увек осећају. Здравствени радници који обезбеђују здравствену заштиту у овим установама предузимали су активности и исписивали упуте за неопходне дијагностичке процедуре као и прегледе специјалиста.

Из притужби се такође може закључити да лица лишена слободе често нису суштински упозната са током судских поступака, као и основним правилима истог, те да се опште знање о сопственим правима, судским поступцима, правилима понашања у казнено-поправним установама и правима лица лишених слободе преносе усмено између самих затвореника, те често долази до погрешне интерпретације истих. У том смислу можда би било пожељно у оквиру казнено-поправних установа периодично спроводити едукације на наведене теме.

У два наврата је ПЗГО примио и притужбе из Окружног затвора у Зрењанину, као и Окружног затвора у Новом Саду у којима су се подносиоци притужбе жалили на рад и поступање ових казнено-поправних установа због тога што им није било омогућено да узимају супституциону терапију метадоном, коју преписује лекар, под одређеним условима, грађанима који су зависни од психоактивних супстанци. Заједничко у оба случаја је да су подносиоци тврдили да им је једностраном, неоснованом одлуком управе ускраћена могућност примања, односно накнадно прекинута супституциона метадонска терапија. С обзиром на то да, сходно прописима, лица лишена слободе уживају право на исти обим и квалитет здравствене заштите као и остали грађани, ПЗГО је покренуо поступке. Након спроведених поступака, ПЗГО није нашао да је било неправилног поступања у конкретним случајевима. У једном случају је утврђено да подносилац притужбе ни пре смештања у казнено-поправну установу није редовно користио супституциону терапију и да је исту злоупотребљавао због чега је надлежни лекар заузео став да супституциона терапија није неопходна, те да се евентуалне нуспојаве код пацијента компензују другом одговарајућом терапијом, а у другом случају је подносиоцу притужбе који је за време боравка у затвору добијао супституциону терапију она прекинута постепеним смањивањем дозе, јер је исти ухваћен да терапију након узимања не прогута већ чува у устима што је дисциплински преступ.

ПРАВО НА ЗДРАВСТВЕНУ ЗАШТИТУ

Једно од основних права човека је право на здравље, што потврђује и сам Устав Републике Србије који у члану 68. гарантује да свако има право на заштиту свог физичког и психичког здравља. Према члану

74. Закона о здравственој заштити⁴³ дом здравља обавља здравствену делатност на примарном нивоу здравствене заштите, а оснивач истог у јавној својини на територији аутономне покрајине је аутономна покрајина у складу са законом и Планом мреже. Сходно томе, ПЗГО је поступао и по притужбама на рад домова здравља. Уочено је да се грађани, између осталог, жале и на непоштовање радног времена од стране установа примарне заштите, чиме се нарушава обавеза поштовања пацијентовог времена прописана одредбама члана 29. Закона о заштити пацијентових права, али и да у оваквим ситуацијама по правилу поступа надлежна здравствена инспекција, пазећи да се применом мера прописаних Закона о здравственој заштити спречи поновно кршење закона.

Чланом 41. Закона о здравственој документацији и евиденцијама у области здравства је прописано да су здравствена установа, приватна пракса и друго правно лице дужни да чувају здравствену документацију и евиденције у писменом, електронском или другом облику у зависности од врсте здравствене документације и евиденција, водећи рачуна да се очува њихова употребна вредност.

Тако се институцији ПЗГО обратио грађанин са притужбом на Дом здравља Нови Сад указујући да су му несавесним поступањем изгубили здравствени картон. Иако је контрола чувања здравствене документације, односна надзор у примени Закона о здравственој документацији и евиденцијама у области здравства у надлежности министарства здравља, у циљу што хитнијег решавања проблема ПЗГО се обратио Дому здравља са захтевом за изјашњавање, након чега је пронађен предметни картон и покренут и поступак инспекцијског надзора пред здравственом инспекцијом.

ЖИВОТНА СРЕДИНА

Веома чест проблем грађана који живе у градским насељима АП Војводине јесте бука која се емитује из угоститељских објеката и то обично у раним јутарњим сатима. Иако је Законом о заштити од буке у животној средини⁴⁴ прописано да је угоститељски објекат у којем се емитује музика или изводи забавни програм, дужан да обезбеди прописане услове и мере звучне заштите прописане овим законом и прописима којима се уређује област угоститељства, та одредба се у пракси често не поштује.

Емитовање буке се врши обично у времену које је у супротности са одлуком јединице локалне самоуправе којом је регулисано питање радног времена угоститељских објеката, а грађани у том смислу, применом Закона о локалној самоуправи⁴⁵ својим активним учешћем путем грађанске иницијативе могу да предложе скупштини јединице локалне самоуправе доношење акта којим се предметно питање може другачије уредити. Након пријаве буке и мерења исте од стране овлашћеног правног лица по правилу се констатује да је емисија буке у границама прописаних референтних вредности и самим тим указан проблем грађана и даље остаје нерешен, а несавесни емитери буке остају некажњени. Један од начина решавања оваквог стања (поред судског поступка за престанак узнемиравања) јесте скраћивање трајања радног времена угоститељских објеката. Сходно наведеном, подносиоцима притужби су у оваквим случајевима дати савети да искористе право на активно учешће у остваривању локалне самоуправе и да на тај начин уједно утичу и на трајно решавање емитовања буке у непримерно време.

⁴³ „Службени гласник РС“, бр. 25/2019

⁴⁴ „Службени гласник РС“, бр. 96/21

⁴⁵ „Службени гласник РС“, бр. 129/2007, 83/2014, 101/2016, 47/2018, 111/2021- други закон.

РАДНИ ОДНОСИ

Још 1948. године је Универзалном декларацијом о људским правима загарантовано да свако има право на рад, на слободан избор запослења, на правичне и задовољавајуће услове рада и на заштиту од незапослености. Устав Републике Србије прописује да свако има право на поштовање достојанства своје личности на раду, безбедне и здраве услове рада, потребну заштиту на раду, ограничено радно време, дневни и недељни одмор, плаћени годишњи одмор, правичну накнаду за рад и на правну заштиту за случај престанка радног односа, те да се нико тих права не може одрећи. Ипак, пракса на коју грађани указују показује да се често у оквиру радног права дешавају покушаји или сама злоупотреба загарантованих права. Грађани се најчешће жале на сам изборни поступак запошљавања, указујући да се услови запошљавања уподобљавају унапред познатим и подобним кандидатима. На основу оваквих притужби, ПЗГО је уочио да грађани, често као последица неукости, али и неповерења не користе правне лекове који су им доступни и тиме пропуштају да надлежним органима укажу на уочене неправилности. Све ово указује да би у циљу будућег превазилажења уочених проблема било потребно да надлежно министарство државним органима упути јасне смернице у погледу поступака запошљавања.

ИНТЕРНЕТ НАСИЉЕ

XXI век је захваљујући развоју друштвених мрежа донео нови вид масовне комуникације грађана, али самим тим и злоупотребе не само права на приватност, него и појаве разних облика интернет насиља. У складу са наведеним, грађани су се обраћали ПЗГО-у са захтевима за пружање помоћи, јер су им од стране непознатих лица направљени налози на друштвеним мрежама, које одбијају да деактивирају такве налоге. Надаље, било је и случајева пријаве електронске поште у вези са трансакцијама новца прослеђених од тзв. компензационих фондова. У циљу заштите правних интереса грађана указано им је на постојање посебног тужилаштва за високотехнолошки криминал. Све већа присутност интернет насиља указује на потребу да се о овој теми више говори и пише у средствима јавног информисања, како би самим тим шира популација грађана била упозната на који начин да се заштити од оваквог облика насиља.

ПОКРАЈИНСКИ ОРГАНИ УПРАВЕ

У извештајном периоду је као и ранијих година уочен изванредан број притужби на рад покрајинских органа управе. Наиме, грађани су се у највећем броју случајева позивали на спорост у раду органа управе, те на чињеницу да нису добили тражене одговоре услед чега трпе немогућност остваривања права која су им загарантована посебним законима. Сходно овлашћењем прописаним Покрајинском скупштинском одлуком о Покрајинском заштитнику грађана – омбудсману, а у циљу остваривања права грађана, ПЗГО је покренуо поступке и тражио изјашњења од предметних органа.

Покрајински органи управе су након обраћања ПЗГО у целости поступали у складу са чланом 51. Покрајинске скупштинске одлуке о Покрајинској управи⁴⁶ и достављали тражене информације о предузетим мерама, чиме су омогућили неометани рад ПЗГО, али су уједно и слањем обавештења странкама исправљали неправилности у раду настале као последица пасивног поступања по поднесцима. Уочено је да неки од подносилаца притужби, као неке странке, подnose притужбе на рад покрајинских органа управе, а своја права могу остварити применом правних средстава прописаних Законом о општем управном поступку, што им је и предочено у правним саветима.

⁴⁶ „Службени лист АПВ“, бр. 37/2014, 54/2014, 37/2016, 29/2017, 24/2019, 66/2020, 38/2021

ПОСТУПАЊЕ ЈВП „ВОДЕ ВОЈВОДИНЕ“ У ВЕЗИ СА НАКНАДОМ ЗА ОДВОДЊАВАЊЕ

Као и претходних година, и у извештајном периоду грађани и грађанке су се ПЗГО-у обраћали притужбама на поступање ЈВП "Воде Војводине" у вези са утврђивањем и наплатом накнаде за одводњавање. Најчешће су изражавали незадовољство због неблаговременог поступања по захтевима за достављање информација поводом упућених опомена за плаћање накнаде, а како би се расправила спорна питања у вези доспелог износа накнаде за наплату. У случајевима у којима је покренут поступак Јавно предузеће је отклањало неправилности и грађанима и грађанкама и достављало тражене информације.

У претходном периоду ПЗГО је Јавном предузећу указивао да се у циљу превазилажења овог проблема рад запослених за електронски вид комуникације са обвезницима организује тако да се обезбеди благовремено достављање одговора по њиховим захтевима. Такође је указано на потребу да се адекватно организује пријем телефонских позива, односно да се пружи могућност да се више телефонских бројева користи за пријем позива и да на тај начин сви обвезници са територије АП Војводине уз што мање трошкова добију информације у вези са обавезом плаћања накнаде за одводњавање и исказаним дуговањима. Уочено је да се спорна питања претежно односе на износ накнаде за период од 2013. до 2016. године утврђен решењима Министарства финансија - Пореске управе. Наиме, грађани и грађанке су у притужбама указивали да је до задуживања накнадом дошло услед пропуста у раду Јавног предузећа, будући да им је накнада утврђена, иако никада нису били власници, односно корисници предметне непокретности. Након спроведеног поступка у већини случајева је установљено да Јавно предузеће није утврђивало накнаду за спорне непокретности, али да дуг постоји, те да је спорно задуживање настало у периоду када је накнаду одређивало Министарство финансија – Пореска управа. Само у једном случају је констатовано да је до задуживања дошло услед пропуста у раду Јавног предузећа, будући да су решења донета на основу података преузетих од Пореске управе. Поступајући по жалбама на решења за период 2017 – 2018. година, Јавно предузеће је исте усвојило и донело нова решења која одговарају чињеничном стању.

ПРИМЕНА ПРАВИЛА КОДЕКСА ПОНАШАЊА СЛУЖБЕНИКА И НАМЕШТЕНИКА У ПОКРАЈИНСКИМ ОРГАНИМА У 2022. ГОДИНИ

Уважавајући одредбе Кодекса понашања службеника и намештеника у органима Аутономне покрајине Војводине⁴⁷, органи Аутономне покрајине Војводине, у смислу овог Кодекса, дужни су да ПЗГО-у једном годишње, а најкасније до 31. јануара, за претходну годину поднесу Извештај о примени правила Кодекса. На основу члана 20 став 2 Кодекса, извештај обавезно садржи: број запослених у органу, број поднетих притужби грађана на понашање запослених, врсте повреда овог Кодекса на које се у притужбама указује, податке о покренутих дисциплинским поступцима и изречених дисциплинским мерама против запослених због повреде Кодекса, те оцену нивоа поштовања одредби Кодекса од стране запослених.

Сви органи Аутономне покрајине Војводине који на основу члана 1 Кодекса имају обавезу подношења Извештаја поступили су у складу са Кодексом и ПЗГО-у доставили своје извештаје. На основу поднетих извештаја ПЗГО је утврдио да су сви запослени у органима АП Војводине упознати са одредбама

⁴⁷ „Службени. лист АПВ“, бр. 18/2019

Кодекса, да су се током 2022. године поштовала правила Кодекса, као и то да у истом периоду није било поднетих притужби грађана на понашање запослених у овим органима.

ШКОЛА ЉУДСКИХ ПРАВА – 2022

У 2022. години је одржана пета по реду Школа људских права. Школа је трајала од 23. до 25. августа и целокупан програм је одржан у Шапцу. Програм је похађало 20 учесника и учесница, од пријављених 27. Полна структура је била неједнака, односно школу је похађало 16 полазника и само 4 полазника мушког пола.

За разлику од претходних година, ПЗГО је овогодишњу школу најавио преко свог веб-сајта и позвао заинтересоване студенте да се на исту пријаве. Жељу да у раду школе учествују исказали су и студенти који су током године код ПЗГО похађали практичну наставу.

У раду школе су, као предавачи и радионичари, учествовали: Ивана Стевановић, директорка Института за криминолошка и социолошка истраживања; Ненад Вујић, директор Правосудне академије; проф. др Зоран Павловић, покрајински омбудсман; Снежана Кнежевић, заменица ПЗГО; Милан Антонијевић, експерт за људска права; Богдан Бањац из институције Повереника за заштиту равноправности; Јелена Јокановић и Маја Мићић из Мисије ОЕБС-а; Борис Каличанин, Кривна организација младих Србије – КОМС; Фатма Галош и Емра Садиковић из Аутономног женског центра, те Нина Јанић Брусњаи и Павел Димоњи из ПЗГО.

Школа се одвијала у форми предавања и радионица и обухватала је следеће теме: Људска права и права деце као људска права, Дискриминација: појам, облици и улога Повереника за заштиту равноправности, Заштита података о личности, “Породичне ствари”, Инструменти за заштиту људских права, Употреба родно осетљивог језика, Насиље у партнерским везама, Предрасуде, насиље и злочини из мржње, Млади и дискриминација, Толеранција и Говор мржње.

За полазнике школе припремљена је одговарајућа литература која прати и употпуњује рад школе, а служи полазницима и полазницама да се обавесте и прошире своја знања о одређеним, горе наведеним темама.

На основу података прикупљених из евалуационих листа, полазници и полазнице су се позитивно изјаснили о избору предавача и предавачица, односно њиховој посвећености и стручности. Похваљен је интерактивни карактер школе, могућност за размену мишљења и дискусију, као и занимљивост и разноврсност тема. У евалуацији је истакнут квалитет излагања, дебата и радионица, а као најинтересантније теме наведене су теме насиља у партнерским везама, слободе изражавања и говора мржње, права деце, родно осетљивог језика и толеранције. Полазници и полазнице сматрају да би школа требало да траје дуже од три дана, да има више пауза између предавања, више радионица и рада у групама, као и да у раду школе буду заступљене и теме које се не односе само на право, већ и на друге области друштвеног живота.

Већина полазника школе изразила је жељу да учествује и у наредним едукативним активностима ПЗГО

ОДНОСИ СА ЈАВНОШЋУ

Слобода изражавања је једна од фундаменталних вредности модерног друштва. Кључни међународни документи гарантују ово право сваком грађанину и грађанки, а оно подразумева право да се траже, примају и шире обавештења и идеје, да се сопствено мишљење јавно исказује, као и право да се не буде узнемираван због свог јавно изнетог мишљења.

Преко медијских написа ПЗГО долази до информација о конкретним примерима кршења људских права, као и информација и података потребних за стицање ширег увида у стање људских права. Медији су важни, јер преко њих омбудсман упознаје грађане и са својим радом, тако што Скупштини АП Војводине подноси редовне годишње, а када то нарочито важни разлози захтевају, и посебне извештаје. Овлашћења ПЗГО су и да путем саопштења упознаје надлежне органе и јавност са кршењима људских права, да надгледа и прати примену међународних уговора, стандарда и прописа и предлаже мере за побољшање стања у области људских права, да грађане упозна са прописима и даје им правне савете о могућностима остваривања њихових права, да лаичку и стручну јавност упозна са резултатима својих истраживања и препорукама које је формулисао у циљу потпунијег остваривања и ефикасније заштите људских права. И остале активности ПЗГО – издавачка делатност, организовање школе људских права, конференција и округлих столова, сарадња са локалним и омбудсманима у региону, учешће у Националном механизму за превенцију тортуре, а нарочито покретање поступка пред Уставним судом за оцену уставности и законитости закона, других прописа и општих аката – такође заслужују пажњу јавности.

Активности ПЗГО су и ове године пратили бројни медији. Треба издвојити Радио телевизију Војводине, а посебно ромску редакцију унутар ове медијске куће, која континуирано прати рад институције и чешће од других редакција позива ПЗГО и његове заменике да гостују у програму. Поред РТ Војводине, о активностима ПЗГО извештавале су и дневне новине „Дневник“, „Политика“, „Данас“ и „Вечерње новости“, као и интернет портали „Vojvodinauzivo.rs“, „Sombor.rs“, „mojnovisad.com“, „Magločistač.rs“, „Ilovezrenjanin.com“, „Soinfo.org“, „025info.rs“, „Superinfo.rs“, „Subotica.info“, „021.rs“, „Suboticke.rs“, „013info.rs“, „025.rs“, „Vojvodjanski.com“, „Tanjug.rs“, „Balkantv.rs“, „Noviradiosombor.rs“, „Kanal9tv.com“.

Поред информација на језику већинског становништва, обавештења о раду ПЗГО дистрибуирана су и преко медија на језицима националних мањина: „Magyar szo“-а, „Pannonrtv“, „Hrvatske riječi“ и „Bunjevačkih novina“.

Вести о активностима ПЗГО биле су грађанима доступне у штампаним и електронским медијима, на језику већинског становништва и језицима националних мањина, на локалном, покрајинском и националном нивоу. Као и ранијих година, информације о раду ПЗГО могле су се пронаћи и преко интернет претраживача „Vesti.rs“ и „Naslovi.net“, као и преко веб-сајта за дељење и размену видео-датотека „Youtube“.

У извештавању о активностима ПЗГО најчешће су коришћене две основне информативне новинарске форме – вест и извештај.

Највише медијске пажње привукле су две публикације ПЗГО: „Жене у парламентарном животу Војводине: Други век“ и „Говор мржње“. Прва публикација је у извештајној години доживела своје друго и допуњено издање, што говори о интересовању читалаца, док се другом заокружује теоријско-практично бављење праксама којима се вређа људско достојанство и крше људска права, а које је започето објављивањем зборника о злочину мржње.

ПЗГО велику пажњу посвећује и друштвеним мрежама – „Facebook“, „Twitter“ и „Youtube“. Преко ових онлајн веб-сервиса ПЗГО настоји да што већи број грађана упозна са својим активностима, као и да их подстакне да му се обраћају и затраже потребне информације.

ДРУШТВЕНЕ МРЕЖЕ

Facebook страница ПЗГО-а је на крају 2022. године имала укупно 2.179 пратилаца. Страницу већином прате млађе и особе женског пола. Пратиоци из Србије чине 87% укупног броја пратилаца странице, а међу пратиоцима су и грађани који живе у региону, затим у Немачкој, Америци, Аустрији, Мађарској, Великој Британији и Италији.

Наш садржај је на Facebook страници у овој години додатно лајковало 115 људи, а сама страница је 2.547 пута прегледана од стране корисника интернета.

Највећу пажњу јавности на Facebook друштвеној мрежи је током 2022. године привукла вест од 24. августа 2022. године о активностима у вези са Школом људских права коју је ПЗГО по пети пут организовао, овом приликом у Шапцу. Ова објава имала је укупно 1.386 прегледа.

Велику пажњу (1.005 прегледа) је привукла и објава од 9. марта 2022. године о акцији даривања књига за децу у предшколским установама коју је ПЗГО организовао у сарадњи са Градском библиотеком у Новом Саду.

Twitter страницу ПЗГО-а на крају 2022. године пратило је преко две и по хиљаде пратилаца (2.531). Највише пажње привукле су објаве о Школи људских права коју је ПЗГО организовао уз подршку ОЕБС-а (462 прегледа).

Instagram налог ПЗГО-а на крају године има 760 пратилаца, већином из Новог Сада и Београда, просечне старости од 25 до 44 године, а већина пратилаца је женског пола (64%).

Поред друштвених мрежа Фејсбук и Твитер, ПЗГО је присутан и на видео-платформи **YouTube**, на којој се редовно објављују и деле видео-прилози о институцији емитовани у медијима. На овом каналу је било 1.278 прегледа са 33,7 сати укупног времена гледања, а најчешћи посетиоци су биле особе женског пола.

ИНТЕРНЕТ ПРЕЗЕНТАЦИЈА

У току 2022. године, интернет-презентација ПЗГО (www.ombudsmanapv.org) посећена је 15.423 пута и укупно је погледано 49.096 страница презентације. По једној сесији посетиоци су, у просеку, отварали три странице интернет-презентације.

Интернет-презентацији најчешће се приступало претрагом на интернету, непосредним укуцавањем адресе сајта у интернет претраживачу, путем друштвених мрежа Facebook, Instagram и Twitter и преко линкова са других сајтова.

Највише посетилаца интернет презентације било је из Републике Србије: из Београда (47,95% посетилаца) и Новог Сада (32,25%), док је посетилаца из осталих градова и држава било мање, и то најчешће у случајевима претраге у неком од интернет претраживача.

На веб-сајт Омбудсмана највише приступа су остварили грађани старости између 35 и 44 година (26,68%), а по статистици претраживача Google и ове године, као и прошле, сајту су више приступале жене (65%) него мушкарци (35%).

Поред почетне странице, посетиоци су најчешће посећивали страницу „Обратите нам се“, странице са најновијим вестима, као и страницу о ПЗГО и заменицима. Путем странице за подношење притужбе, онлајн-формулар је ове године попунило 24 посетилаца.

Од објављених вести, најава и саопштења најчешће су биле посећене следеће странице:

- Вест о округлом столу под називом „Изазови здравог старења“ који је ПЗГО организовао 14. јуна 2022. године у Новом Саду поводом Међународног дана борбе против насиља над старијима (1.707 прегледа).
- Вест о одржаном научном скупу са међународним учешћем под називом „80 година од погрома у Великој рацији – корак даље ка заједничкој будућности“ у организацији ПЗГО и Матице српске.
- Вест о реализацији програма стручног усавршавања за судијске приправнике (волонтере) Вишег суда у Новом Саду којем је претходно потписивање споразума о сарадњи између ПЗГО и Вишег суда у Новом Саду.

СТАТИСТИКА

Покрајинска скупштинска одлука о Покрајинском заштитнику грађана – омбудсману, у члану 31 прописује да ПЗГО покреће поступак по притужби грађана или по сопственој иницијативи. Грађани се обраћају писмено, лично – доласком у службене просторије, телефоном и путем интернета. За сваку притужбу која се прими у писменој форми – било да је дата попуњавањем обрасца, написана неформално, изјављена на записник или достављена попуњавањем електронског обрасца – образује се предмет.

Поред поступања по притужбама грађана који сматрају да су им актом или радњом органа управе повређена људска права, ПЗГО може поступити и по сопственој иницијативи, на основу сазнања из медија, извештаја органа или из других извора, ако оцени да је вероватно да постоји или да је постојала повреда људских права од стране органа управе.

Омбудсман је у току 2022. години имао 825 обраћања. На основу ових обраћања ПЗГО је формирао је 275 предмета, а по сопственој иницијативи, у извештајној години, покренута су 82 предмета.

Број укупних обраћања (А+Б)	825
Број обраћања у случајевима када није формиран предмет (А)	550
Број формираних предмета по притужби грађана (Б)	275
Број формираних предмета по сопственој иницијативи (В)	82
Укупан број предмета (Б+В)	357
Број решених предмета	297
Број предмета у раду	60

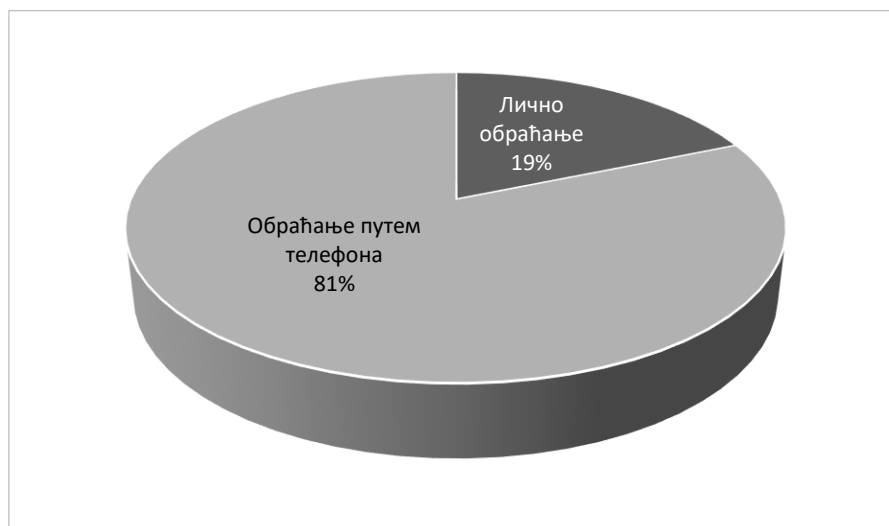
У 550 случајева, ПЗГО након обраћања није формирао предмет, али је пружен одговарајући савет за решавање изнетог проблема. Грађани су након разговора информисани о прописима који уређују предметну материју, дат је савет о поступку у којем могу остварити своја права, уколико такав поступак постоји, и упућени су на надлежан орган коме се могу обратити ради заштите својих права и на закону заснованих интереса.

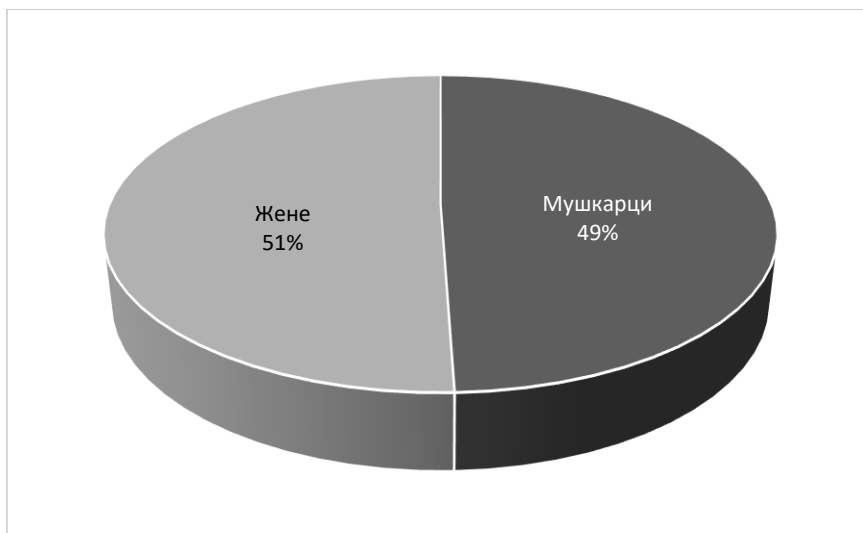
У овим обраћањима грађани су се највише жалили на питања из области пружања комуналних услуга и других делатности од општег интереса, на поступке у правосудним органима, на питања из радних односа и на питања здравствене и социјалне заштите.

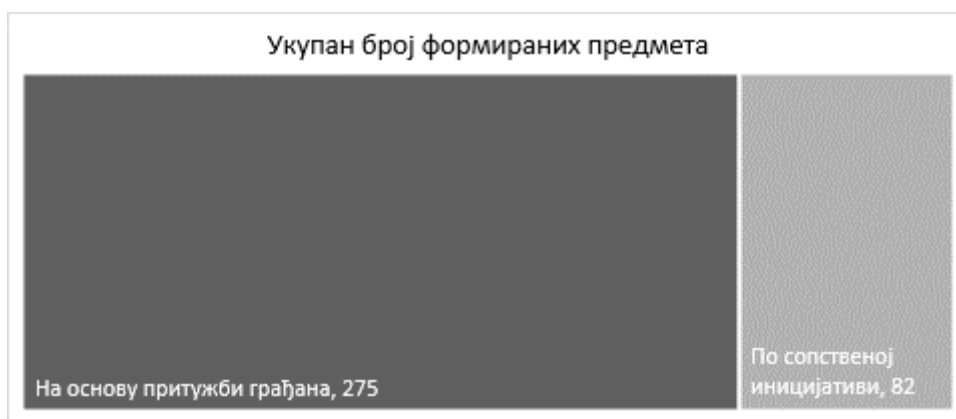
Област	Процент
Социјална заштита	11,27%
Комунални послови	9,27%
Заштита права потрошача	7,27%
Радни односи	6,18%
Здравствена заштита	5,64%
Добра управа	4,91%
Правосуђе	4,36%
Јавни извршитељ	4,36%
Пензијско и инвалидско осигурање	4,18%
Имовинско-правни односи	3,82%
Стамбени послови	3,45%
Накнада за одводњавање	3,45%
Урбанизам и грађевински послови	3,09%
Порески поступак	3,09%
Међуљудски односи	2,36%
Статусна питања	1,82%
МУП - полицијски послови	1,64%
Посебна брига о деци и породици	1,45%
Заштита података о личности	1,27%
Остало	17,09%

У случајевима у којима није формиран предмет, грађани су се обраћали или личним доласком у просторије ПЗГО (103) или телефонским путем (447), а обраћао се подједнак број мушкараца и жена.

ПЗГО је у 2022. години укупно формирао 357 предмета, од којих је 275 формирано на основу притужби грађана, док је 82 поступка покренуто по сопственој иницијативи.

Такође, од 357 формираних предмета, ПЗГО је до краја извештајне године решио 297 предмета, док је 60 предмета пренето на решавање у 2023. годину.

Грађани су се у највећем броју случајева обрађали због проблема у вези са пружањем комуналних услуга и других делатности од општег интереса, указивано је на проблеме у вези са остваривањем права из области имовинско-правних односа, проблеме у вези са повредама правила поступка, као и проблеме у вези са пропуштањем надлежног органа јавне управе да у одређеном законском року донесе и достави одлуку странци. Такође, грађани су се обрађали и због остваривања социјално–економских права, као што су права по основу рада, права у области социјалне заштите, права на здравствену заштиту и права потрошача, као и притужбама које се односе на рад судова и добру управу.

Структура предмета формираних на основу притужби грађана		
Област	Број	Процент
Комунални послови и друге делатности од општег интереса	22	8%
Имовинскоправни односи	19	7%
Повреда правила поступка	17	6%
Ћутање управе	17	6%
Поверавање детета и уређење виђања	17	6%
Социјална и материјална подршка и помоћ	15	5%
Социјална заштита	14	5%
Третман у институцијама затвореног типа	14	5%
Радни односи	12	4%
Информисање	10	4%
Судски поступак	8	3%
Довођење у неравноправан положај	8	3%
Заштита деце	8	3%
Здравствена заштита	7	3%
Наплата јавних прихода за коришћење јавних добара	7	3%
Пензијско и инвалидско осигурање	7	3%
Право потрошача	6	2%
Урбанизам, грађевинарство и стамбени послови	6	2%
Породично насиље	6	2%
Дискриминација по основу националне припадности	5	2%
Корупција	5	2%
Остало	45	16%

Од укупног броја од 82 предмета формираних по сопственој иницијативи, већина предмета је покренута у оквиру специјализованих области којима се ПЗГО бави: права националних мањина, заштита права детета и равноправност полова. ПЗГО је најчешће реаговао у областима које се односе на породично насиље, заштиту и безбедност деце и сразмерну заступљеност националних мањина у органима управе.

Од укупног броја од 82 предмета формираних по сопственој иницијативи, већина предмета је покренута у оквиру специјализованих области којима се ПЗГО бави: права националних мањина, заштита права детета и равноправност полова. ПЗГО је најчешће реаговао у областима које се односе на породично насиље, заштиту и безбедност деце и сразмерну заступљеност националних мањина у органима управе.

Структура предмета формираних по сопственој иницијативи		
Област	Број	Процент
Породично насиље	19	23%
Сразмерна заступљеност националних мањина	17	21%
Заштита деце	11	13%
Безбедност деце	7	9%
Вршњачко насиље	6	7%
Поверавање детета и уређење виђања	4	5%
Информисање	3	4%
Злоупотреба деце	2	2%
Сексуално узнемиравање	2	2%
Дискриминација у образовном систему	2	2%
Ћутање управе	2	2%
Остало	7	8%

Омбудсман има четири заменика. По један заменик изабран је за следеће области: права националних мањина, права детета, равноправност полова и заштита људских права која нису у надлежности специјализованих заменика (општа права).

Све притужбе које ПЗГО прими у току године и предмети формирану по сопственој иницијативи могу се поделити у четири области: заштита права националних мањина, заштита права детета, равноправност полова и заштита људских права у другим областима – општа људска права.

Област	По сопственој иницијативи	Притужбе грађана	Укупно решених предмета
Заштита људских права у другим областима – општих људских права	4	214	218
Заштита права детета	39	47	86

Равноправност полова	18	8	26
Заштита права националних мањина	21	6	27
УКУПНО	82	275	357

РЕЗУЛТАТИ РЕШЕНИХ ПРЕДМЕТА

На крају извештајне године 297 предмета је решено, а рад на 60 предмета је још увек у току.

Од 297 решених предмета:

- у 47% случајева ПЗГО није имао овлашћења да поступа, али је у 90% ових случајева дат правни савет на основу члана 19 Покрајинске скупштинске одлуке о Покрајинском заштитнику грађана – омбудсману, којом је прописано да је ПЗГО овлашћен да грађане информише о прописима и даје правне савете о могућностима остваривања њихових права, упућујући подносиоца притужбе на покретање одговарајућег правног поступка пред надлежним органима, ако је такав поступак предвиђен;
- у 6% случајева, неправилност у раду коју је утврдио ПЗГО орган је отклонио током поступка;
- у 13% случајева, после истраге, утврђено је да нису повређена људска права, односно није утврђена неправилност у поступању;
- у 11% случајева притужбе грађана су после обављеног поступка решене давањем савета, после чега је предмет архивиран;
- на основу 8 притужби ПЗГО је упутио мишљење надлежном органу ради отклањања уочених неправилности у раду органа;
- у осталим случајевима у којима је покренута истрага предмети су решени тако што су или уступљени на решавање другом органу, повучени од стране подносиоца притужбе или је закључено да претходно нису исцрпљена сва редовна правна средства.

ФИНАНСИРАЊЕ ПОКРАЈИНСКОГ ЗАШТИТНИКА ГРАЂАНА- ОМБУДСМАНА

Финансијска средства за рад Покрајинског заштитника грађана - омбудсмана обезбеђена су Покрајинском скупштинском одлуком о буџету Аутономне покрајине Војводине за 2022. годину („Службени лист АПВ“ број 54/2021, 7/2022 и 37/2022) и извршавана су на следећи начин:

Конто	Назив конта	План	Извршење	Процент извршења
4111	Плате, додаци и накнаде запослених	38.288.118,94	34.463.720,97	90,01
4121	Допринос за пензијско и инвалидско осигурање	4.211.693,08	3.791.009,26	90,01
4122	Допринос за здравствено осигурање	1.971.838,13	1.774.881,68	90,01
4131	Накнаде у натури	426.670,29	392.610,15	92,02
4141	Исплата накнада за време одсуствовања с посла на терет фондова	700.000,00	402.301,58	57,47
4143	Отпремнине и помоћи	155.000,00		0,00
4144	Помоћ у медиц. леч. запосл. или чл. уже породице и др. пом. запосленом	820.000,00	816.227,26	99,54
4151	Накнаде трошкова за запослене	738.145,08	571.608,00	77,44
4161	Награде запосленима и остали посебни расходи	481.000,00	475.281,46	98,81
4211	Трошкови платног промета и банкарских услуга	10.000,00	1.266,85	12,67
4214	Услуге комуникација	120.000,00	58.030,93	48,36
4221	Трошкови службених путовања у земљи	130.000,00	1.725,00	1,33
4222	Трошкови службених путовања у иностранство	50.000,00	0,00	0,00
4231	Административне услуге	50.000,00		0,00
4232	Компјутерске услуге	10.000,00		0,00
4233	Услуге образовања и усавршавања запослених	130.000,00	38.104,89	29,31
4234	Услуге информисања	75.274,06	10.100,00	13,42
4235	Стручне услуге	1.400.000,00	628.001,04	44,86
4237	Репрезентација	500.000,00	90.682,31	18,14
4239	Остале опште услуге	120.000,00		0,00
4261	Административни материјал	80.000,00		0,00
4263	Материјали за образовање и усавршавање запослених	300.000,00	194.780,02	64,93
4441	Негативне курсне разлике	5.000,00		0,00
4621	Текуће дотације међународним организацијама	50.000,00	41.339,10	82,68
4651	Остале текуће дотације и трансфери	5.000,00		0,00
4821	Остали порези	5.000,00		0,00
4822	Обавезне таксе	5.000,00	900,00	18,00
	УКУПНО:	50.837.739,58	43.752.570,50	86,06